P. RIHARD GRÄF

DA OČE

„VRELO ŽIVOTA"

KNJIŽNICA ZA DUHOVNI ŽIVOT

KNJIGA SEDMA

P. RIHARD GRÄF C. S. Sp.

DA OČE

PREVELA
MELITA JANKOVIĆ
cand. phil.

SARAJEVO

NADBISKUPSKI ORDINARIJAT VRHBOSANSKI

Br. 2630/39-1 L. S.

IMPRIMATUR!

Sarajevo, 24. listopada 1939.

Generalni vikar:
Dr. A. Buljan

PREDGOVOR.

Zašto čovjek živi, zbog čega vrijedi živjeti, ta su se pitanja oduvijek nametala ljudskome duhu. I čovjek je često, pri nepomućenom blagostanju i lagodnosti života, odgovarao: zbog imetka, zbog slave, zbog prihoda i nade u bolju budućnost. Nesigurnost međutim u zgusnutom obliku, kroz koju unazad više desetljeća prolazimo, odučila nas je od te naivnosti u shvaćanju života. Ganjan i hajkan gore nego divlja zvjer, tjeran mitraljezima i topovima, iz svih svojih udobnih zemaljskih skloništa, čovjek se našao gô i s rasplamtjelim pitanjem u duši: kamo, gdje da se skloni? Kakav život da počne voditi da ga ne promaši, kako da se osigura pred svim nesigurnostima?

U prikrajku, gdje je dospio dočekao ga je njegov davni i dobri prijatelj — no od koga je on cio život bježao —: Gospodin Bog i pružio mu ruku i svoj topli naručaj, rekavši: Dođi! Dugo sam te čekao. Ti nisi htio ono, što sam ja za te tako divno bio zamislio, gradio si mimo mojih nacrta i proti njima, dizao si toranj babilonski svojih udobnosti. I kad je sve to zaprijetilo da te pokopa i uguši, ja sam te spasio. Dođi! Ti se još okrećeš i misliš ne bi li se kako mogao vratiti i smjestiti na zemlji. Opsjena i varka. Sve se sad drma i trese. Za tvoje dobro, da te oslobodim obmana, ja sam pustio da tako bude.

Pokolebale su se sve te vaše zemaljske tvorevine, zato da već jednom počnete surađivati na velebnom planu što sam ga ja izradio. Nacrtu, koji će mene proslaviti, a tebe čovjeka uzveličati, usavršiti, dati tvome biću vrhunac ljepote i čarobnosti. Dođi dakle, stisni se jače uza me. Skupa ćemo raditi. Jedno ćemo h t j e t i. Da, u tome je čitava stvar da jedno htjednemo. Ti ćeš dopustiti, da moju volju slijedimo. Ja tebe cijenim i volim, ali ti ćeš valjda priznati da sam ja inteligentniji i da bolje znam od tebe šta je dobro. Priljubi se dakle uza me. Daj svoju ruku u moju. I mi idemo. Putem moje volje k velebnoj sreći koju sam za te pripremio.

O ovom putu sjedinjenja s Bogom, kojim idemo vršeći volju Božju govori ova knjiga, koju danas predajemo hrvatskoj javnosti. Ona spada među naj čitanije knjige njemačke duhovne književnosti. Za mnoge je bila već izvor novog života i put nutarnjem miru i istinskoj sreći. To isto želimo da bude i za naše hrvatske čitatelje.

»Vrelo Života«

»BUDI VOLJA TVOJA!«

(Mt. 6, 10)

Svijetom ne vlada snaga mišića ni vojnička moć, nego moć duha. »Duh je ono, što oživljava« (Iv. 6, 63). Iz ljudskog duha proizlaze misli, koje sve obuhvataju i preinačuju. Često je jedna jedina misao dovoljna da potakne velika otkrića, izume i osvojenja. U jednoj dubokoj, velikoj misli leži golema moć kojoj se trajno ne može protiviti. Velike misli pojedinaca određivale su ljudstvu put kroz stoljeća, odlučivale su o ratu i miru, o državnim obnovama i vjerskim sustavima. Čovjek se poslužio samim neobuzdanim i često sakrivenim silama i zakonima žive i nežive prirode. Čovjek sam podliježe duhovnoj snazi svojih misli. I što je misao dublja i osobitija, to čovjeka jače obuzima. Ona ga zanosi, uzdiže do najvećih visina, strovaljuje ga u najdublje dubine, čini ga božanskim, a čini ga i đavolskim. Ljudi zaneseni i uvjereni velikom mišlju vode za sobom i druge ljude. Njihova riječ raspaljuje, njima se mnoštvo ne umije da usprotivi.

Kako dobro djeca ovoga svijeta znadu shvatiti jednu misao, za nju predobivati, za nju se zalagati! Ne žive li i ne umiru mnogi smrtnici za misao da

od svijeta učine zemaljski raj? Njima je jasno da se to ne postizava od danas do sutra, da će morati još mnoge žrtve doprinijeti dok dotle dođu. Da, njima je jasno, da oni sami ne će više doživjeti zlatno doba, ali oni su spremni za svoju misao, ako to treba i umrijeti, da iz krvi što su je prolili rodi bolja sjetva za budući naraštaj. Zar ne bismo od djece ovoga svijeta mogli štogod naučiti? Oni žive i umiru za svoju misao, za misao koja ipak ni njima ni svijetu, ni njima ni njihovim baštinicima ne može donijeti rajske sreće i rajskog mira za kojim čeznu.

Činimo li mi samo pola od toga da bi svijet osvojili? Imademo li mi samo polovinu revnosti što je oni pokazuju da bi donijeli svijetu mir i sreću? I nijesmo li upravo mi sposobni da čovječanstvu donesemo sreću i mir za kojima tako vruće čezne? Ah, mi toliko govorimo o osvajanju svijeta, a mnogo ih je među našim redovima, koji nikada ne pomišljaju na osvojenje svoje vlastite duše, nikada ne misle da sebi nebo osvoje. A ipak kraljevstvo nebesko trpi nasilje. (Mt, 11, 12). Odakle dolazi to? Nedostaje li nam misli? O ne! I odveć ih možda imamo, odveć naime takvih, koje leže na površini. Mi se previše obaziremo na vanjštinu svoje vjere i od nje očekujemo spasenje. Odatle i ona rascjepkanost koja nas slabi. Mi se bavimo s odveć stvari. Morali bismo mnogo dublje ići, do točke u kojoj se sve vanjsko sjedinjuje u središtu. »Samo jedno je potrebno« (Lk. 10, 41). Od ove središnje misli svoje vjere morali bi poći, njome sve obuhvatiti, prodrijeti i ražariti. I tada bi smo postali moć »strašna kao vojska spremna za boj« (Knj. n. knj.). Nitko nam se ne bi mogao suprotstaviti. Mi bismo zagospodarili svijetom. Mi bismo obnovili lice zemlje.

A koja je to misao što sve ujedinjuje, u kojoj se sve usredotočuje, iz koje sve proizlazi? Ono što je najdublje i posljednje na nebu i na zemlji jest *»voluntas Dei«, volja Božja.* U tome je klica svega, »početak i svršetak« (Otkr. I, 8), Jedno i Sve. *Quis ut Deus, Tko je kao Bog?* Tko se može njegovim odlukama protiviti? Volja Božja je neograničena, neoboriva, ona vlada čitavim svemirom. Protiv volje Božje nitko ne može ništa. Bog pobjeđuje uvijek, u svim slučajevima. Na koncu konca, htjeli ili ne htjeli, milom ili silom, svi izvršuju njegovu volju, svi doprinose ispunjavanju njegovih planova.

Budući da i naš život proizlazi iz volje Božje, i jer se vrši samo po odlukama božanske volje. mi bismo se morali potpuno svijesno u to uživjeti, svijesno sudjelovati na izvođenju i provođenju božanske volje. Njegova volja, koja se na zemlji mora točno ispunjavati kao i na nebu, morala bi biti jedino mjerilo svima i svega. Vršenje volje Božje mora biti naša velika misao, najveća, jedina misao našega života. Ako smo u najdubljem korijenu ujedinjeni, tada svatko može lakše i bez opasnosti po cjelinu ići svojim naročitim putevima.

Kako bi se brzo obnovilo lice zemlje, kad bi svi obuzeti ovom središnjom mišlju pustili da njima posve vlada! A jednom je mišlju čovjek istom tada posve obuzet, kad joj robuje, kad ne može da se od nje odijeli, kad od nje upravo trpi. »Teško meni ako evanđelja ne propovijedam« (I Kor. 9, 16). Ono mi ne da mira. »Ljubav Kristova oduševljava nas« (II Kor. 5, 14). Sveti je Pavao znao šta znači biti apostolom. Ali bilo je lakše sve »mnogovrsne muke« apostola podnositi nego se suprotstaviti ovom unutarnjem pozivu.

»Budi volja Tvoja, kako na nebu, tako i na zemlji« (Mt. 6, 10). Tamo on vlada svima, pa i ovdje mora vladati. To je sadržaj naše molitve i našeg života. Bog Otac mora opet postati središtem sveg našeg vjerskog, društvenog, političkog života. *Da, Oče!* (Mt. 2, 26). To je bio duhovni stav Spasiteljev. Cio je njegov život bio jedan jedini: *Da, Oče* — stalno potvrđivanje volje Božje. On prvorođeni među svom braćom« (Rim. 8, 29) dao nam je primjer, da i mi činimo, kao što je on činio (Iv. 13, 15). Spasitelj nas stalno dovodi Ocu. Isto tako radi sveta Crkva. Spasitelj je samo posrednik, vođa, put Ocu, on je okrepa na putu, da stignemo Ocu, cilju, domovini, u očinsku kuću.

Ovaj *da, Oče,* ova saglasnost s Božjom voljom i naš je put spasenja. Bez lične štete ne možemo se od njeg ni trunak udaljiti. On je put za sve, jer svi su pozvani najvećoj svetosti. A ako svi trebaju doći

do najveće svetosti, onda i put k njoj mora biti tako lagan i jednostavan da ga čovjek može, ne samo s pet nego i s jednim talentom shvatiti i njime ići. Taj put je za sve, ne samo za svećenike i redovnike, nego i za ljude ovoga svijeta, za stare i mlade, za žensko i muško, za oženjene i neoženjene. Nijesu li mnogi načini i sustavi nutarnjeg života, mnogi putevi usavršavanja često odveć zamršeni i teški? Teško barem shvatljivi. Nije li čitav nutarnji život, koji je po svojoj biti nasljedovanje Krista, za mnoge samo mnoštvo »bezuvjetno nužnih vježba?« Ne moramo li često polovicu svoje snage utrošiti na to da sustav nosimo? »Vjetar duva kud ga je volja« (Iv. 3, 9) a mi smo mu unaprijed propisali točan put i htjeli bi da se kreće u Saulovom oklopu (I. Kralj. 17, 38) . . .

Da, Oče! ne smije biti takvom tobožnjom vježbom, niti načinom govora. To nije neki mali put, nego je to kraljevski put križnoga puta i nasljedovanja Krista. *Da, Oče* — to je proživljavana *volja Božja,* onako kako u svakom času obzirom na me dolazi do izražaja. Tu čovjek nema šta proučavati i premišljati. Tu postoji samo jedno: *svoju volju u svakom trenutku podložiti volji Božjoj, i u svakom trenutku reći DA.* To je put za sve. Nema nikoga tko njime ne bi mogao ići. No bit će ih dakako još vrlo mnogo koji njime ne će ići iako dobro znaju da bi morali. Ali ako zbog ovih redaka samo nekoliko duša posve Boga nađe, oni ne će biti bili uzalud pisani.

Nekoliko potpunih ljudi znači više nego stotinu polovičnih. »Malo kvasca uskisne sve brašno« (Mt. 13, 33). Jedan jedini sv. Pavao spasio je od propasti čitavu posadu broda od stosedamdesetšest ljudi.

»BUDITE SAVRŠENI, KAO ŠTO JE SAVRŠEN OTAC VAŠ NEBESKI«

(Mt. 5, 48)

Spasitelj je ovim riječima nešto velika rekao. Nikada nama ljudima nije bio pokazan uzvišeniji cilj, niti postavljen veći zahtjev. Mi treba da budemo kreposni, sveti, savršeni ne možda kao sv. Ivan Krstitelj, najveći između rođenih od žene (Mt. 11, 11), ni kao Blažena Djevica, kraljica sviju Svetih, već — kao Bog! Tko da to shvati?

Bog stanuje u svijetlu komu se ne može pristupiti (I. Tim. 6, 16). Kako da se čovjek uzdigne tako beskrajnim visinama? Tu ljudska sredstva i načini moraju zatajiti. S njima se ne gradi most u beskonačnost. Ako Bog hoće da nas vidi u »svome savršenstvu«, onda nam mora sam pokazati put i njime nas voditi. *Da, Oče,* nije ništa drugo nego dopuštanje Bogu da nas tim putem vodi svakog trenutka i korak po korak.

Da, Oče, predanje u volju Božju, mora postati našom strašću, mišlju koja sve obuhvaća, mišlju-vodiljom našega života. Kao velika strast, koja nas posve prožimlje svojim žarom, uzdiže nas nad nas same, nikakva mira više ne pušta, i vodi nas u bo-

žanski život, *da, Oče* bit će samo onda djelotvornim kad prodre u srž našega ja i naše ljubavi.

Ljubav je svemoć koja sve pokreće i svime vlada, kojoj sve — svijesno ili nesvijesno — služi. Ona ravna djelovanjem pojedinaca i veže međusobno ljude. Ona je vječni izvor mladosti, ljudskoga roda i pratemelj svake veličine u carstvu prirode i nadprirode. Ljubav je ono »što pokreće sunce, mjesec i zvijezde« (Dante). Ljubav je silna sposobnost u ljudima. No ona se ne može sama od sebe razviti, ona mora imati neko biće koje će je probuditi, na koje će se odnositi, na kome će iznići i sazreti. S njime ljubav pada i stoji. Ona će mu se posve prilagoditi i bit će zauvijek jedno s njime. Što ljubimo — to jesmo. Tko ljubi grijeh, postaje grješan, postaje grijehom. »A tko se združi s Bogom, jedan je duh« (I. Kor. 6, 17). Ljubav oslobađa čovjeka potpuno od njegovog *ja,* prenosi ga i unosi u ljubljeno *Ti.*

Ako čovjek nema šta da ljubi, u njem se ne može razviti ono što je najbolje, najljepše i najveće. Samo u ljubavi i po ljubavi dolazi čovjek savršenstvu. Ako se u čovjeku najjača moć ne razvije, on mora zakržljati. Od odricanja ne može se živjeti. Može se dakako svojevoljno odricati zemaljske ljubavi, ali time ipak nije ubijena naravna glad i žeđa za ljubavlju. To živi i dalje u muškarcu kao i u ženi. Duboka čežnja za ljubavlju, vapaj za drugim bićem ne smiju i ne mogu biti ubijeni. Njih se mora samo njegovati i voditi pravim putem, ispravnom cilju. Oni koji — milom ili silom — ostaju neoženjeni i zatim ostaju sami i u nadnaravnom redu, siromašni su i nepotpuni ljudi, koji u životu sebi i drugima padaju na teret. Za njih vrijede riječi sv. Pisma: »*Vae soli, Teško osamljenome!*« (Eccl. 4, 10). »*Nije dobro da bude čovjek sam*« (Gn. 2, 18).

Moraju li se onda svi oženiti? Ne. Ima neoženjenih koji moraju ostati neoženjeni, a ima takovih koji to hoće za volju kraljevstva nebeskoga, koji se *svojevoljno* zbog kraljevstva nebeskog odriču braka. »Kome je dano da to razumije, neka razumije. Prirodno je biti oženjen. Ali kad se čovjek oženi još mnogo prazna ostaje u njemu. Glad za ljubavlju ne može se utažiti nečim prolaznim, bar ne trajno. I svaki koji nije u grijeh sasvim zagrezao osjetit će u sebi nešto od one »vječne čežnje za domovinom« sv. Augustina. »Svaka radost traži vječnosti, traži duboke, duboke vječnosti« (Nietzsche).

Potpuno zadovoljenje ne nalazi nijedan čovjek u naravnoj ljubavi. Svoje pravo i potpuno usavršenje, bili mi oženjeni ili neoženjeni, moramo tražiti u nadnaravnoj ljubavi. I u nadnaravnom životu ljubav je najveće i najviše. »Ali najveće je... ljubav« (I. Kor. 13, 13). »Ona je veza savršenstva« (Kol. 3, 14). Ona je ispunjenje čitavog zakona. U saobraćaju božanske i ljudske ličnosti leži jedina čovječja sreća. U tom je neoženjen daleko pred oženjenim. »Oni koji se ožene imat će zemaljsku nevolju!« (I. Kor. 7, 28). Određeno je da se »oženjeni brinu za zemaljske

stvari«. (I. Kor. 7, 33). A neoženjeni se mogu »potpuno« i »nedjeljivo« podati božanskoj ljubavi. Oni će u tom potpunom i nedjeljivom predanju Bogu tako rasti i savršeni postajati, da će kod njih odricanje u zemaljskoj ljubavi biti stoput nadoknađeno. Samo oni koji su u božanskoj ljubavi sazreli, sveci naime ostvaruju potpunog čovjeka, potpunu ženu.

Bog hoće potpunoma našu ljubav. Ima li jače naglašene zapovijedi od one: *»Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom.«* (Lk. 10, 27). *Ex toto:* iz sveg i posljednjeg! Nama danas nedostaje odlučnost djece ovoga svijeta, koja do skrajnosti bezobzirno idu k svome cilju. A bez ove posvemašnje odlučnosti ne ćemo ništa potpuno polučiti, osobito u vjerskom pogledu. Nužna nam je sveta odlučnost. »Da ste bar vrući ili hladni! ali jer ste mlaki izbacit ću vas iz ustiju svojih.« (Otkr. 3, 15). I sveti idealizam, volja upravljena najvećoj svetosti, sveti zanos mora nas oduševiti još više nego ostale. Mi imamo najviši, istinski cilj. Bez zanosa nema ništa. Kola koja sasvim polako voze stanu pri svakoj udubini tla. Jure li ona velikom brzinom svladat će sasvim lako sve male izbočine tla. Zar Spasitelj ne traži od nas da budemo sveto odlučni i da radosno jurimo naprijed? Ako te oči tvoje navode na grijeh, iščupaj ih i baci od sebe. Ako te desnica tvoja navodi na grijeh otsijeci je i baci od sebe. (Mt. 5, 29). Put je dug, beskonačno dug; tko se posve ne pokrene i posve ne pođe ostat će

u vremenu i vječnosti polovičan. U nebu ćemo Bogu tim bliže biti, što mu se ovdje više budemo približili i samo s onom ćemo ga ljubavlju ljubiti, s kojom ga ovdje budemo ljubili.

Bog je ljubomoran Bog (Ex. 20, 5). On ne trpi uza se stranih bogova. (Ex. 20, 3). Bog Dagon, u kojega je hramu bio postavljen kovčeg zavjetni, srušio se dvaput sa svoga prijestolja, dok se napokon nije posve smrskao. (I. Kralj. 52). Ni naš ja ne smije ostati na svom prijestolju. Samo ukoliko se svoga ja odričem, samo utoliko se sjedinjujem s ljubavlju Božjom. Mi smo ljudi ograničeni, — bića s ograničenim mogućnostima. Samo jedno biće možemo ljubiti cijelim srcem, cijelom dušom, svim osjećajima i svom snagom. I to mora za nas i za sve biti Bog. »Ja sam Gospodin Bog tvoj.« (Ex. 20, 2).

S Božjom je ljubavlju nešto posebna. Mnogi se tuže da Boga ne mogu ljubiti kao što ljube kakva dobra čovjeka. Ljubav nije u osjećaju, nego u volji. Kad kažemo *da, Oče,* poklanjamo Bogu svoju volju, a time i svoju ljubav. Čovjek se po volji sjedinjuje s Bogom. Biti jedno, znači biti jednak. Samo ono duhovno u nama, naša volja, može se sjediniti s Bogom. I čim se to dogodi, ljubav je ostvarena. Zato je rekao Spasitelj: »Tko ima moje zapovijedi i drži ih on je onaj koji me ljubi« (Iv. 14, 21). Tko na sve što mu Bog pošalje kaže: *da, Oče!,* taj ga ljubi svom dušom i svom snagom. I sa svakim *da, Oče,* raste i jača se božanska ljubav, jer i u nadnaravnom redu

predanje i žrtva uvjeti su ljubavi! Tu je ljudskim strastima dana mogućnost najprostranijeg iživljavanja. Koliko puta iz dubine duše reknemo *da, Oče,* toliko smo učinili pravih, istinskih djela božanske ljubavi. »*Koga drugog osim tebe imam u nebu? S tobom ništa ne želim na zemlji. Moje tijelo i moje srce klonu. Ali Bog srca moga, i baština moja, Bog kroz svu vječnost.*« (Ps. 72, 25).

»Tko se združi s Gospodinom jedan je duh s njim.« (I. Kor. 6, 17). Tko Bogu za volju — zato jer Bog tako određuje — kaže: *da, Oče,* taj ljubi Boga. *Da, Oče,* nas dakle sjedinjuje s Bogom. A sjedinjenjem se ostvaruje sličnost i jednakost. Što češće iz dubine duše, reknemo *da, Oče,* to Bogu sličniji postajemo. I budemo li se posve i uvijek ravnali po njegovoj volji, bit ćemo savršeni, kao što je savršen Otac naš na nebesima.

»EVO, DOLAZIM DA UČINIM VOLJU TVOJU.«

(Hebr. 10, 7)

»Vi me zovete Učiteljem i Gospodinom i pravo velite, jer i jesam.« (Iv. 13, 13). On je dapače naš jedini učitelj, naš vođa. »Jedan je vaš učitelj« (Mt. 23, 8). »Jedan je vaš učitelj: Krist« (Mt. 23, 10).

Spasitelj je bio »volja svetoga Boga koja je tijelom ili čovjekom postala« (Adam). Sadržaj njegovog života bio je ispunjavanje volje Božje. Već kod ulaza u svijet izgovorio je misao-vodilju svoga života: »*Evo, dolazim, da učinim volju Tvoju.*« To je bila njegova strast, jedina strast njegova života. To je bila njegova misao, misao koja je davala oblik njegovu životu, koja je ravnala njegovim koracima, i koja je odlučivala o njegovu djelovanju. To je bila misao koja ga je privukla među ljude, zbog koje je na križu umro, no i koja je njega, Sina čovječjega odvela u krilo presv. Trojstva. Njegov život bio je hvalospjev Ocu, trajno radosno odobravanje božanske očinske volje, *da, Oče!*

Misao i cilj njegovog poslanja stalno su mu lebdjeli pred očima. Sin čovječji došao je da potraži i spase što je bilo izgubljeno (Lk. 19, 10). »Ja sam došao da imaju život, i da ga imaju u izobilju« (Iv.

10, 10). »Sin čovječji nije došao da bude služen nego da služi i da svoj život dadne kao otkup za mnoge« (Mt. 20, 28). Nalog Očev gonio ga je da neumorno provodi život putovanja, »Hajdemo drugamo u susjedna sela i gradove, da i tamo propovijedam, jer zato sam izišao.« (Mk. 1, 38). »I drugim gradovima treba mi navijestiti kraljevstvo Božje; jer sam za to poslan. (Lk. 4, 43). Područje njegovog rada bilo mu je određeno od Oca i on ga nije prekoračio. On je ograničio svoje djelovanje na malu židovsku zemlju i to uglavnom na Galileju i Judeju, premda ga je njegovo spasiteljsko srce nukalo da i siromašnim poganima ponese veselu vijest spasenja, da njima dadne dokaze svoje ljubavi i samilosti. Kod nepristupačnih i nezahvalnih Židova proboravio je svoj život, jer je samo izgubljenim ovcama kuće Izraela bio poslan (Mt. 15, 24). Volja Očeva bila mu je putokazom pri njegovom radu.

Dapače ni sadržaj svoga naučavanja nije slobodno birao, nego je i u tom bio zavisan o Ocu. Nije bio učitelj ljudskih propisa nego volje Božje. On potpuno svijesno sukobljuje se s naučavanjem koje je tada vladalo: »Ali ja vam kažem!« (Mt. 5, 22). »Ništa sam od sebe ne govorim, nego kako me Otac naučio« (Iv. 8, 28). »Govorim što sam vidio kod Oca svoga« (Iv. 8, 38). »Nisam govorio od sebe samoga, nego Onaj koji me je poslao dao mi je nalog šta da radim i što da govorim.« Stoga je i mogao govoriti kao onaj, koji ima vlast (Mk. 1, 22), iako nije pohađao nikakve škole, iako je bio samo »tesarev sin« (Mt. 13, 55). Bile su to riječi vječnoga života.

Sadržaj njegova života, bio je sadržaj njegove nauke, volja Očeva. Kako je izišao od Oca i opet se Ocu povratio (Iv. 16, 28) isto tako hoće da sve dovede u kraljevstvo Oca svojega. »Ne će svaki, koji mi govori: Gospodine, Gospodine, ući u kraljevstvo nebesko, nego onaj, koji čini volju Oca moga, koji je na nebesima.« (Mt. 7, 21). Sve da neki u ime Isusovo i čudesa budu činili i đavole budu istjerivali, morat će čuti strašnu riječ: »Nikad vas nisam poznavao, odlazite od mene, koji činite bezakonje.« (Mt. 7, 23). Samo djeca su baštinici (Gal. 4, 7) a dijetetom Božjim postaje se samo kad se ispunjava volja Božja. »Jer tkogod čini volju Oca moga, koji je na nebesima, on je brat moj i sestra i majka.« (Mt. 12, 50).

Uvijek odan volji Očevoj on je u samozataji išao do skrajnosti. »Nije sebi ugađao« piše sv. Pavao (Rim; 15, 3). Ocu za volju on se odricao onoga za čim je težila najviše njegova posvećena judska narav. Otac je bio s njime (Iv. 16, 32). I za njegovu narav bili bi to najljepši časovi da je smio sam i nesmetano boraviti kod Oca. Ali on nije tražio samoću pustinje, niti noćnu tišinu bregova, niti taborsko svijetlo koje sreću pruža, kad ga »Duh« nije »tjerao«. (Mk. 1, 12). On je činio samo ono što se Ocu dopadalo. (Iv. 8, 29). Izvršavao je samo ona djela, koja je Otac od njega zahtijevao. »Djela, koja mi dade Otac,

da ih izvršim, ta djela koja ja činim, svjedoče za mene, da me je Otac poslao.« (Iv. 5, 36). »Jelo je moje, da činim volju onoga, koji me je poslao«, i da izvršim djelo njegovo« (Iv. 4, 34). On se uvraćao u gradove i sela, carinicima i grješnicima, svraćao se k ljudima; ma kako to bilo teško njegovoj naravi, ma kako mu to nezgodno bilo. A oni ga nisu shvaćali, ni narod ni apostoli. (Mt. 15, 16). To se je još moglo podnijeti, što je morao trpjeti siromaštvo i žeđ, što često nije imao gdje da glavu nasloni (Lk. 9, 58), što više puta on i njegovi nisu imali ni hrane ni vremena da jedu (Mt. 12, 1; Mk. 2, 23). Teže je snosio ljude. Oni su mu bili teret koga se nije ni smio ni htio otresti: »O rode nevjerni! dokle ću biti s vama? dokle će vas trpjeti?« (Mk. 9, 19).

»Nije sebi ugađao.« (Rim. .15, 3). Njegove misli i brige stalno su se odnosile na ljude. Nije živio za sebe, nego za druge. To bijaše njegovo zvanje. U Maslinskom vrtu, kad ga je bol nesnosnom težinom tištala, mislio je samo na svoje učenike: »Bdijte i molite da ne padnete u napast.« (Mt. 26, 41). »Ako dakle mene tražite, pustite ove neka idu!« (Iv. 19, 8), rekao je kad su ga uhvatili. Na križnom putu opominjao je žene: »Ne oplakujte mene, nego oplakujte sebe i djecu svoju!« (Lk. 23, 28). Za mnom ne treba suze prolijevati. Ja sam u volji moga Oca. Nad samima sobom morali biste plakati, jer ne idete Božjim nego svojim putem. Dapače na križu, u potpunoj osamljenosti nije utonuo u vlastitu bol, nego je

preko nje gledao duševne potrebe ljudi. Mislio je na nas, (Iv. 19, 26 f). Mislio je na razbojnika (Lk. 23, 43) i molio je za svoje neprijatelje. (Lk. 23, 34). Ljudi mu nisu ništa mogli dati, a ipak je kod njih izdržao, dokle god se Ocu svidjelo, dok mu je mogao reći: »Djelo sam izvršio, koje si mi dao da učinim« (Iv. 17, 4).

»Nije sebi ugađao.« Čak i glas naravi mora zašutjeti, pravila ljudske mudrosti ne vrijede kad Otac govori: »Niste li znali da meni treba biti u onome što je Oca moga?« (Lk. 2, 49). Ja moram biti u volji Oca moga. Na me nemaju pravo oni koje veže krvno srodstvo, niti su mi ti najbliži. Najbliži su mi, »braća su moja i sestra i majka« oni koji vrše volju Oca mojega. (Mt. 12, 50).

»Nije sebi ugađao.« Ja ne tražim svoje slave (Iv. 8, 50). Uzevši grijehe cijeloga svijeta, primio je poput grješnika, krštenje pokore »da svu pravdu« — volju naime svoga Oca — »ispuni« (Mt. 3, 15). On nije htio da primi kraljevskog dostojanstva (Iv. 6, 15), što više, zbog svoga Oca, nije htio da ga nazivaju dobrim (Mk. 10, 19). Nikada nije učinio čuda zbog sebe, nikada se nije molio za sebe. »Ili misliš li, da ja ne bih mogao umoliti Oca svoga i on bi mi odmah poslao više od dvanaest legija anđela?« (Mt. 26, 53). I kad je prividno za sebe molio, činio je to samo zbog Oca. »Oče, proslavi Sina svoga, da Sin Tvoj proslavi Tebe.« (Iv. 17, 1).

Volja Očeva nalazila se za Spasitelja u Sv. Pismu. Sve, do najmanjih sitnica njegova života bili su prorekli proroci i on se nije povratio svome Ocu dok se nije izvršilo svako od ovih proročanstava. Kao da je Isus stalno mislio koja još proročka riječ nije o njemu ispunjena. »Ja vam kažem, još ovo treba da se na meni izvrši što je pisano: I ubrojiše ga među zločince, i što se proteže na mene, ide k svršetku« (Lk. 22, 37).

Kako je duboko Spasitelj stajao u volji svoga Oca, pokazao je naročito u svojoj muci. »Da pozna svijet, da ljubim Oca, i kako mi je zapovijedio Otac, onako činim. Ustanite, pođimo odavle!« (Iv. 14, 31). Ovim riječima pošao je na Maslinsku goru. Kada ga je u Maslinskom vrtu obuzela smrtna muka, tri puta je molio: »Oče moj, ako je moguće, neka me mimoiđe kalež ovaj, ali ne kako ja hoću, nego kako ti.« (Mt. 26, 39 sl.). Svaki dio svoje trpnje podnosio je bez prigovora. Gorčinu patnja ispio je do dna, jer mu je kalež Otac dao. »Zar da ne pijem kalež, kojeg mi dade Otac?« (Iv. 18, 11). Već je Isus visio na križu, i njegove su haljine, prema riječima proroka Davida bile razdjeljene, i tada se moralo ispuniti samo još jedno: trebao je izjaviti — da je žedan — i tako je i rekao da se ispuni Pismo. »Žedan sam« (Iv. 19, 28). Bio je poslušan sve do smrti (Fil. 2, 8), sve dok nije povratio svoju volju u ruke svoga Oca. »Oče u ruke Tvoje predajem duh svoj« (Lk. 23, 46). »Svršeno je« (Iv. 19, 30).

Isus, naš učitelj, dao nam je primjer da i mi tako činimo, kao što je On činio (Iv. 13, 15).

Isus, učitelj naš govori: Činite volju moga Oca i postat ćete mojom bracom i sestrama, djecom Oca moga.

A Bog Otac stoji posve za njim, (za onim naime što on uči): »Ovo je Sin moj ljubezni, koji je po mojoj volji, njega slušajte.« (Mt. 17, 5).

»*Kad to znate, blago vama, ako to činite.*« (Iv. 13, 17).

»EVO SAD JE VRIJEME NAJPRIJATNIJE«.

(2. Kor. 6, 2)

Nitko nije tolikom strašću, s tolikim svetim oduševljenjem, tako iz dna duše rekao *da* na volju svoga Oca kao Spasitelj: »Sebe je posve poništio« (Fil. 2, 7).

Da, Oče! Ni za nas nema drugog puta savršenosti, nego da se, po primjeru Spasiteljevom, sjedinjujemo s Očevom voljom. Nema drugog puta nego svagdje i u svemu odobravati volju Očevu. Nema savršenijeg štovanja Boga od ispunjavanja njegove volje. A u tome je istodobno i za me i put k najvećem blaženstvu.

»Već prije utemeljenja svijeta« (Iv. 17. 24) Bog Otac izradio je cio nacrt moga života, sve do najmanjih i zadnjih pojedinosti. Ni vlas s glave ne pada vam bez volje vašeg nebeskog Oca (Mt. 10. 30). On je utvrdio nacrt moga života s toliko ljubavi, odanosti i brižljivosti kao da se od vječnosti nije ni s čim drugim bavio osim sa mnom. A to zato da njegova slava dođe tako do što većeg izražaja; da ja na svom mjestu, s darovima što mi ih je udijelio, zauzmem pravi položaj u svijetu. »Mi smo stvoreni u Kristu

Isusu za dobra djela, koja Bog unaprijed pripravi da u njima hodimo«. (Efež. 2, 10).

»O dubino bogatstva i mudrosti i znanja Božjega! Kako su nedokučivi sudovi njegovi i neistraživi putevi njegovi«. (Rim. 11, 33). Mi ne znamo ništa, ne znamo njegovih puteva (Mudr. 5, 7), i onda kad se o našim putevima radi. Mi ne znamo njegovih odluka ni kad se na nas odnose. Kako bi se usudili sami tražiti put, urediti si jedan vlastiti sustav, sami sebi odrediti rok? »Jer moje misli nisu vaše misli, i vaši putevi nisu moji putevi« — kaže Bog. (Is. 55, 8.).

Ako samo jedan jedini korak učinimo izvan njegova puta, već smo zalutali ili barem zastranili. Gubimo snagu i vrijeme. Sami ne možemo ništa. Ni imena Isusova ne možemo sami zaslužno izgovoriti. »Nitko ne može da kaže: gospodin Isus, nego u Duhu Svetom«. (I. kor. 12, 3).

Mi smo uvjereni da nam nitko bolje ne želi, od nas samih. A ipak je to velika zabluda, posve pogrešno mišljenje. Bog nas ljubi beskrajno većom ljubavlju, božanskom ljubavlju. »On nije vlastitoga Sina poštedio, nego ga je predao za nas sve« (Rim. 8, 32). Bog nam želi bolje nego mi sebi i zamisliti možemo. S takvom ljubavlju ne može ni jedna majka ljubiti svoje najmilije dijete. Bog nikako ne može biti zao, Bog je dobrota. Jedan je dobar, Bog« (Mt. 19, 17). Po svoj svojoj nutarnjosti on je dobrota, zato ne može ništa zla željeti, on *mora* uvijek biti dobar. Dakako, on je i pravedan, ali prema nama, kao

što piše Considina u svojo knjižici: »Radostan put Bogu«, takav je tek iza naše smrti. Sve njegove naredbe obzirom na nas, proizlaze iz njegove ljubavi, dobrote, iz beskrajnog milosrđa. *Božja je volja u svim svojim odredbama beskrajno velika, nikada mala i sitničava, nikada ograničena i tjesnogrudna.*

Šta može čovjek razumnijeg, boljeg i većeg učiniti u svakom trunutku što mu ga Bog poklanja nego reći: *da, Oče!*

Sve što mi se može dogoditi u svijetu ili u duši, sve je to volja Božja, koju ja radosno potvrđujem. I uvjeren sam da u ovom času nema za mene ništa savršenijeg, ništa čime bi slavu Božju mogao bolje proširiti nego odobravajući ono što sadanji trenutak donosi.

Nemojmo misliti da mi ljudi možemo čime Boga iznenaditi, da mu možemo nešto dati ili pokloniti. »Tko mu je prije šta dao, da mu se uzvrati?« (Rim. 11, 35). »Šta li imaš što nisi primio?« (I Kor. 4, 7). Kada mi ostvarimo najdivnija otkrića i najveće iznalaske kojima se svijet divi i čudi, to je samo stoga moguće, što je to Bog sve stvorio. »Sve je od njega« (Rim. 11, 36). I da nagomilamo milijune babilonskih kula jedne na drugu, neba ne bi nikad osvojili.

Nema većeg djela na nebu ni za zemlji, nego ispunjavanje volje Božje. Svetost se ne nalazi u nečem izvanrednom, nego u sasvim običnim stvarima, u vjernom ispunjavanju dužnosti, u vjernosti u malom. Obične stvari moramo činiti neobično, t. j. potpuno sjedinjeni i podvrgnuti volji Božjoj — *da, Oče!* Činiti velike stvari nije teško, jer nas na to potiču velike misli, čuđenje i hvala ljudi. *Biti velik u malom to je prava svetost, to je prava veličina.*

Potpuno je prema tome svejedno šta radim; da li nešto velika ili mala, značajna ili bez značaja, skrovito ili javno, da li ovdje ili ondje, rado ili nerado, sve to ne dolazi u pitanje kada samo znadem da to hoće dragi Bog. I tada ne trebam više premišljati, tada kažem jednostavno: da, Oče!

Da li je uvijek lako reći: *da, Oče?* Nikako. Naprotiv, često je vrlo teško reći radosno *da,* često je to upravo nemoguće. Da uopće mognemo reći *da* moramo biti potpuno osvjedočeni, da je Bog naš Otac, koji nam želi više dobra nego mi sebi to i predočiti možemo, da nam želi uvijek najbolje. A zato je potreban pogled vjerom izoštren. Ona dva učenika iz Emausa išla su s Gospodinom, govorili su s njime, ali ga nisu prepoznali. »Njihove oči bile su zatvorene« (Lk. 24, 16). Tako su i naše oči često zatvorene da ne prepoznamo Boga, da ne zamjetimo ruke Božje, da ne čujemo glasa Božjega. Često nam je teško u svemu što nas stiže, prepoznati volju Božju, i — odobriti je. Kada se njegova volja podudara s našom, tada još to ide. Ali ako se protivi našoj volji, tad je vrlo teško, reći *da.* Sve, čime dolazimo u doticaj, služi Bogu kao oruđe da nas posveti: ljudi i stvari, prijatelji i neprijatelji. Pa dapače kad nam ljudi zlo snuju, kad nam kroz gri-

jeh nanose sva moguća zla, tada je doduše za našeg neprijatelja grijeh — grijeh, kojega Bog neće; — no zle posljedice koje za nas otud proizlaze, moramo podnašati i odobravati, jer se u njima obzirom na nas očituje volja Božja. Mi nemamo o tom suditi. To je stvar Božja: »Tko si ti, koji sudiš tuđem sluzi? Gospodaru svojemu stoji ili pada« (Rim. 14, 4). Bog nije tvrdoću srdaca Betlehemićana nazvao dobrom, niti ju je htio, ali po tom je došla do izražaja volja Božja obzirom na svetu Obitelj. Spasitelj je trebao ugledati svijetlo svijeta u štalici. Bog nije htio okrutnosti Herodove, ali je bio tako dan povod sv. Obitelji da bježi u Egipat. *»Onima koji Boga ljube, sve zajedno pomaže na dobro.«* (Rim. 8, 28).

Kadkada je čak nemoguće reći radosno *da*. Trpnja koja nas stiže, naročito onda kad je jedna trpnja za drugom, ne možemo s veseljem odobravati. Naša je narav stvorena za radost i za sreću. Sve nas vuče k radosti. Bog je htio da trpnja bude daleko od nas, ali jer smo je grijehom na zemlju donijeli, moramo se s tim pomiriti. Bog nije naše naravi preokrenuo; usprkos tome što u svijetu mora trpjeti, ona i dalje teži k sreći. Na trpnju međutim, naročito na jednu veliku trpnju ne može naša narav veselo reći *da*. Trpnja ne ostavlja mjesta radosti. Protiviti se trpnji neprijeporno je pravo naše naravi. Ni najvećom svetošću ne može se postići da naša narav ne osjeća trpnje, da joj se ne protivi, da ne osjeća prema njoj odvratnosti. Ne htjeti osjećati trpnje, nema nikakovog smisla, a osjećati je nema sa nesavršenstvom, a pogotovo sa grijehom ništa zajedničkoga. Odmah radosno reći *da* bilo bi nemoguće. Bog ljubi radosno *da*, »radosnog darovatelja« (II. Kor. 9, 7), ali često ne očekuje i ne traži radosnog *da*. Ta »on pozna nutrinu čovjekovu« (Iv. 2, 25), on hoće samo naše *da*. Mi jedino ne smijemo popustiti svojoj naravi, koja se opire, moramo prokrčiti sebi put do tog *da*. To će sa sve većim savršenstvom sve lakše i lakše bivati, ali bez borbe ne će to nikada uspijevati; naše »ja« ne će tako lako napustiti bojište. Ima dapače slučajeva kada čovjek bez oklijevanja i zatezanja ne može reći *da*. Kroz život božanskog Učitelja odjekuje veselo, radosno *da, Oče!* A ipak u Maslinskom vrtu nije on mogao radosno reći *da*. Za cijelog svog života, pa čak ni na križu, nije nam se Spasitelj tako približio kao čovjek, kao u Maslinskom vrtu. Tada je postao sasvim »čovjekom«. Za nj je ovaj silno veliki teret grijeha bio odviše težak; beskrajno velika poplava blata svalila se na nj i prijetila da će ga ugušiti. Njegova se narav propinjala i bunila pod neizrecivim mukama. I gle,: »njegov je znoj bio kao kaplje krvi što su tekle na zemlju« (Lk. 22, 44). Nutarnja muka tjerala ga je s osamljenog mjesta gdje se molio, da potraži prisutnost ljudi, koji će s njim suosjećati. Tri puta je u svojoj nevolji pošao učenicima. To nije više bio šutljivi razgovor s Ocem, kao inače u molitvi za tihih noći. On je povikao k njemu u duševnoj muci.

(Hebr. 5, 7). Da je Spasitelj popustio svojoj naravi, ne bi nikada pošao križnim putem. Ali on nije popustio. On se borio u molitvi s Ocem da dobije snage i da mogne barem uvjetno reći *da*. »Oče! ako hoćeš, odnesi ovaj kalež od mene, ali ne moja volja, nego Tvoja neka bude« (Lk. 22, 42). Koliki se muče i misle da su puni grijeha, jer im križ života tako strahovito tišti dušu, jer im narav ne može da ide uporedo s njihovom dobrom voljom. Pogledajmo međutim na Spasitelja; zbog nas je postao »slab«. Mi nemamo u sebi snage da kažemo *da*. Moramo se moliti, boriti se u molitvi s Bogom, dok ne steknemo snage da reknemo *da*, pa makar samo uvjetno *da*.

Mi uvijek mislimo da sve moramo sami izvršiti, da sve o nama ovisi. Prevelika djelatnost, nastojanje da sve sami učinimo i životom ravnamo, neumorna žurba i naglost — to je posve očito tamna strana našeg vremena. S ovom suvremenom bolešću čak su i najbolji i najsavršeniji zaraženi. »Ništa ne činim, prepolagano napredujem, uopće ne napredujem.« I tako ljudi postaju sasvim utučeni. No ne zavisi o nama, mi sami ne možemo ništa da učinimo (Iv. 15, 5). Ta mi smo u svemu zavisni o Bogu, htjeli ili ne htjeli, priznavali to ili ne. »A tko si ti čovječe, da prigovaraš Bogu.« (Rim. 9, 20). Otac sjedi na kormilu. On upravlja lađicom moga života da bi najkraćim putem, sa što manje utrošene snage što više prešla. Priroda s najmanjim potroškom snage postizava najjači učinak. Ovaj zakon, kao i svi zakoni prirode nalaze u nadprirodnom redu najpotpunije i najdublje ostvarenje. Šta nam preostaje da činimo? Shakespeare kaže u Hamletu »*Spreman biti, to je sve*«. Budimo pripravni. »Bože šta želiš da učinim?« Dj. Ap. 9, 6). Spremnost će naša biti u tome da bistro gledamo, pažljivo slušamo, brižno zamjećujemo mig, poziv i poticaje Gospodinove. Gledajmo da u svakom trenutku u onome što svaki trenutak donosi, upoznamo volju i želju Božju i upotrebimo sve naše znanje i moć da je izvršimo. To je najsavršenije, najviše, što za Boga i za se možemo sada učiniti.

Zar ja onda ne smijem više ništa htjeti? Da i ne. Ne smijem imati nikakove vlastite volje, ali to što Bog od mene traži, to moram potpunoma htjeti; sa svom svojom odlučnošću i snagom . . . iz svih svojih sila (Lk. 10, 27). Zar više ne smijem imati briga? Zar moram biti sasvim nepomičan — kao mrtvac koji više ne kreće ni s jednim udom? Da i ne. U ovoj stalnoj spremnosti leži prividna nepokretnost koja se samo može steći najvećom, živom pokretnošću ili djelotvornošću. Pokušajmo jednom! Kako nam je teško biti mirnim, sabranim, bezbrižnim. U ovoj najvećoj nepokretnosti što se stiče najvećom djelotvornošću, stoji najveća svetost. Ta u savršenstvu se sjedinjuju sve suprotnosti. Kao da je grijeh rastrgao sklad u čitavom stvorenju, pa sad se samo krivi glasovi čuju, i samo pojedincima uspijeva dovesti u sebi samima suprotnosti u sklad. Što mi to više uspi-

jeva, tim sam skladniji, tim sam više božanski, tim sam savršeniji. Najdivniji je sklad Bog. Zato, što se više sjedinjujemo s njegovom voljom, tim jasnije odjekuje u nama božanski sklad.

Svejedno mi stoga mora biti šta radim, gdje stojim, da li napredujem, s kojom brzinom napredujem; sve me to nek ne zabrinjuje, zbog toga se ne ću žalostiti. Ta Otac stoji na kormilu. Moja je jedina briga ostati posve miran, ništa ne htjeti i ništa ne željeti, već u svakom trenutku odobravati volju Božju. Sve šalje Bog. Sve što mi se dešava, Božji je glasnik s porukom za me. Ja kažem *da.* »Pokoravajte se svakoj uredbi čovječjoj zbog Gospodina.« (I. Petr. 2, 13). Moram li dakle sada na sve reći *da,* moram li se naprosto dati izrabiti, sve podnositi i trpjeti, biti svima, kao kakav javni put, na raspolaganju? . . .

U primjerima ćemo odgovoriti. Tvoja bolest je od Boga. Ti moraš na to reći *da,* moraš svoju bolest iskoristiti. Ali ti si i obvezan brinuti se za svoje ozdravljenje. »Časti liječnika! . . . Od Svevišnjega ima on znanost liječenja . . . Gospodin daje da iz zemlje niču lijekovi. Razborit čovjek ne zazire od njih! (Eccli 38, 1—4). Netko ti nanese nepravdu. To što ti je nepravda učinjena moraš primiti i iskoristiti, ali smiješ se i braniti. U danim prilikama možeš na to čak biti i u savjesti obvezan. »Ako sam zlo rekao, kaže Isus slugi koji ga je ošamario, dokaži da je zlo, ako li pravo, zašto me biješ? (Iv. 18, 23). Tvojom vlastitom krivnjom desi ti se nesreća: i ovdje moraš konačno reći svoj *da,* moraš se podložiti, ali smiješ i moraš gledati da izideš iz svoje nesreće. Ne smiješ ostati ležati u jami, koju si iskopao za svog dragog susjeda, a sam u nju pao. Ne trebamo tražiti nikakovog trpljenja, mrtvljenja, žrtava ni križeva. U tom biranju po svojoj volji sakriva se i previše našega ja, jedinog izvora pogrešaka. Moramo podnositi samo ono što nam Bog svakog časa daje da snosimo, nikakav teži teret i samo dotle, dok Bog hoće i ni jedan sat dulje. Ne treba ni da izmičemo nikakovoj radosti. Zar je dragi Bog stvorio radosti svijeta i ljepote prirode samo za djecu ovoga svijeta, a ne najprije za svoju vlastitu djecu? Ničeg osim grijeha ne trebamo se odricati. »Ili jedete ili pijete, ili što drugo činite, sve činite Bogu na slavu« (I. Kor. 10, 31). Biti katolikom znači priznavati život. Uzmimo život onako kako nam ga Bog daje. Prava, normalna, posve ispravna savršenost kaže veselo, radosno *da, Oče* na svaku radost i hrabro, nasmiješeno pa i suzama pomiješano *da, Oče* na svaku trpnju. Ništa ne ću, ništa ne želim, ne bojim se ničega, hoću samo ono što ti hoćeš. Hoću to širokogrudno i velikodušno. *Da, Oče!* — to je pobjedonosna pjesma mog života.*Doce me facere voluntatem tuam, Uči me vršiti volju Tvoju* (Ps. 142, 10).

»TKO ČINI VOLJU BOŽJU, OSTAJE DO VIJEKA«

(I. Iv. 2, 17)

Bogu se sviđa naš *da*, jer mu time žrtvujemo svu svoju slobodnu volju. To nije samo kraljevski već i božanski poklon. On nas čini Bogu sličnim. Svim stvorenjima čvrsto su određeni putevi kojim moraju ići. Ona ne mogu ništa drugo nego ono što čine. Samo mi ljudi možemo reći *da* i *ne*; ići dolje i gore, lijevo i desno. Mi možemo htjeti i ne htjeti. Samo mi možemo odrediti svoj put, svoje djelovanje, svoju vječnost. Po svojoj slobodnoj volji mi smo bog u malom.

Mi imamo slobodnu volju — svoj svijet. Tu smo mi neograničeni gospodari. Nijedan čovjek, nijedna moć, nijedan duh ne može nam oteti našu slobodnu volju. Sam Bog je poštuje. On pred njom staje, on se sagiba pred njom. Bog je nama ljudima sasvim sklon, spreman da nam pomogne, pun beskonačne čežnje da se svrati k nama i blaguje s nama. »Evo ja stojim pred vratima i kucam (Otkr. 3, 20). Njemu je slast biti kod nas. (Prov. 8, 31). A ipak on dolazi k nama samo utoliko ukoliko mu mi dopuštamo. Naš pristanak i nepristanak određuje i ograničuje djelovanje i učinak Božji u našoj duši.

Naša je slobodna volja najveći božanski dar od svih darova u prirodi. Bez nje mi dakako ne bi mogli uvrijediti Boga, ali bi bili također i nesposobni ljubiti ga, pokloniti mu šta; bili bi samo nijemi udovi u velikom carstvu stvorenja. Naše *da, Oče* je najdragocjeniji, najljepši, najvredniji dar, koga Bog želi da mu svijesno i radosno prinosimo i koji se poput mirisa tamjana k njemu diže. U ovome *da Oče,* nalazi se hvalospjev koji se Bogu više sviđa nego sav divni sklad ostale prirode.

Volja je naš najdragocjeniji, naš najvredniji dar. Po njoj sam tek pravi čovjek, doduše čovjek iz zemlje, ali ipak kralj zemlje. Po njoj postajemo tek sveci. Sad smo »samo malo manje od anđela« (Ps. 8, 6). Jednom ćemo međutim suditi svijetu (I. Kor. 6, 2), bit ćemo suci samim anđelima (I Kor. 6, 3). Mi ljudi kao zemnici pripadamo zemlji, uklopljeni smo u stvari ovog svijeta. Ali naš duh, naša duša, dah iz Božjih ustiju, *nosi Božje oznake* (Gen. 1, 26). On nas diže iznad zemaljskog i zemaljštine u Božji svijet. Naša je domovina u nebesima. »A ovo govorim, braćo, da tijelo i krv ne mogu baštiniti kraljevstva Božjega, niti će raspadljivost baštiniti neraspadljivost.« (Kor. 15, 50). Zemaljsko i raspadljivo na nama mora se promijeniti u duhovno i nebesko (I. Kor. 15, 46 sl.). »Tako je i uskrsnuće mrtvih. Sije se u raspadljivosti, ustaje u neraspadljivosti. Sije se u sramoti, ustaje u slavi. Sije se u slabosti, ustaje u sili. Sije se tijelo tjelesno, ustaje tijelo duhovno«

(I. Kor. 15, 42—44). »Pšenično zrno« naše tijelo — mora umrijeti da donese »mnogi rod«. (Iv. 12, 24).

Mi nosimo u sebi mnogo zemaljskog i čovječijeg. Sve to mora biti preobraženo. Imamo posla s mnogim prolaznim stvarima, no sve to zemaljsko djelovanje mora biti preneseno u nadnaravnost. To je zadaća naše volje. Naša je volja kao naš svećenik, naš posvetitelj, *koji nas i sve što dolazi s nama u dodir mora promijeniti, uzdignuti u nadnaravni red, posvetiti.*[1]

Posvećenje nije puka misao, nije samo riječ, posvećenje je čin, božanski čin. Ja ne mogu postati ni dobar ni božanski drugačije nego po činu.[2]

Moje unutarnje biće postaje drugačijim po svijesnom i voljnom djelovanju. Ako svijesno hoću zlo, tada je moje unutarnje biće zlo; ako svijesno hoću dobro, tada je moje unutarnje biće dobro. I zaista ukoliko ja svijesno hoću dobro ili zlo utoliko i samo utoliko postajem dobar ili zao. Sve što mi se približi, poprima za me istom po mojoj volji svoju nadnaravnu vrijednost, mora se istom po mojoj volji posvetiti, produhoviti, postati božanskim. Sve

[1] **Ovdje kao i u onome što slijedi treba, razumije se pretpostaviti prvotnu promjenu milošću posvetnom u sakramentu krsta. Promjena (konsekracija) o kojoj se ovdje govori označuje postepeno uzdignuće stanja milosti našim svijesnim sudjelovanjem. »Ergo fecit nescientem, justificat volentem, Onaj koji te je stvorio bez tvog znanja, ne opravdava te bez tvoje volje.«** (Sv. Aug., Serm. 109. 13).

[2] I želje su čini.

to zemaljsko što me okružuje mogu ja iz tog područja uzdignuti, pobožanstviti i ovjekovječiti. Sve što moja volja obuhvaća postaje vječnost, postaje božanski dobro ili do skrajnosti zlo. Po svojevoljnom djelovanju ja sam se mijenjam, urašćujem sve dublje u vječno dobro, u Boga; ili u vječno zlo — u sotonu. Moja volja je u nekom smislu moj svećenik, koji me mojim djelovanjem posvećuje, koji sve ovo, što je na meni ljudsko uzdiže u božanske visine. Da li svećenik, — kad bi to bilo dopušteno[3] — posvećuje ječmeni, raženi ili pšenični kruh, ostalo bi to isto. Posvećeni kruh ostao bi jednako jedan. Bio bi to uvijek Krist, bio on u ječmenom, raženom ili pšeničnom kruhu. I tako je to posve svejedno šta moja volja dobiva da posvećuje tj. šta imam činiti, da li sam zanatlija ili seljak, muž ili žena, u samostanu ili u svijetu, duhovnik ili svjetovnjak, oženjen ili neoženjen. Sve to postaje jednako vrijedno, samo ako ondje gdje me je Bog postavio, u svakom trenutku što mi ga je poklonio, kažem svoj svijesni i svojevoljni *da, Oče!* Tako svatko može da pođe, odanle gdje se nalazi, u nebo ili u pakao. »Dvojica će počivati na jednom ležaju. Jedan će biti primljen, a drugi ostavljen. Dvojica će mljeti na jednom mlinu; jedan će se uzeti, a drugi će se ostaviti. Dvije će mljeti zajedno, jedna će se uzeti, a druga će se

[3] U stvari nije dopušteno.

ostaviti...« (Lk. 17, 34). *Da, Oče!* To je moja riječ posvećenja, oblik zavjetovanja.

Moram često, trajno »posvećivati«, jer vrijeme je kratko (I. Kor. 7, 29). »Odredio si mi svrhu, koju ne smijem prekoračiti« (Job. 11, 5). Mi možemo vrijeme otkupiti samo svojim životom (Ef. 5, 16). Svaku kapljicu vremena moramo otkupiti jednom sekundom svoga života, htjeli ili ne htjeli, uopće nas se za to ne pita. Kako brzo ode sve naše! Kako rasipno postupamo sa svojim životom, kako ga profućkamo i potratimo! A ipak trebali bismo njime štedjeti i biti škrti. Vrijeme je jedan od najdragocjenijih darova Božjih i mi ćemo jednom o njemu morati polagati račun. I to ne samo onako općenito i površno, o ne, već o svakoj sekundi i svakom trenutku. Daj račun, kako si upravljao, jer ne možeš više biti upraviteljem. (Lk. 16, 2).

Strašno je u našem životu to, da smo stvoreni za vječnost, da nikako više ne možemo umrijeti, kad bi i htjeli. Mi ne možemo sebe uništiti, moramo živjeti, živjeti — za čitavu vječnost. »U one dane govorit ćete bregovima: Padnite na nas i brežuljcima: pokrijte nas!« (Lk. 23, 30). »Tražit će ljudi smrt i ne će je naći. I željet će umrijeti, i smrt će bježati od njih« (Otkr. 9, 6).

Mi smo stvoreni za vječnost i sve što dolazi s nama u doticaj za vječnost je. Svaka sekunda što se otkotrlja preko naših ruku poprima trajnu nepromjenljivost. Vrijeme što smo ga proživjeli bit će

odjeća *naše* vječnosti, bit će zauvijek sreća i blaženstvo ili nesreća i prokletstvo. Svaka misao, svaka riječ, svako djelo je vječno. Mi ne možemo ništa za prolaznost misliti, govoriti ili činiti, sve što mislimo, govorimo i slušamo za vječnost je. Nije li to nešto strašno? Mi dakle ne smijemo ništa propustiti. Vječnost nas progoni, sili nas da uvijek budemo budni i živi, da za svakim trenutkom stoji radosni *da, Oče!*, koji sve mijenja i posvećuje.

Mi smo Božja njiva, koju sami obrađujemo (I. Kor. 3, 9). Svaki dan treba da izoremo samo jednu brazdu, ali tu moramo izvući — da bi do konca svoga života bili gotovi s obrađivanjem svoga polja. Samo po izoranom tlu smijemo sijati. Sjeme, da je i najbolje, ako padne na nepripravno zemljište donijet će malo ili nikakvog ploda. Ako ništa ne posijem, ništa ne će niknuti. Posjem li korov, korov ću žeti. »Što čovjek posije, to će i žeti« (Gal. 6, 7). Svaki dan jednu brazdu, to je put kojim mi je Bog odredio da stupam; i on je odredio da posijem u brazdu jedno posvećeno zrno! Vrijeme sjetve je kratko, a žetva vječna. I *»oni što u suzama siju kličući će žeti!«* (Ps. 125, 5).

»VAŠI PUTEVI NISU MOJI PUTEVI«.

(Is. 55, 8).

Nama je postavljen visok cilj. »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš koji je na nebesima« (Mt. 5, 48). Tko ljubi Boga, pripada Bogu, tko u svakom trenutku ispunjava volju Božju s *da, Oče,* taj je jedan duh s njime, taj postaje njegovo dijete.

Boga moramo ljubiti svom dušom, cijelim srcem, svom voljom, svim silama. I svakog trenutka. Ne smijemo se nikada okretati natrag (Lk. 9, 62). Ne smijemo dugo premišljati, oklijevati, krzmati (Dj. Ap. 22, 16). Ne smijemo biti tjeskobno zabrinuti (Mt. 6, 25). Strašljivci se Bogu ne dopadaju (Hebr. 10, 38).

Moramo svakoga trenutka tako upotrebiti svu svoju životnu snagu i sve svoje sile, da nam za prošlost i za budućnost ne ostane više ni vremena ni moći. Tu nema mjesta tjeskobi i brizi. Radi se samo o sadašnjosti. Bog je ljubomoran Bog. On nas zahtijeva posve u svakom času.

»Baci na Gospodina svoje brige i on će te izdržavati« (Ps. 54, 23). Mi se odveć i previše brinemo. Mi odveć hoćemo da se unaprijed pobrinemo, a ipak sa svim svojim brigama ne možemo ni najneznatnije

stvari opraviti, ni sa svojom oštroumnošću ni jedan dan, ni sat unaprijed odrediti. Kako se često brinemo za ono, što će možda doći! Mi se izmučimo, potratimo vrijeme, a konačno sve je drugačije. Moje su brige bile opet uzaludne. Kako često se zabrinjujemo zbog možebitnih trpnja, zbog budućih križeva, tako da nas gotovo posve skrše. Koliki su već takovim brigama bili ubijeni, jer još nijesu imali milosti za nošenje tih trpnja i križeva. Mi imademo milosti samo za sadašnji trenutak.

Zahvaljujmo dragome Bogu što ne možemo vidjeti u budućnost! Za to smo mi ljudi preslabi. To su mogli samo neki osobito veliki ljudi podnijeti, a i ti su se gotovo srušili pod tim teretom. Koliki bi prorok mogao s Kasandrom, trojanskom proročicom vapiti Bogu:

»Uzmi, o uzmi žalosnu bistrinu
s mog oka, što gleda krvav trag!
Strašno je za smrtnika
Biti svijestan te istine«. (Schiller).

Slika budućnosti mora ostati zastrta. Tko bi nepozvan htio skinuti veo, morao bi umrijeti.

Najbolja je briga za budućnost nikakvim se brigama ne trti. Najbolja je briga za budućnost iskorištavati svaki trenutak s *da, Oče.* Ako ja ovaj trenutak potpuno vršim svoju dužnost, u njemu je punina milosti za slijedeći čas. Dođe li veća trpnja ili veća žrtva, tad dođe baš i veća milost. Nitko ne će biti kušan preko svojih sila (I. Kor. 10, 13).

Kad samo ne bi htjeli da uvijek igramo ulogu Providnosti! Mi možemo ipak samo stvar pokvariti.

Cijeli stvoriteljski plan, čitavo stvorenje silna je umjetnina, što trajno izlazi iz stvaralačke ruke Božje. To je divna umjetnina u velikom i u malom, u cjelini i u pojedinostima. »Tko pozna misli Gospodnje, da bi ga mogao poučiti?« (I. Kor. 2, 16). Naša životna sudbina sićušni je isječak cjeline. Mi ne poznamo ni nacrt svoga vlastitog djelovanja, a još manje znamo za svoj položaj i značenje u cjelini svijeta. Mi ne znamo kako smo utkani u cjelinu sa svim uzdužnim i poprečnim vezama sa svim nitima s lijeva i desna u prošlosti i u budućnosti. »Tko je upoznao misao Gospodnju? Ili tko mu je bio savjetnik?« (Rim. 11, 34). Mi ne možemo ništa pametnije učiniti, nego da dopustimo da Bog nama ravna i vodi nas korak po korak. Kad smo posve spremni, kad samo gledamo i slušamo šta Gospodin hoće, tada ne koracamo nimalo krivo, tada potpuno iskorišćujemo svoj život, svaku sekundu, tada dolazimo konačno cilju, tada slavimo Boga najveličajnijim načinom, tada izlazi iz nas rijeka milosti, tada postizavamo svetost koju naša narav može doseći. Kardinal Newman kaže da moramo ostati tamo gdje smo, dok nam Bog ne pokaže slijedeći korak i tada opet čekati na slijedeći.

Kad je zamašna građevina već izvedena, ne može obični zidar proniknuti njezin nacrt. On ga ni ne treba razumjeti, samo ako svaki kamen koga

upravo uzidava stavlja na pravo mjesto, gradnja će tada sama po sebi ići kraju. Šta bi bilo kad bi svaki po svojoj volji htio graditi! Samovolja nije nikad stvorila velike umjetnosti. Savršena umjetnina temelji se na najstrožim mjernim propisima. I samo umjetnik pozna tajnu svoga djela i čuva je. Njegovi pomoćnici slijedeći njegove upute ostvarit će njegove misli ni ne poznavajući njihov posljednji smisao. Kada bi oni htjeli stvarati po vlastitoj volji, jedinstvo bi i veličina oblika bili stavljeni u opasnost, i mi ne bismo nikad mogli gledati duhovnu vrijednost zgrade u svoj njezinoj dubini i ljepoti. Razumijemo li sada zašto duša tako rijetko sazri do umjetnine, i ako ju je rukovodila najbolja volja i ako se beskonačno mnogo vremena i snage upotrebila na sve moguće vježbe, molitve i žrtve? Mi previše sebe ističemo, previše radimo i mislimo da mi sami moramo ostvariti djelo našeg posvećenja. A mi smo Božja gradnja i pomoćnici pri radu, ali nismo umjetnik ni učitelj. U Božjim mislima plan i put našeg života su dovršeni a naša suradnja je u tom da damo Bogu raditi i upravljati, da šutimo i mirujemo, da se korak po korak dademo voditi. Najbolja briga, za našu budućnost i spasenje stoji u tom da se ne brinemo, već da to Bogu prepustimo. Više od njega nitko ne može misliti na naše dobro. On je dobrota. On je moj Otac, ja sam njegovo dijete. Naša *previše* dobra volja naš je najveći neprijatelj. Ako moj »ja« vodi, odoh stramputice. Tre-

ba da sa svim svojim znanjem i moću polažem sadašnji kamen. Kuda dolazi slijedeći, nije moja stvar. Za to se sad još ne trebam brinuti. Kad položim sadašnji, pokazat će mi se kud da metnem slijedeći.

Svetost je u tom da za sadašnji trenutak kažem *da, Oče*. Moram reći *da* i za cijelu svoju budućnost. Može li čovjek načiniti Bogu veće poklonstvo, nego da zatvorenim očima stavi čitavu svoju budućnost u ruke Božje! »Uzmi dakle moje ruke i vodi me« (Julija von Hausmann). Zar se to ne će kao najdragocjenija žrtva dignuti pred lice presvete Trojice? (Misal, prikazne molitve). Što god mi donijela budućnost: radost ili patnju, križ ili utjehu, ja odlučno velim: *da, Oče*. Pouzdavam se više u Te, nego u se. *Da, Oče!* to je već sada potpis podno mog života. Znam da to nije potpis smrtne osude, nego to je put najvećoj sreći, najvećoj blaženosti. A ipak je to i potpis smrtne odredbe, jer moram umrijeti. Moramo biti s Kristom pokopani, da mognemo s Kristom uskrsnuti. Zar ne leži u ovom *da, Oče*, na temelju nadnaravnog zakona jedan »potpuni oprost grijeha«? Nije li sveti Otac Pio X. podijelio potpuni oprost onima, koji već sada prime svaku vrstu smrti iz ruku Božjih? »Oče u ruke tvoje predajem duh svoj« (Lk. 23, 46).

Znam da se sa svake točke zemlje može doći k tebi. Ali od milijona puteva što k tebi vode, ti si mi u svojoj ljubavi odredio samo jedan. Najprikladniji od svih ti si za me izabrao. Samo ga ti poznaš, samo ti me možeš njime voditi. Ti si put, ti si svjetlo putem, nikad neugasla svjetiljka mojih nogu. I kad sam hodao putem grijeha, ti si uvijek strpljivošću prijatelja čekao na *mome* putu dok se opet nisam našao kod tebe. O strljivi Bože, ja vjerujem u tvoju ljubav prema meni.

Samo ako pustimo da nas Bog vodi, ako se potpuno predamo njegovoj volji, samo tada idemo svojim putem u nebo, samo tada bit će naši dani »*dies pleni, puni dani*« (Ps. 72, 10). Tko ide svojim putem, pa makar taj bio ne znam kako mučan i pun žrtava ne će, na koncu svog života, prispjeti cilju. O takovom ne vrijede riječi: »Kličući će se vratiti, noseći snopove svoje« (Ps. 125, 6); jer plod, koji je on sam, nije zreo. Tko nije sazreo, nije još sasma posvećen, mora dozreti u čistilištu. »*Biti zreo, to je sve*« kaže Schakespeare u »Kralju Lear-u«. Ništa nezrela, nečista ne može ući u kraljevstvo nebesko (Ef. 5, 5). To zacijelo nije volja Božja da mi u čistilištu podnosimo teške muke: i možda za dugo. Nacrt našega života tako je uređen da bi posve posvećeni i zreli odmah mogli unići u nebo. A to je samo onda moguće, ako se kao slijepac prepustim Bogu da me vodi, ako u svakom času kažem svoj *da* i bezbrižno se oslonim na ruku Božju, da me korak po korak vodi.

Reći ću dakle slijepo, veselo *da* na svoju budućnost. Vjerujem u tvoju ljubav prema meni, samo na to moram misliti, da sve, što dolazi, već tebi pripada, da ne trebam ništa nazad uzimati, da ništa, ali

baš ništa nije moje vlastito. Kako se lako dogodi da u času radosti svoga srca sve najednom predamo, a u času malodušnosti i kušnje komad po komad odnosimo s oltara, na kom žrtve sagorijevaju. Sve sam veselo predao. Ne ću pokrasti ono što tebi pripada. Na koncu konca pokradem samo sama sebe i moram opet štetu sam nadoknaditi. »Tko ljubi svoj život, izgubit će ga; a tko mrzi na život svoj na ovom svijetu, sačuvat će ga za život vječni« (Iv. 12, 25).

»Tako sam ti iskrena srca sve prikazao (I Kron. 29, 17). S radošću srca poklonimo Bogu svoj rad, svoje boli. Najteže će nam biti odreći se uspjeha. A ipak ne radi se nikako o uspjehu. Kako glasi vijest božićne noći? »Mir na zemlji ljudima dobre volje!« (Lk. 2, 14), ne kaže se: Mir ljudima, koji nešto čine, koji nešto razumiju, koji nešto znaju, koji uspijevaju! Ne: . . . »koji su dobre volje«. Kako bi siromašni bili mnogi ljudi, kad bi se o uspjehu radilo! Uspjeti ili ne uspjeti, to ne stoji do nas. To ovisi često o ljudima, o okolnostima. Zao čovjek sa zlom voljom može polučiti veliki uspjeh, a dobar čovjek sa zlom voljom najveći neuspjeh doživjeti. Mi sebi i drugima činimo s tim tešku nepravdu. Mnogi misle da uspijevati i biti krepostan, neuspijevati i biti griješan, to je jedno te isto. A to je posve krivo. Bog ne gleda ni na uspjeh ni na neuspjeh, nego na našu volju. »Čovjek gleda ono što se vidi, Gospodin međutim gleda srce« (I Kr. 16, 7). Promatrajmo se Božjim očima! Ali oslobodimo se brige oko uspjeha i

neuspjeha! Ako smo samo dobre volje, onda je već sve dobro. Ako kažem *da* svemu i ako sam posve prisutan u svakom trenutku, tada sam svoju dužnost izvršio. »Mir na zemlji ljudima, koji su dobre volje!« (Lk. 2, 14).

Ne trebam se, ne smijem se dapače ni zbog čega gristi, ako činim ono što sadanji trenutak donosi. Redovnicima je to lako. Imaju u svojim pravilima, u svojim propisima i dnevnom redu, u volji svoga poglavara posve jasno utvrđen put Božji. Njima je lako svakog trenutka volju Božju prepoznati i potvrditi. Beskrajno je to dobročinstvo morati biti poslušan, tako posve siguran biti, da Božju volju svakog trenutka pravo upoznajemo, da svaki kamen, velik ili malen, uvijek na pravo mjesto stavljamo. Kako je u tom teško ljudima u svijetu! Oni ne vide često volju Božju tako jasno, mogu često puta ovako ili onako raditi. Bog ne govori tako jasno, barem početnici u duhovnom životu ne zamijećuju dovoljno njegovog glasa, preveć je buke u njihovoj vlastitoj kući, tako da im Božji glas lako izmakne. A onda, šta je glas Božji, a šta je glas moga ja? Tko će mi pružiti svijetlo? Ipak je to posve drugo nešto, ako sam uvijek posve siguran, nego ako uvijek moram pipati i tražiti. Blago onima, koji mogu biti poslušni! Ali općenito i za neredovnike lako je volju Božju uočiti. Volja je Božja da držimo deset zapovijedi, da se čuvamo teškog i lakog grijeha i ukoliko je to moguće, od svake hotimične ili poluhotimične pogreške,

da sve dužnosti svoga staleža i poziva što vjernije ispunjamo. I u razboritom dnevnom redu očituje se volja Božja. Raspolažem li s određenim slobodnim vremenom, tada nitko, tko za savršenošću teži ne će promašiti pri sastavljanju dnevnog reda, o kome je najbolje razgovoriti se s iskusnim ljudima (ispovijednikom, duhov. vođom). U zapovijedima, u volji Crkve, u dužnostima poziva i staleža, u dnevnom redu očituje se volja Božja. A kad ne vidimo jasno, dajmo se savjetovati ili promislimo kratko i razborito; činimo onako kako nam se sad pravo čini. »Sve ono što ti se izvana ili iznutra desi, svaka dana pojedinost, utjelovljenje je volje Božje«. (Adam.). Mnogo je toga po čemu nam se djela Božja očituju (Iv. 9, 3). Tko je to, koji je zapovijedio i postalo je, ako to Gospodin nije zapovijedio? Zar po zapovijedi Svevišnjeg ne dolazi nesreća i sreća?« (Lam. 3, 37 sl.) »Zar udara na grad zlo koga Bog nije dao?« (Amos 3, 6).

»Ne brinite se tjeskobno!« (Mt. 3, 6). Time je tjeskobna briga zabranjena, ali ne svaka briga. Razborita je briga dužnost. Brinite se, ali ne tjeskobno! Poslodavac se mora brinuti da izradi nacrt za dulje vremena, otac obitelji da njegova porodica bude osigurana za budućnost, da ima svagdanji kruh. Ali naša briga ne smije prelaziti razborite brige. Ne smijemo se brinuti kao da sve o nama zavisi. Mi moramo jednostavno svoju dužnost vršiti, a ostalo prepustiti Bogu. Tada smo još uvijek »sluge nekorisne«

(Lk. 17, 10). Na koncu konca sve zavisi o blagoslovu i milosti Božjoj. »Ja sam posadio, Apolo je zalio, a Bog je dao da uzraste. Tako niti je onaj što koji sadi, ni onaj koji zalijeva, nego Bog koji daje te raste« (I. kor. 3, 6, 7).

»*Gospodine, ne daj da me ikakve nekorisne brige obuzimaju.*« »*Uvijek su moje oči uprte u Gospodina*« (Ps. 24, 15). »*Gospodine, u tvojim rukama neka je početak i svršetak, neka je sve u njima!*« (Mörike).

»UZDAJ SE, . . . TVOJI SU TI GRIJESI OPROŠTENI!«

(Mt. 9, 2,)

Svet biti znači posve u sadašnjosti živjeti; naime potpuno sadanji čas iskorištavati. Svet biti — znači: ne brinući se ni za prošlost ni za budućnost, dobro upotrebljavati sadašnjost, ne gledati ni naprijed ni natrag, već na ono što se u rukama nosi. Netko reče Spasitelju: »Ja ću te slijediti Gospodine, samo te molim dopusti mi najprije da se oprostim sa domaćima svojima«. Isus mu odgovori: »Tko svoju ruku stavi na plug i natrag se obazire, nije vrijedan kraljevstva nebeskoga.« (Lk. 9, 61). Sv. Pavao, poslušni učenik svoga Učitelja, piše Filipljanima: »Ja zaboravljam, što je iza mene« (3, 13). Tko teži za savršenstvom ne smije prijanjati uz svoju prošlost. A ipak mnogi ne umiju da se oslobode prevelike brige oko svojih prošlih grijeha. Oni vuku taj svoj teret kroz cio život, troše u to svoje najbolje snage, i otimlju sebi nutarnju radost, koja je za djelo posvećenja neophodno potrebna.

Mi se katolici ne bismo nikada trebali gristi zbog svojih prošlih grijeha. Mi imamo sakramenat pokore, kojim nam se opraštaju svi grijesi počinjeni

poslije sv. krštenja: »Kome oprostite grijehe bit će im oprošteni« (Iv. 20, 23). To je jedna od najutješnijih riječi što ih je Spasitelj izrekao. On nam je htio sakramentom pokore pomoći i oslobodati nas najveće duhovne bijede. Nijedan sakramenat ne ide, s naravne strane, tako jako u susret vapaju čovječjeg srca kao upravo ispovijed. Kad takva šta ne bi imali, morali bi ispovijed stvoriti, i ako to svećenici sigurno ne bi učinili. I sami liječnici druge i nikakove vjere priznaju naravnu prikladnost ispovijedi i dolaze do uvjerenja, da bi bilo mnogo manje samoubojica, kad bi svi ljudi mogli otkriti svoje najdublje duševne nevolje povjerljivom čovjeku, a bez straha da će zbog toga biti prezirani.

Ispovijed je lagana. Spasitelj traži od nas tako malo, da manje uistinu nije mogao tražiti. Njemu je silno stalo da njegovo čitavo životno djelo ne propadne sitničavim i nemogućim ispovijednim propisima. Svatko, tko ima i malo dobre volje, prima sakramenat pokore valjano i dostojno. Za to nije ništa drugo potrebno nego nutarnja odvratnost od grijeha i prava spoznaja svih teških grijeha. Ako mi kažemo: »*Pater peccavi, Oče sagriješio sam*« (Lk. 15, 21), žao mi je — ili ako samo pomislimo; bilo bi mi drago da sve to nisam učinio, ozbiljno sam odlučio biti drugačiji, to dostaje kao pokajanje. Ako mi, nakon pomnoga ispitivanja savjesti svijesno ne ispustimo ni jedan teški grijeh, učinili smo sve, što smo mogli učiniti. Beskonačnu krivicu, što smo je svojim gri-

jesima Bogu učinili, plaća tada Spasitelj zaslugom svoje predragocjene krvi (Mt. 18, 23). Mi moramo samo našu volju osloboditi grijeha, a drugo ostvaruje Spasitelj vrlo rado. »U nebu će biti veća radost zbog jednog grješnika koji čini pokoru, nego za devedeset i devet pravednika kojima ne treba pokore.« (Lk. 15, 7). Spasitelj je svaki čas spreman platiti naš dug. Ali ako mi svojevoljno, uporno ostajemo kod grijeha, tada nas ni njegovo neizmjerno milosrđe ne može izmiriti s njegovim Ocem.

Ispovijed je tako lagana, a ipak mnogi je sebi učine vrlo teškom i zamršenom. Ispovijed, koja je zato ustanovljena, da povrati mir, radost i sreću u našu dušu, djeluje na mnoge sasvim protivno. Za njih je ona uzrok vječnog kopanja, rovanja, raščinjavanja sama sebe, nepresušivo vrelo stalnih sumnja; duševne tjeskobe. Ona za mnogog takovog postaje mučeništvom. A zašto? Uglavnom zbog toga, jer im nijesu poznati temeljni pojmovi o ispovijedi. Zbog čega tolikima nedostaje pravi pojam o grijehu, i zašto tolike duše ne znaju razlikovati teške od lakih grijeha? Zašto toliki drže ispitivanje savjesti glavnom stvari ispovijedi i zašto mnoge duše vjeruju da svakako moraju ispovijediti sve lake prestupke? A koliko ih je, koji sigurno znajući da lake grijehe ne treba, ili barem ne treba sve, uopće ispovijedati, koliko ih je koji imadu hrabrosti da se prema tome ravnaju? Tu je potrebno biti potanko podučen. Ljudi

će pristupati čestoj i svakidašnjoj sv. pričesti, tek onda, kad im se temeljito objasni svrha ispovijedi.

I druge su neprilike krive da se blagodati ispovijedi ne iskorištavaju potpuno. Kod mnogih, nakon ispovijedi započinje još mučnije ispitivanje savjesti nego prije nje. Tek što se dignu od ispovijedaonice već počnu prekapati po savjesti, nisu li zaboravili koji grijeh i jesu li se dostatno pokajali. Dokle god se iza ispovijedi još ispituje savjest, dotle plodovi ispovijedi: mir i duševno smirenje ne mogu donijeti svojih plodova. Za ispovijed što se obavlja iz pobožnosti sigurno je dostatno pet minuta ispitivanja. Tko iza toga još deset minuta promišlja o ispovijedi koju je upravo obavio naći će sigurno još koje nerješeno pitanje. Tko prekapa dvadeset minuta, sigurno će otkriti još više pogrešaka nego u deset minuta itd. Gdje dakle da čovjek prestane? Jedamput čovjek mora prekinuti, jer ne može vječno istraživati savjest i stoga je sa svakom ispovjeđu prošlost zaključena.

Naknadnom ispitivanju savjesti odgovaraju česte ispovijedi čitavog života. U svijesti mnogih ljudi prisutna je stalno tamna pozadina mladenačkih grijeha i uvijek ponovno obavljaju ispovijedi čitavog života. To duši ne koristi, time se ona ne smiruje. Naprotiv. Ako ispovijed čitavog života nije zadovoljavala pred jednu, dvije ili tri godine, tada ne će biti dostatna ni sadašnja nakon godine ili možda i nakon mjesec dana. Tko je jednom, nakon razborite

priprave obavio ispovijed čitavog života i svijesno nije ispustio nijednog teškog grijeha, ne treba je više ponavljati. Dosta je da jednom u godini — ako hoće — obavi godišnju ispovijed.

A otkud potječe to vječno uznemirivanje sama sebe? — Otud što čovjek misli da može i mora sam sebe spasiti, kao što su to naučavali pelagijanci. Nitko sam po sebi ne može ispaštati svojih grijeha. Da tisuću godina provodimo život najstrože pokore, opet ne bi time mogli dati zadovoljštinu ni za jedan jedini grijeh. Samo Krist je naš otkupitelj. Krvlju Isusa Krista uzdamo se čvrsto doći k Bogu. (Hebr. 10, 19). Jedna jedina kap te dragocjene krvi mogla bi ukloniti prljavštinu grijeha cijeloga svijeta i dati potpunu zadovoljštinu božanskoj pravednosti. »Da su vaši grijesi crveni kao skrlet bit će bijeli kao snijeg. Da su crveni kao grimiz, bit će bijeli kao vuna!« (Iz. 1, 18). Mi ne možemo drugo nego reći: »Oče, sagriješio sam« (Lk. 15, 21). Sve ostalo mora učiniti Bog.

Ljudi sumnjaju o Božjoj dobroti, milosrđu i svemogućnosti. A zbog čega nemamo pouzdanja? Milost je uvijek veća od grijeha. »Gdje se umnožio grijeh, većma je izobilovala milost« (Rim. 5, 21). Krist je uzašao na nebo da nas trajno zagovara pred licem Božjim. (Hebr. 9, 24). Dragi Bog nije nikakav sitničavi odgojitelj, koji bi svojim gojencima stalno predbacivao njihove pogreške, koji nikako ne bi mogao da ih zaboravi i prijeđe preko njih. »*Grijeha njihovih i bezakonja njihovih ne ću više spominjati*« kaže Gospodin po Duhu Svetom. (Hebr. 10, 15 sl.). Pouzdajmo se stoga u dobrotu i milosrđe našeg nebeskog Oca, koji ne će smrti griješnika, već da se obrati i da živi. Bezazleno djetinje pouzdanje časti Boga stoput više nego te ispovijedi o davno izbrisanim grijesima.

Kad je Bog jedamput oprostio, tada je oprostio zauvijek. »Bog se ne kaje za svoje darove« on ih ne opoziva. (Rim. 11, 29). On ih više nikada ne će oduzeti. Što je zokopano mora ostati pokopano. Ništa ne će biti tako savršeno poništeno kao griješnost naših čina. Posvud u naravnom kao i u nadnaravnom redu vrijedi zakon: ništa se ne može uništiti. Ni najmanja nedjeljiva čestica u svemiru ne propadne. I što je nama ljudima kroz ruke prošlo, postalo je vječnošću, ne može se više uništiti, ne može se više prebrisati. Sve činjenice našega života ostaju za vječnost. Ni jedne sekunde ne možemo izvaditi iz mora prošlosti, niti učiniti da se nije dogodila ili da je drukčija bila. Sva naša djela ostaju. *Od tog zakona postoji samo jedan izuzetak: Grješnost i zloća naših djela može biti uništena.* Bog to čini svojom svemoći, ako se raskajani k njemu vratimo. Nije li dakle ludost htjeti uvijek iznova ispovijedati ono, što je već uništeno? Šta bi rekao otac svome djetetu koje bi zbog nekog prestupka sto puta molilo oproštenje, koga je već dobilo? »*Tvoji su ti grijesi oprošteni. Idi u miru!*« (Lk. 7, 38, 50). Bog nam je upra-

vo oprostio dug od 10.000 talenata a nas obuzima briga kako da taj dug platimo! To je dug, koji više ne postoji.

Bojažljive duše dolaze doduše sve u nebo, ta one imadu vrlo mnogo dobre volje, ali do veće svetosti teško da dolaze. Razlog je ovome što odveć žive u prošlosti, a premalo u sadašnjosti. One utroše odveć snage da nose teret, koji im je nepotreban. Nijedan planinar ne će svojoj nužnoj prtljagi dodati još deset kilograma kamenja. A bojažljive duše to upravo čine.

Ispovijed nas mora odteretiti, a ne opteretiti. Zahvaljujmo Spasitelju na velikom dobročinstvu sakramenta pokore, koji nam skida s duše najveću brigu i čini nas sposobnim da iskoristimo svaki čas. Tko živi u prošlosti i kini se govoreći: »E da sam ipak drugačije radio« čini protivno od onoga što bi trebao. Mjesto da napreduje, on nazaduje; jer sam sebi oduzimlje snagu koja bi mu trebala za sadašnji trenutak i time gubi milost, koja mu je potrebna slijedećeg trenutka. No onaj koji umije svoju prošlost sakriti u milosrđe Božje i koji obzirom na sadašnjost kaže: *»hoću«* ili *»da«* taj vrši ono što treba: gradi, stvara uvijek nova, neprolazna djela. Kamen koji zaključuje prošlost ulazi u temelje zgrade svetosti.

Trgnimo se dakle i pođimo sa stanovišta: ja sam čovjek bez prošlosti, čovjek od danas. Budućnost me ne plaši, prošlost me ne zabrinjuje. Hoću da živim

samo za djelić vremena, što se naziva trenutkom i u tom »komadiću« vječnosti hoću da budem neograničenim gospodarom. Taj trenutak potpuno ću iskorištavati i posvećivati svojom posvetnom riječju: *da, Oče.* Po ovome će Krist preobražavati moje jadno tijelo, i činiti ga jednakim svome slavnom tijelu. To će me posvećivati. Pa ako se briga zbog mojih požaljenih i ispovijeđenih grijeha opet pojavi, molit ću sa psalmistom: (129, 7): *»U Gospodina je milosrđe i obilje spasenja«.*

»UZDAM SE U GOSPODINA«.

(Fil. 2, 24.)

Ove dvije riječi *da, Oče* najuže su povezane među sobom. Mi kažemo *da,* zato jer je Bog naš *Otac.* Pod Ocem ovdje mislimo na pojam svestvaralačke moći, sve ljubavi, dobrote, milosrđa i vjernosti Boga. Naše *da* mora izvirati iz snažnog pouzdanja u Boga. Pouzdanje je u Boga stabljika, a *da Oče* njezin najljepši cvijet. Bez neograničenog pouzdanja u Boga ne može čovjek svoju volju sasvim predati volji Božjoj. A jer međutim *da Oče,* mora prožimati cio nutarnji život, svo nastojanje oko savršenstva, to se na koncu sve i svodi na pouzdanje i vjeru u Boga.[4]

Pouzdanje bi bilo po sebi shvatljivo kad bismo Boga poznavali. Tko poznaje neograničenu dobrotu Božju, tko je osvjedočen da Bog može biti samo dobar, da je sve izljev njegove ljubavi i milosrđa, da se Bog za nas više brine, nego mi sami, da nas mnogo više ljubi nego ma koje drugo biće, ne izuzimljući ni nas, da uvijek i u svim okolnostima ima u vidu naše dobro, tomu je lako u nj se pouzdavati i podvrgavati se njegovoj svetoj volji. Kad se sam za se ne moram brinuti, tada sam oslobođen teškog tereta Kad se sami za se brinemo, želimo brinuti, vrlo često ne znamo šta bi za nas bilo dobro i šta bi »poslužilo na naše spasenje« (Lk. 19, 42). Po sebi samima i po svojoj snazi, mi nismo sposobni ni jednu misao shvatiti. (II. Kor. 3, 5). Svi su ljudi, sa svojom mudrošću luđaci. (Iz. 29, 14; I. Kor. 1, 20). I kad bismo mi znali šta je za naše dobro, tko bi nam dao snage da svladamo sve zapreke i prepreke što nam na putu stoje? »Kod čovjeka je to nemoguće« (Mk. 10, 27). Uske su granice našega uma, a još uže su granice naše moći. Bog ne pozna granica svojoj mudrosti, ni svome djelovanju: »Njemu su poznata sva djela djece ljudske... Njegov pogled obuhvaća od vječnosti do vječnosti. (Eccli 39, 19 sl.). »Što on odluči, to izvede« (Jb. 23, 13). »Tko se može protiviti tvojoj odredbi?« (Knj. mudr. 12, 12).

Zar bi Bog mogao da se ne brine za nas? Je li moguće da on kao Bog nešto stvori a onda to pusti da propadne? Kako da se Bog odijeli od svojih stvorenja? Ta da on ustegne svoju ruku, ona bi se sva vratila u ništavilo. Uzdržavanje svijeta nije ništa drugo nego njegovo trajno ponovno stvaranje. Nešto podržavati da postoji to je isto što i učiniti da postoji, tj. stvoriti. Volja Božja podržava svijet. Iza

---

[4] Vjera i pouzdanje dvije su doduše po sebi različne kreposti. Iz žive vjere u očinsku dobrotu Božju potječe neposredno pouzdanje puno ljubavi, tako da se vjera i pouzdanje pojavljuju kao posve blizu i p r a k t i č n o ih možemo promatrati kao jednu istu krepost. »Vjera je temelj onoga čemu se nadamo« (Hebr. 11, 1).

svih stvarnosti stoji Bog . . . a pogotovo iza svakog čovjeka. On ga je stvorio s naročitom brigom. Presveto Trojstvo svjetovalo se samo sa sobom i stvorilo ga na svoju sliku i priliku (Gn. 1, 26). A šta sve Bog nije žrtvovao da nas otkupi! Može li mudar trgovac platiti milion za ono što ne vrijedi ni groša? Hoće li mudar trgovac zaradu od milijuna napustiti zbog mjedenog novčića? Može li nas Bog upropastiti i pustiti da propadnemo kad nas je otkupio tako visokom cijenom? »Zar će žena zaboraviti svoje dješce? Zar ne će imati smilovanja s plodom tijela svoga? Pa kad bi ga ona i zaboravila, ja tebe ne ću zaboraviti.« Pogledaj, na dlanovima ruku svojih zabilježio sam te.« (Iz. 49, 15 sl.). »Gospodin je moj pastir, ništa mi ne će uzmanjkati.« (Ps. 22, 1).

Nijedne kreposti ne preporuča božanski Učitelj s tolikim naglašavanjem kao *pouzdanje i vjeru.* On ne nalazi dovoljno riječi, parabola i usporedaba da nas uzgoji u bezgraničnom pouzdanju u Boga. Nekoliko osnovnih misli koje potiču k pouzdanju stalno se opetuje u njegovim podukama. Tako: *Bog je vaš otac.* Od učenika traži da ne gledaju u Bogu svog strogog Gospodara već svoga oca, koji ih silno ljubi. »Ne zovite nikoga na zemlji ocem, jer jedan je vaš Otac, koji je na nebesima!« (Mt. 23, 9) »Kad hoćete da molite recite: Oče naš . . .!« »Ako vi koji ste zli, znate svojoj djeci dobre darove davati, koliko će više vaš Otac koji je na nebesima dati dobar duh onima koji ga zato mole!« (Lk. 11, 13). »Molite za one

koji vas progone i kleveću, da budete sinovi Oca svoga nebeskoga, koji čini da sunce njegovo izlazi i zlima i dobrima, i daje kišu pravednima i nepravednima.« (Mt. 5, 44 sl.). *Bog je dobrota.* Kadgod Spasitelj naziva Boga našim Ocem, nečim i pokazuje njegovu dobrotu. Nekoliko međutim puta on osobito snažno ističe tu dobrotu. Jednom ga nagovori neki poglavica: »Učitelju dobri!« A Isus mu odgovori: »Što me nazivaš dobrim? Nitko nije dobar osim Bog sam.« (Lk. 18, 19). (O sebi je govorio kao o čovjeku). U paraboli o radnicima u vinogradu domaćin daje onome koji je u zadnji sat došao jednaku plaću kao i onomu koji je podnosio muku i žegu cijeli dan. A kad opazi nezadovoljstvo onog nadničara koji je prvi počeo raditi, reče mu: »Zar je oko tvoje zlo, ako sam ja dobar? (Mt. 21, 1 sl.). U jednoj propovijedi o ljubavi prema bližnjemu traži božanski Spasitelj od svojih slušatelja: »Dobro činite i uzaimajte a da se za to ničemu ne nadate! . . . i bit ćete sinovi Svevišnjega, jer on je dobrostiv nezahvalnima i zlima«. (Lk. 6, 35). — *»Bog je ljubav«.* Spasitelj nam govori o nenadmašivoj ljubavi Božjoj prema nama: »Bog je tako ljubio svijet da je svog jedinorođenog Sina dao, da nitko tko vjeruje ne propadne, već da ima život vječni«. (Iv. 3, 16). »Sam Otac vas ljubi, jer vi ste me ljubili i vjerovali da sam od Boga izašao«. (Iv. 16, 27). *Bog je milosrđe.* Kako je krasne parabole božanski učitelj pripovijedao mnoštvu koje ga je slušalo, da bi mu zorno predočio milosrđe Božje!

Može li koji otac biti plemenitiji, velikodušniji, ljubezniji, milosrdniji od oca u priči o izgubljenom sinu? (Lk. 15, 11 sl.). U priči o kralju i dvojici sluga jednom sluzi na jednostavnu molbu: »Imaj strpljenja sa mnom!« oprašta silno veliki dug. (Mt. 18, 27). Siromašni carinik trebao je samo promucati: »Bože budi milostiv meni grješniku!« i on odlazi opravdan kući. Otac mu je sve oprostio. (Lk. 18, 14). — *Bog se brine za vas.* »Ne brinite se tjeskobno za svoj život« — (Mt. 6, 25). »Neka se ne plaši srce vaše« (Iv. 14, 1). I svi će zamrziti na vas zbog imena moga, ali ni vlas vaše glave ne će propasti« (Lk. 21, 18). »Ne bojte se!« (Mt. 10, 28; Lk. 12, 32). Ta Bog se brine za ptice nebeske, za ljiljane i travu. A vi ste mnogo vredniji od njih. (Mt. 6, 26). »Ne brinite se tjeskobno za život svoj, šta ćete jesti i šta ćete piti ni za tijelo svoje čime ćete se zaodjenuti. »Ta Otac vaš nebeski zna da vam sve ovo treba«. Ne brinite se tjeskobno za sutrašnji dan. (Mt. 6, 31 sl.). Molite: »Kruh naš svagdanji daj nam danas!« (Lk. 11, 3). »Tražite najprije kraljevstvo nebesko i pravdu njegovu (Mt. 6, 33). Pustite da vas Bog vodi, u njega se pouzdavajte, pa će vam sve zemaljsko biti kao povrh toga dodano, kao nešto po sebi razumljivo.

Želimo li jasno uočiti neizmjernu ljubav, dobrotu, milosrđe i providnost Božju treba samo da pogledamo na Spasitelja. U njemu se vidljivo, u ljudskom obliku pojavila dobrota i srdačnost Božja. On sam uvjerava Filipa, koji je htio vidjeti Oca:

»Filipe, tko mene vidi, vidi i Oca moga. (Iv. 14, 9). Nekoliko dana prije svoje smrti na križu poviče jasnim glasom među mnoštvom sakupljenim na trgu: »Tko mene vidi, vidi onoga koji me je poslao.« (Iv. 12, 44). Vidjeli ste mene kao i Oca, rekao je svojim neprijateljima »a ipak ste me mrzili« — (Iv. 15, 24). Njegova su djela Očeva djela: »Otac koji ostaje u meni, on čini djela« (Iv. 14, 10). A koja su bila njegova djela? »Isus je išao... propovijedajući evanđelje o kraljevstvu i liječeći svaku bolest i svaku nemoć u narodu.« (Mt. 4, 23). Svaki list Evanđelja pripovijeda nam kako je dobar bio Gospodin. (Luise Hensel).

Jedno je dakako zahtijevao od svih koji su molili pomoći; tražio je da mu pristupaju s pouzdanjem i vjerom. O njihovom pouzdanju on je činio ovisnim svoja djela, svoja čudesa. U svom rodnom gradu Nazaretu »nije mogao da čini nikakva čuda (Mk. 6, 5), zbog njegove nevjere« (Mt. 13, 58). Kao da bi ljudima gotovo manje pomagala njegova moć da čini čudesa, nego njihovo pouzdanje i vjera. On se dotače očiju obojice slijepaca i reče: »Neka vam bude po vjeri vašoj«. (Mt. 9, 29). Nekom drugom slijepcu reče: »Progledaj! vjera tvoja ti je pomogla.« (Lk. 18, 24). Poganskom stotniku iz Kafarnauma, koji je ponizno molio za zdravlje svoga sluge, reče: »Pođi, i kako si vjerovao tako neka ti bude! (Mt. 8, 13). Jedan gubavac koji je ozdravio zajedno s devetoricom drugih, vrati se, baci se ničice pred noge njegove i

zahvali mu. A Isus mu reče: »Ustani, idi! Tvoja ti je vjera pomogla.« (Lk. 17, 19). Ženi koja je bolovala od krvotoka obrati se pun ljubavi s riječima: »Uzdaj se, kćeri, vjera te je tvoja izliječila« (Mt. 9, 22). Nakon što je teško iskušao ženu Kananejku koja je dugo trčala za njim vičući, reče joj: »O ženo, velika je vjera tvoja. Neka se ispuni želja tvoja!« I ozdravi njezina kći od one ure (Mt. 15, 28). Kod groba Lazareva tješio je on Martu koja je plakala: »Nisam li ti rekao da ćeš, ako vjeruješ vidjeti slavu Božju?« (Iv. 11, 40). Najljepše mjesto donosi nam sveti Marko. Dok je Spasitelj propovijedao na gori dovede neki čovjek svoga opsjednutoga sina k učenicima Isusovim. Oni pokušaše da ga izlječe, ali ni jednom od njih to ne uspije. Pismoznanci se prepirahu s učenicima i oko njih se sakupi mnogo naroda. Tada siđe Spasitelj s brijega i narod, opazivši ga, požuri k njemu. »Što se prepirete među sobom?« reče im. (Mk. 9, 16). Dječakov se otac progura naprijed i reče: »Učitelju molio sam tvoje učenike, da bi izagnali zlog duha, ali oni nisu mogli ... Ako ti šta možeš, smiluj nam se i pomozi nam!« Isus mu odgovori: »Ti veliš: Ako šta možeš. (Kao da to stoji do mene: Ja mogu sve. Ali to ne stoji do mene, već do tebe ...) Ako vjeruješ, sve je moguće.« Odmah poviče otac kroz suze: »Vjerujem, pomozi mome nevjerju!« (Mk. 9, 18).

Ako vjeruješ, tada ti je sve moguće. Na ovu vjeru koja sve pobjeđuje upozoruje božanski Učitelj

svoje učenike: »Zaista vam kažem, ako imate vjeru i ne posumnjate, ne ćete činiti samo to što se sa smokvom dogodilo (stablo bijaše pred Kristom, ali bez ploda, samo lišće bijaše na njemu; bilo je prokleto i na mjestu se sasušilo), »nego ako kažete ovom brijegu: Makni se i strovali se u more, to će se dogoditi. I sve što zaišćete u molitvi vjerujući, primit ćete« (Mt. 21, 21 sl. Mk. 11, 23 sl.). »Kad biste imali vjere kao zrno gorušično (koje je najmanje među sjemenjem, Mt. 13, 32), rekli biste smokvi sikomoru: Iskorijeni se i presadi se u more, i poslušat će vas. (Lk. 17, 6.). Mi ćemo sve primiti i smijemo se i čudu nadati, ako je ono za naše dobro. Svi koji su kršteni i vjeruju mogu činiti čudesa (Mk. 16, 17). Svojom vjerom i svojim pouzdanjem mi možemo raspolagati božanskom svemoći. Našim pouzdanjem je određena veličina »naše« moći. Granica našeg pouzdanja granica je naše moći. Tko se Bogu posve predao, tome je na raspolaganju cijela svemoć Božja. »Tko se pouzdavao u Gospodina, a bio postiđen? (Eccli 2, 10).

Mi nemamo dosta hrabrosti da primimo Boga za riječ. Čovjek čovjeku ne može iskazati većeg poštovanja, nego mu ga iskazuje kad mu se potpuno povjerava. I svaki plemenit čovjek nastojat će da to povjerenje zaista potpuno i opravda. Potpunim i bezgraničnim povjerenjem iskazujemo i Bogu najveću počast. »Bog je vjeran« (I. Kor. 10, 13). Riječ je Božja pouzdana, i u svem svome djelovanju on je vje-

ran« (Ps. 32, 4). On stoji cio za svakom svojom riječi. On ne će nikad reći: »Ja to nisam tako mislio.« »Nebo će i zemlja proći, ali riječi moje ne će proći.« (Mk. 13, 31). Moramo samo imati hrabrosti, da se oslonimo na njegovu riječ. »On nas ne će nikada ostaviti, niti nas napustiti.« (Hebr. 13, 5). »Ne odbacujte dakle pouzdanja, koje ima veliku plaću« (Hebr. 10, 35).

Naše neograničeno pouzdanje u Boga, kojim sve potvrđujemo te zatvorenim očima govorimo: *da.* najljepše je služenje Bogu. Nedostatak pouzdanja boli Spasitelja. »Malovjerni ... zar još ne razumijete?« (Mt. 16, 8, sl.). Nedostatak je povjerenja »grijeh« savršenih. Oni uvijek misle da dosta ne rade, da bi neprestano poput druge Marte morali stalno obilaziti Spasitelja, uvijek mu nešto nuditi, kao da on čeka upravo na ovu ili onu žrtvu, na ovu ili onu molitvu. »Marta, Marta, brineš se za mnogo, a samo je jedno potrebno« (Lk. 10, 41). Spasitelj ne traži plodova, on hoće čitavo drvo, on traži našu volju. A ona treba da poput Marije sjedi uz noge Spasitelje-ve te poput Samuela čezne: »Govori Gospodine, sluga Tvoj sluša.« (1. Kr. 3, 10). »Evo dolazim da izvršim volju tvoju« (Hebr. 10, 7). *Da, Oče!* Nemam druge volje osim tvoje.

Apostoli rekoše Gospodinu: »Umnoži nam vjeru!« (Lk. 17, 5). Molimo s njima. Umnoži nam vjeru, oživi je, oživi je tako da kroz svu stvarnost vidimo tebe, da tebe prepoznajemo i u te se, dobri

Bože, pouzdajemo! Naše su oči kao zaslijepljene. (Lk. 24, 16). Teško nam je tako potpuno sebe se odreći, sebe tako posve u zakutak potisnuti, više se nikako za se ne brinuti, posvema se primiriti. Posve neograničeno, slijepo se povjeriti to je teško. Bog nas često vodi sve do skrajnih granica, tako da mi mislimo: dalje više ne ide; ako sad stvari ne pograbi, sve je izgubljeno, sve će propasti. I u tim časovima izdržati, to je najteže. Svi ne mogu u najvećem bolu reći s Jobom (19, 25): »Znam da je moj Otkupitelj živ i da ću se u posljednji dan dignuti iz prašine« —ili kao Suzana, koja, ljudski rečeno, nije se mogla više ničemu nadati, a ipak se potpuno pouzdavala u nj. »Plačući pogleda ona na nebo; jer se njezino srce uzdalo u Gospodina«. (Dn. 13, 35). Često nam je kao sv. Petru, koji poviče Isusu neka mu rekne da po valovima k njemu ide (Mt. 14, 28). Pun pouzdanja izađe on iz lađe pođe nekoliko koračaja i odmah njegovo srce stade sumnjati: ovaj vjetar, a tek ovi valovi, ne, do Gospodina ne ću stići! *On posumnja — i već počne tonuti.* A kako rijetko mi uspravni i suhih nogu dolazimo do Gospodina! On nas većinom napola već potonule mora vaditi iz vode sumnja i tješiti nas kao i Petra: »Malovjerniče, zašto si posumnjao?« (Mt. 14, 31). I unatoč toga, božanskog je Spasitelja više obradovao sv. Petar koji je mučno k njemu došao — nego ostali koji se ne usudiše stupiti iz lađice na bučno, uzburkano more. Ne dajmo samo se zadržati, već s pouzdanjem u

srcu i s *da, Oče,* na ustima pođimo ususret Gospodinu preko dubokih voda, mnogostrukih patnja, pa makar i tonuli. Svaki put kad zapnemo počnimo s novom hrabrošću: Sad započinjem! Počnimo uvijek iznova i molimo ponovno: Gospodine zapovijedi mi da po vodi k Tebi dođem! Jednom će nam ipak uspjeti. »*Uzdam se u Gospodina*« (Fil. 2, 24). »*Koji se u te uzdaju ne će biti postiđeni*« (Dn. 3, 40).

»STRPLJIVOŠĆU SPASIT ĆETE DUŠE SVOJE«.

(Lk. 21, 19).

Tko hoće da bude svet, treba samo da vječno *sada,* sadanji naime trenutak potvrđuje. Njegova se volja mora posve izgubiti u volji Božjoj, utonuti u nju kao kap rijeke u moru, ishlapiti pred njom kao kap rose pred suncem. »Ne znate li da više ne pripadate sebi samima?« (I. Kor. 6, 19).

Nek ovo *da, Oče* bude naša jedina i stalna nakana. Ako njoj vjerni ostanemo, doći ćemo sigurno do svetosti, gore, do onih stanova što nam ih je Gospodin pripravio. (Iv. 14, 2). Same nakane, pa bile najljepše i najbolje ne čine svetim. Za nebo ćemo biti zreli svjesnim i htijenim radom a nadasve izdržljivošću i postojanim izvršavanjem nakane koju smo upoznali kao pravu. Da sveti postanemo potrebna nam je neograničena strpljivost.

Kod sv. Luke nalaze se riječi Spasiteljeve, koje same dostaju da nas uvjere kako božanski učitelj, kao najmudriji poznavalac duša poznaje sve ljude, »pa i njihovu nutrinu«. (Iv. 2, 23). *In patientia vestra possidebitis animas vestras, strpljivošću svojom posjedovat ćete duše svoje* (Lk. 21, 19). Na ove se riječi premalo pazi.

Nama današnjim modernim ljudima nedostaje prije svega strpljivosti. Mi ne možemo više čekati. Sve mora odmah biti, što brže moguće, sve se mora pospješiti. Sto kilometara na sat. Odmah iza početka mora se pokazati svršetak. Posao koji zahtijeva strpljivosti gotovo nitko više ne može da izdrži. A to je i razlog, da unatoč mnogo dobre volje bezbrojnih kršćana, imamo tako malo svetaca.

Postati svetim to je posao strpljivosti. »*Dobre stvari traže vremena*«. I u tom nam Spasitelj daje najljepši primjer. Trideset godina živio je on u tišini nazaretske kućice. Već s 12 godina mogao je pohrliti u javni život. Njegovo znanje bilo je već dovoljno veliko. Svi koji su ga slušali, divili su se njegovom razumu i odgovorima« (Lk. 2, 47). Ali on se vrati s njima u Nazaret i bio im je poslušan. »On je napredovao u mudrosti i u dobi i u milosti kod Boga i kod ljudi.« (Lk. 2, 51 sl.). On je strpljivo čekao da i na ljudski način doraste pa da započne svoj javni rad. Njegov rad na vlastitoj duši, bio je već najdjelotvorniji rad na ljudskim dušama. »Ja se za vas posvećujem« (Iv. 17, 19), tako bi on bio mogao reći i u svom »skrovitom životu«. Temeljno i najuspješnije sredstvo u radu za duše je lična svetost svećenika. »Potrebno je svijetlo života posve posjedovati, da ga u skladnoj punini mognemo dalje predavati ... Ono mora da nas prožme ako hoćemo da ga i do najsitnije niti, sa svim njegovim raznolikostima, koje odgovaraju zahtjevima duša, mognemo drugima dijeliti ... Apostolska su djela svjedočanstva svetosti, ona su vremeniti plodovi svetosti i njezino sjeme za vječnost. U apostolskim djelima odjekuje svetost najjače i najmoćnije i širi se sve dalje i dalje. Apostolu ne treba drugo nego pustiti da njime ravna onaj koji u njemu prebiva u punini savršenosti samo zato da bi on sebe drugome mogao dati«. (Marija Antoinette de Geuser). Svako strpljivo pripravljanje, svaki rad što ga unaprijed činimo koristi i konačnom radu. Što je dublji korjen, što je jače stablo, to je snažnija i krošnja.

I kod svojih apostola poslužio se Spasitelj vremenom. On nije ništa preko koljena prelamao. Nije tražio za se ugled tako sposobna učitelja i poglavara koji bi već u jednoj godini novicijata od njih učinio nešto savršena. Tri godine bili su apostoli u najboljoj školi, čuli su gotovo sve poduke i propovijedi božanskog učitelja, a ipak uspjeh nije bio naročito velik. Ono što je Spasitelj rekao apostolima na početku naučavanja: »Zar ste i vi uvijek bez razumijevanja?« (Mt. 15, 16), to bi im bio mogao reći i na koncu svoga nastojanja. Kao mala djeca svađali su se još uvijek oko prvih mjesta, bili su još uskogrudni, ljubomorni, sitničavi ljudi (Lk. 22, 24). Oni nisu razumjeli Spasitelja, niti su naslutili velike zadaće njegovog života, trpnjenja i smrti ... pa ni sam poglavica apostola nije toga razumio. Kad je Spasitelj jednog dana otvoreno govorio o svojoj muci koja se približavala, pokušao je Petar odmah izreći svoju

nakanu, tako da je, inače tako dobrostivi Spasitelj, bio prinukan oštro ga ukoriti: »Odlazi od mene sotono! Jer ti ne misliš što je Božje već što je ljudsko« (Mk. 8, 33). Neposredno pred njegovo uzašašće na nebo otme im se još jednom najdublja želja njihova srca: »Gospodine, hoćeš li u ovo vrijeme obnoviti kraljevstvo izraelsko?« (Dj. Ap. 1, 6). Oni su u duhu već gledali sebe kako sjede kao upravljači na prijestoljima s desna i s lijeva. Svaki je sebi već pridržao svoje mjesto (Mt. 20, 23 sl.). Spasitelj je kao dobar starješina podnosio svoje apostole. To mora da nije mala žrtva bila za nj kad nikakva razumijevanja nije nalazio u svojoj najbližoj okolini i kad ni s kim nije mogao govoriti o beskrajnom bogatstvu svoga srca, o onoj beskonačnoj punini, koja ga je navodila da se očituje. O kako mora da je čeznuo za noću, da bi mogao pohititi k Ocu, i biti sam s njim, i izliti mu svoje prepuno srce! Spasitelj je trpio među svojim apostolima, ali on ih je podnosio i nije nikakva čuda učinio, nije posezao u opći razvitak prirode i milosti.

Narav ima vremena; ona ne pravi skokova, ona ne nagli i ne ubrzava. Taj prirodni zakon vrijedi općenito i u kraljevstvu milosti. Iza sjetve ne slijedi odmah žetva. Prolazi noć za noću, dan za danom (Mk. 4, 27) dok do toga dođe. I često čovjek žetve uopće ne doživi. »Jedan sije, a drugi žanje«. (Iv. 4, 37). Narav ne nagli i ne ubrzava, a još manje nadnarav. Jedna jedina sv. pričest ne može učiniti čovjeka najedamput velikim svecem. Da, kada bi se dovoljno dostojno pripravljalo. Ne, da se čovjek dostojno pripravi već bi morao biti svet. Sveta je pričest sjemenka, a svaka sjemenka treba vremena da se razvije. Stoga se ne može, pa i velikim nastojanjem posjedovati u mladosti ona zrelost i svetost koju čovjek stiče u starosti. Može čovjek, istina, u malo vremena doći do savršenstva, kao da je mnogo godina živio (Knj. mudr. 4, 13). Mlad čovjek koji nastoji, može u manje godina dalje doći nego starac koji je svojih osamdeset godina uzalud proživio. »Razumijem bolje od staraca, jer sam tražio tvoje zapovijedi.« (Ps. 118, 100). Ipak općenito stoji tvrdnja da čovjek dozre i svet postane treba vremena. Stoga je dug život velika milost, koju Bog daruje. »Strpite se dobro braćo!« . . . Eno seljak iščekuje dragocjene plodove zemlje: i strpljivo čeka, dok ne primi kišu, ranu i kasnu. Tako se i vi strpite . . . braćo!« (Jak. 5, 7 sl.).

»Strpljivošću spasit ćete duše svoje« (Lk. 21, 19). Koliko ih je koji imaju najbolju volju! Poput ljudi iz ravnice penju se smjesta odveć žurno na brijeg, i doskora iznemognu. Oni misle da će za nekoliko sati biti na vrhu. I uistinu mnoga se brda odozdo ne čine tako visoka kao s polovice svoje visine. Otud se tek vidi koliko još treba prevaliti. I tada mnogi izgube hrabrost, polože oružje, krenu opet nazad ugodnom, širokom cestom, dolje u ravnicu. Ali to je posve krivo shvaćanje. U jednoj go-

dini od jednih do drugih duhovnih vježbi, čovjek ne može postati savršen. To nam svakom mora biti jasno: da postanem savršen treba mi, ne samo jedna, dvije ili deset godina napornog rada, nego cio moj život, do posljednjeg daha. Na ovom svijetu nema *ostvarene* savršenosti, nego samo postoji *ostvarivanje* savršenstva. Djelo našega posvećenja nije posao koji bi davao pravo na penziju. Sada radim trideset godina i nakon toga postigao sam mir, tada mogu živjeti od svoje rente i svoje penzije. Ne, mi moramo postojano i čvrsto raditi oko svog posvećenja. »Tko se neprestano trudi, toga možemo spasiti« (Goethe). Svet postajati znači ustrajno svojom snagom težiti na više i neprestano se truditi, svakog časa više, da budemo u volji Božjoj. Ovom nastojanju nema kraja. Bog živi u beskrajnoj daljini.[5] Ako mu se trideset godina približujem još sam uvijek beskrajno daleko od njega; i ako mu šezdeset godina težim nikad mi ne će uspjeti premostiti bezdana između Boga i mene. Bog uvijek ostaje beskrajno daleko. Ovdje je opet jedna suprotnost: što bliže Bogu dolazim, to mi se čini da sam dalje od njega. Što više utažujem žeđ i glad, to jačim bivaju. »Koji me uživaju, oni će još gladovati, koji mene piju, oni još će žeđati.« (Eccli. 24, 29). Što više Boga nađemo

[5] Ne u tom smislu da bi bio daleko od nas. »U njemu smo, mičemo se i jesmo«. Nego bićem svojim, svojom naravlju on beskrajno nadmašuje čovjeka. (Op. ur.)

to ga više tražimo. Što je veće veselje, veća je i trpnja. Da, moje je veselje moja trpnja, a moja trpnja moje je veselje.

»Strpljivošću spasit ćete duše svoje«. Potreban nam je zato cio naš život. Naša duša ne zna ni za kakav praznik ni blagdan. Radno vrijeme u služenju Bogu obuhvata svaki dan, svaki sat, svaku minutu. Nema oprosta, nema iznimke, ni pod kojim okolnostima. Nema prazničkog dana, ali ni posla upoprijeko. Posao sa svom snagom, ali ne skrajnjom snagom. Ja mogu neki vrt razumnim načinom u tri dana obraditi, a mogu i pretjerati pa taj posao i za dan i pô svršiti. Posao je gotov, ali i ja sam također gotov, tako iscrpljen, da moram osam dana mirovati. Da li je žurbom tu šta postignuto? Vremena imam kroz cio život. U brzini i žurbi ne nalazi se Boga. A i nerazumnim nastojanjem ne dolazi se Bogu. Tko pretjeruje, taj će doskora morati priznati: »Ne mogu više«, a riječ »ne mogu više« ne smije se na zemlji spominjati. Mi moramo svemu: veselju i boli, odmoru i umornosti, životu i smrti reći svoje *da*.

U nastojanju oko savršenstva našu strpljivost očekuju kušnje. Zapreke su u nama odveć velike i jake, odveć su duboko ukorijenjene a da bi ih tako lako mogli ukloniti. Misao našeg srca je zla od mladosti (Gen. 8, 21). »Ja znam, da dobro ne živi u meni, to jest u tijelu mome.« (Rim. 7, 18). I baštinjena i stečena moć zla i moć grijeha teško nas pritišću. Teret tijela drži uza zemlju našu dušu s njezinom

neugasivom težnjom za domovinom, za visinom, za svijetlom, za Bogom. S vremenom breme biva lakše, ali tek na smrtnoj postelji možemo ga odložiti. Mi uvijek ostajemo jednaki sebi samima. Naša narav ne može se promijeniti. Naše naravne pogreške i slabosti ostat će nam. Može ih se samo potiskivati, stalno potkresavati, ali ih se nikada ne može kao drač posve s korjenom iščupati. Sveti Franjo Saleški bio je još u starosti ljutite naravi, ali je naučio njome tako vladati da netko izvana nije ništa od toga mogao opaziti. Koliki se tuže da im ne vrijedi ispovijedati se. Ja se ne popravljam, kažu, uvijek imam iste grijehe. Ali drugo se ništa ne može ni očekivati. Ne stoji poboljšanje u tom da svaki tjedan imamo druge grijehe ispovijedati, da se broj grijeha bitno smanjuje, nego mogli bi reći: da grijesi postaju laganiji. Na primjeru ćemo to najbolje razumjeti. Ja se vrlo lako ljutim. Prije deset godina ljutio sam se dva dana zbog nekog zapostavljanja Prije pet godina upotrebio sam samo jedan dan da se iste neugodnosti oslobodim. A danas se s istog razloga ne ljutim više ni sat. U buduće bit ću već za nekoliko minuta svoj gospodar. Sklonost da se ljutim leži u mojoj naravi, to se ne može izmijeniti, s tim moram računati. Srdžba će se uvijek iznova javljati, no to s grijehom nema još ništa zajedničkog, ako srdžbi ne popustim, pa makar dva dana ili dva sata kopala i kušala provaliti. Prije deset godina ista optužba kao i danas: »Iz osjetljivosti sam se

ljutio«. Optužba je ista, ali je ipak velika razlika u svojstvu grijeha.

Čovječji život je borba (Job, 7, 1). Najteži teret što ga u životu moramo nositi jest naš vlastiti *ja*. Toga se »ja« ne ćemo nikada osloboditi. Čovjek se ne može sama sebe otresti! Mora sebe uzeti onakva kakav jest, i samome sebi reći: *da*. Strašno je da čovjek nešto hoće, svom snagom hoće i nikako to ne čini. »Jer htjeti imam u sebi, ali izvršiti dobro ne nalazim. Jer dobro što hoću ne činim, nego zlo što ne ću, ono činim. Osjećam u svojim udovima drugi zakon, koji se opire zakonu uma moga i zarobljava me pod zakon grijeha, koji je u udovima mojim«. (Rim. 7, 18 sl.). Ovaj ponor osjeća svatko tko samo malo na sebe pazi. Što više težimo, što odlučnije hoćemo da se Bogu približimo to jače osjećamo kako ponor postaje sve dublji, sve širi, sve veći, da, kako mu nestaje dna. Htjeti biti dobar, a to ne moći to je najveća bol ljudskoga srca. Čovjek se svija od duševnog bola i vapi svome Bogu. On uzdiše: »Ja nesretni čovjek! Tko će me osloboditi od ovoga smrtnoga tijela?« (Rim. 7, 24).

Čovjek trpi najviše od sebe sama. Tko trpi više od drugih nego od sebe, taj nije daleko uznapredovao u savršenosti. Ma gdje čovjek stajao, sasvim na početku ili sasvim na svršetku, imao da se bori s teškim grijesima ili poluhotimičnim grijesima: ako ozbiljno nastoji da napreduje trpjet će od sebe sama, jer ne vrši, ne ispunja kako bi htio ono što hoće

i za čim teži. On hoće, hoće čitavom dušom, svom snagom. Ali jedva što je nakanu stvorio — ona se još ni ohladila nije — već opet stoji pred njezinim podrtinama. A onda zastane i počne jadikovati, razočaran, povrijeđena ponosa: ma da mi se takva šta moglo dogoditi! I obeshrabren sve napusti. Beskorisna, besplodna žalost! Putem trči dijete, spotakne se i padne. Zar ono ostane ležati i čekati dok mu voda posve promoči odijelo . . .? Ne, ono skoči i trči dalje. Ili možda ne? A mi . . ., mi ostajemo ležati. Grijeh nije još sam po sebi ono najgore (to treba pravo razumjeti, grijeh je najveće zlo), najgore je u grijehu ostati: pad pretvoriti u ležanje, u stanje. Pasti u grijeh, nije najveća nesreća, ako se čovjek odmah pridigne, i ako svoju dušu stavi opet u red, pođe dalje i koliko moguće što je pokvario popravi. Ako se netko penje uz ljestve i prelomi jednu prečku, tada će brzo najbliže dvije, tri prečke prijeći da izađe iz opasnog područja. Polovicu je razmaka među prečkama sišao niže, ali zato je dvije, pojačanim naporom brže prešao.

Čovjek mora i svojim grijesima i pogreškama reći *da*. Glupost je učinjena i u tom se više nema šta promijeniti. Sad se radi o tom da se sve opet brzo očisti (potpuno pokajanje, što skorija ispovijed, čin poniznosti, čin ljubavi) i tada naprijed kao da se nije ništa dogodilo. Tko se svojim pogreškama više ne čudi i tko opet uspostavlja red i dalje ide, taj brzo napreduje. Koliki smatraju nepokretnost i

jadikovanje krepošću! To je zao duh u obliku anđela svijetla. (II. kor. 11, 14). Ja moram svakako naučiti da i svojim pogreškama reknem *da*.

Naše su nam pogreške potrebne. Da postanemo savršeni, moramo duboko zaći u svoju bijedu, u svoje ništavilo, u siromaštvo: »Samo u slabosti jakost se usavršuje« (II. Kor. 12, 9). Tko vjeruje, da sam još može nešto, taj nikad ne će doći k savršenosti. Čovjek mora biti bespomoćan poput djeteta; samo se malenima Bog očituje. (Mt. 18, 3 sl.). Znamo da moramo biti maleni, a znamo također da sami ništa ne možemo. Ali s tim znanjem nije upravo ništa učinjeno. Dokučiti svoga ništavila čovjek sam ne može. I poniznost može čovjek samo do jedne izvjesne granice steći. Posljednji komad puta mora se s trpnjom prevaliti. Posljednje visine i dubine kreposti, posljednje skladno izjednačenje može se doseći samo trajnim odricanjem samoga sebe. Tko je od nas uvjeren da ništa ne može? »Ja« kažeš ti. A kako stoji s tvojim djelima, ne svjedoče li ona proti tebe? Jesi li uvijek na djelu, daješ li uvijek smjer, određuješ li mjeru puta i vremena? Pristaješ da rekneš *da, Oče,* a činiš ipak svoju volju. »Ja ne činim što hoću« (Rim. 7, 15). Mi to znamo, a ipak se ne ravnamo prema tome. Ništa ne ćemo, a ipak svoje provodimo. Ne preostaje nam drugi put nego da se kroz nevolje opametimo. Mi moramo svoju nemoć doživjeti, ponovno u nju upasti, upasti u nju tisuće i tisuće puta. A koliko ih je koji ni po nevoljama ne

dođu k pameti! Padanje u pogreške nije zlo, ono je dapače potrebno kad bi samo i od tog htjeli da učimo! Nijedan drugi put ne vodi vrhuncu savršenosti osim puta, koji vodi kroz ponor vlastitog ništavila Mi moramo čašu nemoći do dna, do taloga ispiti.

Izvor mnogih razočaranja dolazi otud što od sebe očekujemo odmah preveć i previše najednom. »Ne cijenite sebe više nego što valja cijeniti« (Rim. 12, 3); o sebi moramo imati skromno mišljenje. Moramo također »biti trijezni« (II. Tim. 4, 5). Savršenost u mislima, govoru i djelima nije na početku nego na svršetku puta. Ne može se već u proljeće žeti. U tome činimo sebi često nepravdu. I stariji predpostavljeni čine mlađima često krivo. Od djeteta u drugom razredu pučke škole ne može nitko zahtijevati sastavak, koga samo sedmoškolac može napisati. Nitko ne može više dati nego što ima. S trnja se ne može brati grožđe, ni s bodljike smokve (Mt. 7, 16). Tako i ja, kao nesavršen mogu doduše zgodimice učiniti savršen čin ljubavi, ali trajno ne mogu ostati u tom stanju. Sunce baca svaki puta svoje sjajne zrake po sto hiljada kilometara u svemir, ali samo za kratko vrijeme. Tada se opet vraća svojoj početnoj djelatnosti. Mi ne možemo trajno živjeti i raditi iznad našeg stanja, naših sposobnosti. To bi dovelo do propasti, do stečaja. Nerazumno je od početnikâ očekivati, da čine djela savršenih ljudi. Jezikom više ne griješiti pretpostavlja potpunu svetost (Jak. 3, 2). Biti besprijekoran u ljubavi, zaboravljati sasvim sebe može samo netko savršen. Budimo obazrivi s mlađima! Samo strpljivošću — sa sobom i s drugima — može čovjek svoju dušu zadobiti.

Najljepše je i najjednostavnije dati se voditi ni zbog čega se ne kiniti. Ne budimo zabrinuti ni zbog svojih pogrešaka, ni zbog svoje kreposti, ali odlučno poduzmimo da ćemo iz očinske Božje ruke, s veselim *da, Oče,* primiti svaki trenutak, onakav kakav je, da ćemo ga iskorištavati, što bolje možemo, te da ćemo pustiti da nas Bog vodi od trenutka do trenutka. A ako se kada zaboravimo i reknemo *ne,* tada ne dopustimo da se naši grijesi ohlade, — da se ne bi okamenili — nego ih odmah otresimo i pođimo dalje, kao da se ništa nije dogodilo. U slijedećem trenutku recimo opet *da, Oče. »Vodi me svojoj istini«* (Ps. 24, 5) *i daj da »donesem plod u strpljivosti«* (Lk. 8, 15).

S KRISTOM MORAMO TRPJETI, DA SE S NJIM I PROSLAVIMO

(Rim. 8, 17).

Mi ljudi preveć očekujemo od sebe, od drugih i od života. Nadamo se, očekujemo sreću koja će doći, očekujemo bolje i ljepše dane. Svake godine želimo si sretnu novu godinu, kao da bi nova godina, drugačijom, sretnijom mogla biti nego prošla. Previše sebi obećajemo od života — a i to je krivo — pa zato se mnogi i razočaraju u svojoj »sudbini«. Oni očekuju od života ono što on uopće ne može pružiti. Oni svi, više manje, svijesno ili nesvijesno, traže da se vrate u izgubljeni raj. Ali kad je Bog nešto zatvorio, to nitko više ne može otvoriti.

Stanimo obim nogama na tlo stvarnosti, na ono naime što postoji: uzmimo sebe i život kakvi jesu, imajmo pred očima zbiljnost.

Život je čovjekov borba. (Job. 7, 1). Već od prvog sagrješenja postoji za čovjeka i ženu neuništivi zakon mučnoga rada i postojane trpnje (Gn. 3, 16 sl.), zakon koji ne pozna iznimaka. Svi, i oni koji Bogu služe i oni koji su ga se odrekli, moraju snositi teret poziva, svi moraju jednom, prije ili kasnije gorko iskusiti kako se zemaljsko veselje pretvara u

ništa. — I grješnici moraju podnositi teškoće, i vrlo velike teškoće. Oni ne nalaze sreće koju im svijet obećaje. »Svijete, vidio sam tvoju plaću. Ono što mi daješ, to mi uzimlješ«. (Walter v. d. Vogelweide). Kad bi oni uz veliku životnu trpnju, kroz koju svi moramo proći, doprinijeli još male žrtve koje traži služenje Bogu, tad bi svoju sudbinu kao djeca Božja zamijenili blaženom vječnošću.

Život je trpnja. To su već neznabošci oćutili. I čovjeka komu je sreća odveć lako u krilo pala, bojali su se i smatrali su ga neprijateljem bogova, pa su pred njim i bježali.

»Uistinu moram te smatrati sretnim!
Ipak . . . drhćem za tvoj spas.
Tako ne mogu dalje ovdje boraviti,
Mojim prijateljem ne možeš više biti,
Bogovi žele tvoju propast;
Bježim dalje da s tobom ne umrem«.

(Schiller: Ring des Polykratos.)

U kršćanstvu, nije tomu drugačije.

Teško vama, bogatima, jer ste primili svoju utjehu.

Teško vama, koji ste siti, jer ćete gladovati.

Teško vama, koji se sad smijete, jer ćete tugovati i plakati.

Teško vama, kad vam stanu svi laskati! (Lk. 6, 24 sl.).

Teško vama, ako vam na sudu sudac moradne reći: »Primili ste plaću svoju« (Mt. 6, 2).

Život je trpnja. S tim moramo računati. S tim računajmo! Ne čudimo se kad dođu križevi, ali morali bi se čuditi kad križevi ne bi dolazili. Nas križ ne smije iznenaditi. Križ moramo očekivati, pa je onda kad već dođe, polovica podnešena. Moramo svakom trenutku reći *da,* pa makar on donosio križ i patnju.

Pogledajmo opet svoga Učitelja! Nikada nije sebi ugađao, nikad nije mislio na se, na svoju udobnost, svoju korist i svoje dobro, nikad nije težio za čašću, hvalom i naklonošću ljudi. »Učitelju, znamo, da si istinit i putu Božjem učiš. I ne mariš ni za koga, jer ne gledaš tko je tko«. (Mt. 22, 16). Spasitelj je bez obzira na svoju osobu išao putem kojeg mu je Otac označio. A taj je put bio križni put. On je morao mnogo trpjeti«. (Lk. 9, 22). »Nije li trebalo da to Krist pretrpi i tako uđe u slavu svoju?« (Lk. 24, 26). Kao druga božanska osoba on nije napuštao neba. Otac je bio kod njega (Iv. 16, 32), on je jedno s njim (Iv. 17, 22). Ali svojoj ljudskoj naravi, koju je uzeo, morao je tek steći nebo. Bog je pravedan. On ne može nikome darovati nebo. Svatko ga mora zaslužiti. On će »svakome platiti po njegovim djelima«. (Rim. 2, 6). Tko može izmjeriti dubinu bogočovječje trpnje? Samo onaj, koji može razumjeti i veličinu njegove slave. On je uzišao na nebo. »A što je uzišao, što je nego da je najprije i sišao u donje

dijelove zemlje. Koji je sišao, to je onaj, koji je i uzišao više svih nebesa« (Ef. 4, 9. sl.). »Oče proslavi Sina svoga . . ., ja sam te proslavio na zemlji; djelo sam izvršio, koje si mi dao, da činim. Oče proslavi mene, u sebe samoga slavom, koju sam imao u tebe prije nego je svijet postao!« (Iv. 17, 1 sl.)

I svaki od nas mora da ispuni svoju zadaću i to s trpnjom i žrtvom, pa da tako uđe u njegovu slavu, koja je za nj »od postanka svijeta pripravljena« (Mt. 25, 34). Nema za nas nekog drugog mjerila nego za Spasitelja, nema nekog drugog zakona svetosti. Samo, ono što mi od svoje vlastite osobe dajemo kao žrtvu, to primamo natrag promjenjeno i posvećeno. »Učenik nije veći od svog gospodara« (Iv. 13, 16) »ako su mene progonili i vas će progoniti«. (Iv. 15, 20). Svi će vas narodi mrziti« (Mt. 24, 9). Stoga ćemo u svijetu uvijek trpjeti nevolje; (Iv. 16, 20). Od suda do suda će nas vući, pred kraljeve i upravljače će nas voditi. (Mt. 10, 17 sl.); jer oni misle da Bogu tada služe (Iv. 16, 2). Pa ako nas izvana nikakova nevolja ne pritište, nismo ipak, usprkos tome, još slobodni od nje. »Tko hoće da ide za mnom, neka se odreče sebe i uzme križ svoj svaki dan i ide za mnom«. (Lk. 9, 23). »Neka se odreče sebe!« Mi moramo preći na stranu svojih neprijatelja i protiv samih sebe se boriti.

Trpljenje je upravo naš poziv. »Ovo je milost, ako tko svijestan, da to Bog traži, podnese žalosti stradajući nepravedno. Jer kakva je slava, ako vi za

svoje grijehe podnosite udarce. Ali ako vi za dobra djela strpljivo trpite: *ovo je milost kod Boga.* Ta na to ste *pozvani.* Jer i Krist postrada za vas, ostavi vam primjer, da idete za stopama njegovim; (on) koji grijeha ne učini, niti se nađe lukavština u ustima njegovim. On nije vratio psovkom, kad su ga psovali, nije prijetio kad je stradao, nego se povjerio onome koji pravedno sudi! (I Petr. 2, 19 sl.). Kako govori sv. Petar, tako i sv. Pavao: »Oni koji hoće u Isusu Kristu pobožno živjeti, moraju progonstvo trpjeti«. (II. Tim. 3, 12). Mi smo određeni za nevolje (I Sol. 3, 3), mi moramo biti pokarani (Hebr. 12, 6). Sveti Pavao može iz iskustva govoriti: »U svemu trpimo nevolje, ali se ne prepadamo, zbunjeni smo, ali ne gubimo nade. Progone nas, ali nismo ostavljeni, obaraju nas, ali ne propadamo. Uvijek nosimo amo i tamo smrt Isusovu u tijelu, da se i život Isusov na našem tijelu očituje«. (II Kor. 4, 8, sl.). Mi smo »u nevoljama, u potrebama, u tjeskobama, u tamnicama, u bunama, u nespavanju, u postu« (II. Kor. 6, 4. sl.). »Više sam se trudio, više puta bio sam po tamnicama, preko mjere bio sam izbijen. Mnogo puta bio sam u smrtnoj pogibelji . . .« (II Kor. 11, 23, sl.). Trpnja, kao naš poziv, ne smije nas čuditi »kao da nam se nešto neobična događa« (I Petr. 4, 12).

Krist je nas, koji smo mrtvi bili, sa sobom oživio. »Izbrisao je pisanu zadužnicu, koja je svjedočila protiv nas, te odstranio prikovavši je na križ«. (Kol. 2, 13. sl.). Krist nas je otkupio, a to znači da je svojom mukom uskratio đavolu pravo na svijet, a nama je učinio slobodan put u nebo. Putem, koji vodi u nebo, moramo mi sami ići. A, nažalost, postoji samo jedan uski, križni put. Svatko mora u svom tijelu dovršiti »nedostatak nevolja Kristovih . . za tijelo njegovo, a to je Crkva« (Kol. 1, 24).

Krist je svojom trpnjom i smrću dovršio naše spasenje, a sebi je, svojoj ljudskoj naravi zaslužio nebo. Za proslavljenu ljudsku narav Kristovu, muka je dovršena: »mi znamo da Krist više ne umire, kad je ustao od mrtvih« (Rim. 6, 9). Ali Krist je također »vrhovna glava Crkve, koja je njegovo tijelo«. (Ef. 1, 22, sl.). *Rođenje »tajanstvenog tijela Kristova«* (ovaj izraz označuje najčvršću vezu krštenih u milosti i ljubavi s Kristom u Crkvi, koje je Krist glava, a krštenici udovi) *još nije dovršeno.* To će biti istom onda kad posljednjem čovjeku, posljednji put bude dana posvetna milost u sakramentu pokore ili krsta, ili savršenim pokajanjem ljubavi. Rođenje Kristovo još traje. Neprestano je božićna noć. Ali i muka se Kristova nastavlja. Svaki je od nas jedno udo Kristovog tijela. (I Kor. 12, 12 sl.). Svatko na svom mjestu, svojim djelovanjem i trpnjom mora pridonijeti izgradnji tajanstvenog tijela Kristova. (Ef. 4, 12, 16). Svatko mora doprinijeti da tajanstveno tijelo Kristovo dozrije do »mjere dobi punine Kristove« (Ef. 4, 13). Trpnja tajanstvenog tijela Kristovog bit će tek onda dovršena, kad zadnji vjernik zaklopi oči. Veliki petak još traje. I gdje jedan vjer-

nik umire ponavlja se na jednom drugom mjestu tajanstvenog tijela Kristova ono, što se dogodilo Isusu na Uskrs i na dan Uzašašća. Tako je dalje Božić. Veliki petak, Uskrs, Uzašašće. Mi stojimo u središtu Kristova života, »mi smo duh njegova duha, tijelo njegova tijela, kost njegove kosti.« (Ef. 5, 30). Mi smo Krist: mi svi zajedno i svaki za sebe. Kao što je cijela duša u čitavom tijelu i u svakome udu tijela. tako cio Krist živi u čitavoj Crkvi i u svakomme članu Crkve. »Ne živim više ja, nego Krist živi u meni«. (Gal. 2, 20; uspor. Rim. 8, 10; Gal. 4, 19). I kad Crkva dovrši život i muku Kristovu, kad Crkva doraste »ljudsko doba«, tada će ona kao savršeni odraz Bogočovjeka Krista »bez ljage i nabora« (Ef. 5, 27) odložiti sve prolazno, a obući neprolazno (1 Kor 15, 53). »Kao zaručnica, koja se ukrasila za svog zaručnika«, ući će, »u sveti grad, novi Jeruzalem«. (Otkr. 21, 2)

Mi moramo trpjeti s Kristom, jer pripadamo Kristu. Mi moramo s Kristom trpjeti, jer ćemo s Njime biti proslavljeni. Bog je pravedan. Ukoliko mi s Kristom trpimo, utoliko ćemo s njime biti proslavljeni. Što mu sličniji budemo u trpnji, to ćemo mu sličniji biti u slavi. »Svaku lozu na meni, koja ne rodi roda, odsjeći će, i svaku koja rodi rod, očistit će. da rodi još više« (Iv. 15, 2). »Radujte se, što ste dionici patnja Kristovih, da se i radujete kličući kad se objavi slava njegova.« (I. Petr. 4, 13). Nema veće časti, većeg dokaza milosti nego smjeti s Kristom trpjeti. A mi da to tako teško razumijevamo i tako rado trpnju otklanjamo! »Ako kršćanin trpi, neka se ne stidi toga, nego neka veliča Boga u to ime«. (I. Petr. 4, 16). Teško bogatima i sitima kaže Spasitelj (Lk. 6, 24. sl.). One pak koji se žaloste i koji trpe progonstva slavi kao sretne, jer je velika plaća njihova na nebesima. (Mt. 5, 4 sl.). »Ja sudim da stradanja sadašnjeg vremena, nisu ništa prema slavi koja se ima otkriti na nama.« (Rim. 8, 18; II Kor. 4, 17).

Naše je vrijeme i tako kratkotrajno (I Kor. 7, 21). Zato radimo »dok je dan« (Iv. 9, 4). Svatko mora jednom trpjeti, ili na ovom, ili na drugom svijetu. Jednom je Veliki petak, jednom je Uskrs. Koliki bi htjeli već slaviti Uskrs i ovdje i tamo još jednom! Idimo za Spasiteljem, nekoliko dana putem Velikog petka, zato da mognemo sudjelovati kod njegove vječne uskrsne slave. I ako ovdje idemo križnim putem, ipak smo sretniji i zadovoljniji nego oni »kojima je riječ o Kristovom križu ludost« (I Kor. 1, 18). Njima su teški njihovi križevi, i trpnje, koje za njih nemaju smisla, samo su im mučenje. Trpjeti bez nade najgore je što može biti ; to je početak pakla. Ali mi koji s Kristom nosimo križ živimo usprkos trpnje u predvorju neba. »Naša je domovina u nebesima« (Fil. 3, 20). Stoga nas ništa ne može rastaviti od ljubavi Kristove: »ni nevolja, ni stiska, ni progonstvo, ni glad, ni golotinja, ni pogibao, ni mač, . . . ni smrt, ni život, ni anđeli, ni poglavari, ni sadašnjost, ni budućnost, ni sile, ni visina, ni dubina,

ni drugo kakovo stvorenje« (Rim. 8, 35 sl.). Mi živimo »kao žalosni, a jednako veseli, kao siromašni, a mnoge obogaćujući, kao oni, koji ništa nemaju, a sve posjeduju« (II Kor. 6, 10). »Napunio sam se utjehe; izobilan sam radosti pored sve nevolje naše« (II Kor. 7, 4).

»Mi moramo s Kristom trpjeti, da se s njim i proslavimo«. (Rim. 8, 17). Mi bi mogli i bez veće trpnje biti spašeni. Dosta bi nam bili sakramenti i sredstva milosti. Ali tko se pušta voditi od Božje ljubavi, tko osluškuje tihi glas milosti? Često glas ljubavi odjekuje a ljudi ga ne čuju. I sa strahom nas Bog ne može za se predobiti. Pa ni sama beskrajna paklena muka, — najstrašnije što se može zamisliti — ne može ljude od grijeha zadržati. Oni usprkos tome, piju grijehe kao vodu (Job 15, 16). Šta preostaje Bogu u njegovoj ljubavi i milosrđu, nego da nas daruje »osmim sakramentom« trpnje? Trpnja i nevolja veliki su Božji propovjednici posta i pokore, oni su više duša Bogu doveli nego možda svi svećenici i propovjednici svijeta zajedno. Trpnja je veliko »sredstvo milosti« Božje. Još je uvijek hiljadu puta bolje izgubiti ruku ili oko, nego biti bačen u vječnu vatru (Mt. 5, 29 sl.). Nije Božja krivnja da mnogi ljudi samo jednom takovom »operacijom« mogu biti spašeni. Zar nije napokon bolje »sakat ili hrom« (Mt. 18, 8) doći u nebo, nego uopće ne doći?

Strašno je ono što je doživio prorok Ilija: progon i zatočenje. Od svih proroka on je sam preostao.

Umoran od života i zdvojan legao je pod borovicu da umre. Božji nalozi i poziv postali su mu nesnosnim teretom. A ipak je morao na poziv anđela ustati i putovati četrdeset dana i noći. A nagrada? Nije li ona sve žrtve stoput nadmašila? Ilija dođe do brda Gospodinovog i govoraše s Gospodinom (III Kr. 19. 4 sl.).

Pred vratima Damaska sruši se Saul, najbijesniji i najgorljiviji progonitelj kršćana. I da ga Gospodin u tom času nije udario sljepoćom, iz Saula ne bi nikada postao Pavao; primljena milost obraćenja ne bi inače sazrela. Njegov ponos ne bi podnio poniženje uzmaka; obzir ljudski prema njegovoj pratnji, prema narodu i vlastima ne bi mu bili dali da se osvijesti. No tako ga je milost Božja prisilila. Morao se pokoriti, milom ili silom. »Teško ti je protiv bodila praćati se« (Dj. Ap. 9, 5). Gospodin mu je dao vremena da razmišlja. Tama oko njega donosila je mir njegovoj nutrini, i otvorila je njegovu dušu za svijetlo milosti.

Mi ne bismo imali svete Lidvine, svetoga Ignacija, da nije bilo trpnje. Da je Spasitelj odmah poslušao molbu Lazarevih sestara, doživjele bi one samo ozdravljenje, a ne uskrsnuće od mrtvih. Spasitelj oklijeva, Lazar umre. »Drugima je pomogao« (Mt. 27, 42): ljudima s ulice; »sve ih je ozdravio« (Mt. 12, 15), a prijatelja napušta. To je bila oštra kušnja za sestre. Ali one su morale najprije biti zrele za veću milost, za veće čudo. »Kad Gospodin lju-

bi, tada i kažnjava«. (Prov. 3, 12). Njegova ljubav i pravednost moraju nam često trpnju ponuditi, pa i silom narinuti, jer je mi ne bismo dobrovoljno primili. Sam Gospodin mora nas uzeti u »školu trpnje«, pogotovo ako s nama namjerava nešto velika, ako nam hoće nešto neobična udijeliti. Mi sami možemo svojevoljno dotjerati sebe samo do određene točke umiranja. Preko toga mi ne prelazimo; nagon za unutarnjim samoodržanjem još je mnogo jači, naravno silniji i životno moćniji od nagona za izvanjim samoodržanjem. Zato već mora Bog u nj zahvatiti. » U cijeloj zemlji dvije trećine bit će istrijebljeno i poginut će. Jedna će pak trećina preostati. Ovu ću trećinu staviti u vatru i pročistiti je, kao što se srebro čisti, i čistit ću je. kao što se zlato čisti« (Zah. 13, 8, sl.). »Svoju ću ruku pružiti na te, sažeći ću tvoj talog kao lužinom i izlučiti sve tvoje olovo« (Iz. 1, 25). »Znamo, da onima koji ljube Boga, sve zajedno pomaže na dobro«. (Rim. 8, 28), »sve« stvari pa i trpnja; zato je svakako moramo odobravati. I trpnja, da, upravo trpnja dolazi od dobrog i dobrostivog Boga, od našeg Oca, koji nas gotovo više ljubi nego svog vlastitog Sina. On ga je za sve nas žrtvovao (Rim. 8, 32). Kad mi za njega ne bismo ništa vrijedili, ne bi on, premudri Bog, dao za nas tako »dragocjenu otkupninu« (I Kor. 6, 20). I trpnja proizlazi iz njegove dobrote i ljubavi, makar mi to sada i ne uviđali, a i možda uopće ne možemo uvidjeti: vjerujmo to barem! Spasitelju, ja vjerujem u tvoju ljubav prema meni. Gospodine, umnoži moju vjeru! (Lk. 17, 5). Vjerujmo u Božju ljubav prema nama! On nas nije zaboravio, makar se to više puta i čini. On nas često pušta same kroz svu noć trpnje i dolazi tek kod četvrte i posljednje straže (Mt. 14, 25). Često puta tek u zoru (Iv. 21, 4). On nas uopće ne može zaboraviti. Svaki čovjek ima Boga posve; Boga se ne može nikako dijeliti. Živjelo sad na svijetu sto milijardi ili samo deset ljudi, nijedan od milijarde ne bi Boga manje imao, ni jedan od desetorice više. Bog je za svakoga cio Bog. On se za mene ne bi ništa bolje mogao brinuti nego se sad brine, ni onda kad bi ja bio posve sam na zemlji. On se ne bi brinuo za mene ništa manje nego bi se brinuo kad bi na svijetu još hiljadu milijardi više ljudi živjelo nego ih živi.

Podnosimo šutke trpnju. Nitko ne treba za to ništa znati, a ni trpjeti zbog toga. Ljudi nam mogu samo puste riječi dati, pomoći nam djelotvorno ne može nitko osim Boga. On zna za našu trpnju. »Ja znadem za tvoju muku i siromaštvo.« (Otkr. 2, 9). Ali kao i Spasitelj, smijemo mi ići k svome Ocu, njemu se potužiti, i pred njim smijemo izjadati svoje srce. »Bože moj, Bože moj zašto si me ostavio?« (Mk. 15, 34). Ako mi se ti i činiš dalek, ipak si mi bliz, da, u križu si mi najbliži. »Gospodin je bliz ojađenim srcima i on spašava klonule duhom« — (Ps. 33, 19).

Za nas smije postojati samo sadanji čas i samo obzirom nasadašnji trenutak trebamo reći *da, Oče*. Ne trebamo biti zabrinuti. Za svaki križ šalje nam on također milost i snagu, da taj križ možemo nositi. Uzdajmo se u Boga. On je vjeran, on ne pušta da budemo napastovani više nego što možemo podnijeti. On nam daje snagu da možemo izdržati (I. Kor. 10, 13) — »Ja mogu sve u onome, koji me jača.« (Fil. 4, 13). »Vaša je sposobnost od Boga« (II. Kor. 3, 5).

Mi se ne trebamo uklanjati veselju, niti trebamo trpnju sami tražiti. Što nam dolazi, to je ono što je Bog za nas odredio. Spasitelj je čudnu stvar rekao: »Moj jaram je sladak, i moje je breme lagano« (Mt. 11, 30). On spominje jaram, breme: nešto što pritište, što je teško, a ipak kaže da to nije odveć tvrdo i teško, nego da je upravo lahko i slatko. Naglasak je na riječima: *moj* jaram, i *moje* breme. Kad ljudi padaju pod križem, tada je to križ kojega su si sami istesali, to je njihov križ. Za ovakove križeve ne možemo mi tražiti milost i pomoć Božju. Mi ne možemo Boga siliti da s nama hoda stramputicom. Pod svojim križevima mi padamo, i dobro je da je tako, jer inače bi pošli još dalje u svom lutanju. Dobro je da mi padamo pod križem i da se moramo vratiti na pravi put do točke, gdje smo skrenuli od Spasitelja i pošli svojom voljom — sebi na štetu — stramputicom. Mi nikad ne možemo biti dosta mirni, pazeći svakog trenutka na nutarnje vodstvo Spasiteljevo. Bezbroj križeva ima na svim zemaljskim putevima: na griješnim putevima i na putevima milosti. Samo na *jednom* od svih tih puteva susrećemo križeve koji nama odgovaraju i potrebnu milost da ih nosimo. Taj put je *tvoj* put. Ti ga ne poznaš, daj se dakle voditi, korak po korak.

»Moj je jaram sladak i moje je breme lagano«. »Jedan od mnogih, koji su nezadovoljni svojim križevima svađao se s Bogom da mu je dao upravo taj križ, a ne koji drugi. San ga je prenesao u sredinu jedne beskrajno velike dvorane, u kojoj je vidio sve trpnje svijeta u obliku križeva. I bilo mu je objašnjeno da otud smije izabrati križ, koga želi da ga kroz život nosi. Odmah ih je stao mjeriti, ispitivati, vagati i birati. Doskora pokuša s jednim — ali mu taj bijaše pretežak, kad je razmislio, — zatim s drugim, ali taj je imao preoštre rubove. Tako je okušavao i okušavao. Konačno otkrije jednoga koji je bio zgodan, ne pretežak, ne prevelik i on odluči da ga zadrži. Kad ga je bolje promotrio opazi da je to onaj što ga je oduvijek imao, onaj što mu ga je Bog odredio.« »Uprti ga i ponese odsad ne tužeći se.« (Chamisso, »Die Kreuzschau«).

»Moj je jaram sladak i moje je breme lagano.« Još uvijek je Veliki petak. Kristov križni put još nije na kraju. Spasitelj je svoj križ u tisuće i tisuće komada razdijelio i razasuo svijetom i ljudima poklonio. Svaki nosi svoj križ, dio Kristovog križa; koji mu pristaje, koji mu pripada, da po njem podnese dodijeljeni dio trpnje za tajanstveno tijelo Kristovo

(Kol. 1, 24). Križni se put Spasiteljev nastavlja. Svagdje na tom Spasiteljevom križnom putu, svagdje na svakoj postaji stoji jedan od nas. Na križu se luče duhovi: za Krista i protiv Krista. Ideš li ti samo s njime u Maslinski vrt i bježiš li tada, kada počinje pravi križni put? Ideš li ti za sv. Petrom do predvorja ili vršiš li službu Veronike i Šimuna Cirenca? Ili stojiš dapače među ono malo vjernika pod križem? Što si bliže Spasitelju dok trpi to si mu bliže u slavi. Križ odlučuje. Tko za Spasiteljem ne nosi križa nije njega dostojan (Mt. 10, 38). Gospodine, daj mi da te budem dostojan i vrijedan! Velika je milost smjeti trpjeti; znak je to naročitog izbora i naročite naklonosti. Samo mala skupina, malo njih smije blizu Krista biti. »Gospodine, daj, što zahtijevaš, pa zahtijevaj što hoćeš.« (Sv. Augustin).

Trpnji velim *da*. Gospodine, ojačaj me! Ja se pouzdajem u te. Ti znaš Gospodine da trpnja uzrokuje bol i da se moja narav odvraća od nje i otklanja je. Ti znaš da bi ja mogao veselo reći *da*, ali da to često ne mogu. Gospodine, daj mi snage, pomozi mi moliti da sam sebe nadvladam kao što si ti sebe nadvladao u Maslinskom vrtu. Daj da moja narav ne nadvlada moju dobru, ali tako često slabu volju! Pomozi mi, da s tobom mognem reći Ocu: *da, Oče. »Ne moja, nego tvoja volja neka bude!«* (Lk. 22, 42).

»GOSPODINE, UČI NAS MOLITI«.

(Lk. 11, 1).

Molitva je potrebna. Mi ne umijemo moliti. (Rim. 8, 16). Mi smo se odučili od istinske, prave molitve. U katoličkoj se crkvi doduše mnogo moli, ali kod mnogih je to samo posao usta, a ne srca »Ovaj me narod časti ustima, no srce je njegovo daleko od mene.« (Mt. 15, 8; Mk. 7, 6). »Neki ne znaju za Boga« (I. Kor. 15, 34), te zato žive daleko od Boga. On ih ne zanima, oni imaju drugo područje zanimanja. Bog im je strogi gospodar, koji žanje gdje nije sijao, i koji skuplja gdje nije vijao (Mt. 25. 24). Bog pripada onima koji vode ozbiljan život, koji obzirom na se postavljaju samo zahtjeve: »moraš, ne smiješ.« (Ex. 20, 3, sl.) Za neke međutim Bog nije alfa i omega: početak, i svršetak«, (Otkr. 21, 6), jedno i sve njihova života, ugaona i središnja točka oko koje bi se morao kretati njihov život. Bog stoji — vani, na rubu njihova života, oni ne stoje i ne žive u njemu, oni ne znaju da stvarno: »U njemu živimo, mičemo se i jesmo.« (Dj. Ap. 17, 28). Ne će da s Bogom posve prekinu, jer ne znaju kako će ga još jednom trebati. Ima u životu poteškoća, za koje čovjek ne nalazi kod ljudi pomoći, i tada je

veseo ako u skrajnjoj nevolji imade još Gospodina Boga na koga se može obratiti. Bog je njima samo pomoćnik u nuždi i kad oni mole, tad samo jedno zahtijevaju: »Gospodine, daj da se ispuni volja moja!«

Nije li to često sva naša molitva? Mi bi kao djeca Božja smjeli svoga nebeskog Oca sve moliti, kad bi samo na dnu svake naše misli bila šutke izražena misao: »Ne moja, nego tvoja neka bude« (Lk. 22, 42). Da li je uvijek ono što prosimo dobro? Nismo li mi kao djeca, koja uvijek hvataju ono što je sjajno svijetlo, što upada u oči, što je slatko? Kako bi mi ljudi često osiromašili, kad bi Bog uvijek našu volju smjesta bio ispunio! Često bi nastradali. Naknadno smo možda zadovoljni i zahvalni smo mu što nije učinio po našoj volji. Veselimo se ipak sa svetom Terezijom, što možemo moliti: »Gospodine, budi volja tvoja!« (Mt. 6, 10). »Mi ne znamo za što da se molimo kao što treba.« (Rim. 8, 26). Bog zna šta nam nedostaje i gdje nam nedostaje. Prepustimo mu se posve u molitvi kao i u životu: »Svu svoju brigu bacite na njega, jer on se brine za vas« (I. Petr. 5, 7). »Tražite najprije kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, a sve će vam se ovo dodati!« (Mt. 6, 33).

Većina katolika pozna općenito samo usmenu molitvu, koja je samo mali dio, predpodručje onog prostranog područja koga zovemo molitva. O nutarnjoj molitvi, ili molitvi u kojoj se razmatra, nemaju pojma. Kod njih je slično kao kod stanovnika Efeza: »Nismo ni čuli da ima Duh Sveti« (Dj. Ap. 19, 2). Nikada nisu ništa o tome šta doznali, ni na satovima vjeronauka, ni u propovijedima.

Danas se mnogo radi, više nego nekoć. Svatko hoće promjenu, ali odveć je onih koji hoće da mijenjaju. Jedan pokušava s ovim, drugi s onim vjerskim pokretom. Sve je to dobro. To je bez sumnje dobro sjeme, što će se tu posijati. Ali prije nego se počne sijati mora se polje preorati i branati; treba tlo pripraviti za sjeme. A to se propušta. Šteta za sve ono dobro sjeme! Ono pada na kameno tlo, na tvrdo izgaženi put, u trnje: samo malo ga pada na plodno tlo. O onom, što čovjek čuje mora u svojoj nutrini promišljati i to onda njegovati, inače sjeme ne može nikada niknuti. Pokreti se ostvaruju samo onda, ako svaki pojedinac, koji je razumio, postane opet nosiocem njihove misli, i to iznutra potaknut, a ne vanjskom silom.

Katolicizam ne oživljava izvana ... nego iznutra. Katolička crkva nosi u sebi sve sile za obnavljanje života, i te sile, ne trebamo mi ljudi izvana donositi. Ne može također sve najednom iznutra na van izaći. Mora se s pojedincima započeti. Ako pojedini član bude zdrav, tada će i cjelina od sebe ozdraviti. Ako, kao što kaže sv. Terezija, redovnička osoba ne može bez promatranja postati savršenom kako će se onda svjetska osoba, koja je bez svih pomoćnih sredstava, što ih imadu redovnici, — po-

svetiti? Zar ne važe i za nju riječi: »Budite savršeni kao što je savršen otac vaš na nebesima?« (Mt. 5, 48). I svjetovnim je ljudima razmatranje svakako potrebno. »Nema nikoga tko bi razmišljao u svome srcu« (Iz. 57, 5). Mi tek moramo učiti moliti, odgojiti sebe za ljude molitve, za ljude nutarnjeg života tada će tlo biti pripravljeno, tada ćemo moći sijati, a također i smjeti doživjeti veselje žetve!

»Gospodine, uči nas moliti!« (Lk. 11, 1). Molitva je djelotvorno živo vjerovanje. Sa žrtvom spada molitva u bit vjerskog života. Sigurno je, da se po molitvi prepoznaje dubina i visina vjerske spoznaje kao i vjerska vrijednost pojedinaca. Molitva nije samo neko vjersko očitovanje, neko vjersko ispoljavanje moga ja! Molitva je vjersko očitovanje, vjersko udjelotvorenje uopće. Bez molitve nema nutarnjeg života i savršenstva. Molitva su vrata kroz koja se ulazi u duhovni grad (Sv. Terezija). Nema lakog puta k svetosti. Mi smo u oštroj borbi s kušnjama, s našim ja, s trpnjom. To je teška borba. Ali mi ćemo u njoj samo onda pobijediti, ako molitva bude pratila i prožimala naše napore. Molimo da ne budemo slabi, ako Bog bude od nas šta teškog i najtežeg tražio! Kao Jakob hrvati ćemo se s Bogom u molitvi samo da *naša* volja ne dobije prvenstvo. »Budi volja tvoja« (Mt. 6, 10), a ne moja! »Nauči me vršiti volju tvoju« (Ps. 142, 10). Molitva nas mora držati u neprestanoj vezi s unutarnjim izvorima snage. Ona mora neprestano crpsti sa zdenca milosti, da

u borbi ne podlegnemo. »Jednom rukom radili su, a drugom su držali oružje« (Neh. 4, 11). »Dok je Mojsije držao svoju ruku uzdignutu, pobjeđivali su Izraelci; a kad bi je spustio nadvladali bi Amalećani (Ex. 17, 11). »Molite bez prestanka« (I. Sol. 5, 17). »Molite se duhom u svako vrijeme« (Ef. 6, 18) Bez ove neprestane molitve našega duha, naš život ne će biti potpuno valjana služba Bogu, on će biti djelo, čin u kome svaki trenutak ne će biti sasvim posvećen i samo će polovica posla biti izvedena. *Da, Oče* — to su riječi kojima sve posvećujemo, to neka je naša molitva.

Djelovanju bez molitve nedostaje blagoslov, snaga da se zametne; molitvi bez djela nedostaje tlo, površina za sijanje. Djelo i molitva, kruh i riječ posvećenja spadaju zajedno. Temeljna predpostavka za svaku uspješnu molitvu, osobito za unutarnju molitvu to je život po volji Božjoj. »Ljubezni, ako nas srce ne osuđuje imamo pouzdanje pred Bogom i štogod zaištemo, primit ćemo od njega, jer zapovijedi njegove držimo« (I Iv. 3, 21, 22). »Ne će svaki, koji mi govori: »Gospodine, Gospodine ući u kraljevstvo nebesko, nego onaj, koji čini volju Oca mojega, koji je na nebesima«. (Mt. 7, 21). Molitva je nastojanje oko uspostave mosta između božanskog *Ti* i ljudskoga — *ja*, veza između skrajnjih polova, izravnanje, dokidanje napetosti. Savršena je molitva ulaz toga *ja*, u ono *Ti*, potpuno sjedinjenje, spokojno počivanje moga bića u Bogu. Daj »da budu jedno u nama«

(Iv. 17, 21). Mnogo toga mora otpasti u nama i na nama dok dotle dođemo. Tjelesni čovjek mora postati duhovnim čovjekom. Sjedinjenje se ostvaruje u vidljivom kao i u nevidljivom stvaranju, samo kod izvjesne jednakosti, izvjesne srodnosti. Bog je duh, neizmjerno savršen duh. Pa stoga se i mi moramo produhoviti, moramo pustiti da naša volja uđe posve u volju Božju, u — *da, Oče.* U volji, u ljubavi ostvaruje se sjedinjenje. Tu Bog susreće čovjeka: »Ako uzdržite moje zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi, kao što sam i ja održao zapovijedi svoga Oca i ostajem u njegovoj ljubavi«. (Iv. 15, 10).

»Neki ne znaju za Boga« (I Kor. 15, 34); stoga ne mogu Boga ni ljubiti. Prvi odgovor katekizma glasi. Na svijetu smo zato da Boga *spoznamo.* To je najosnovnija istina, da ništa što ne poznam ne mogu ljubiti. Mogu za nečim samo težiti, ako znam da je to vrijedno poželjenja. Tko bi dakle mogao Boga svim srcem, svim silama ljubiti, sve za nj ulagati, za nj sve žrtvovati, sve po njegovoj volji činiti »do krvi se opirati« (Hebr. 12, 4), ako bi Boga samo površno poznavao? Kakvo je naše poznavanje, takva je naša ljubav. Naša je ljubav prema Bogu tako slabašna i boležljiva, tako tanka i izlizana, jer mi nemamo o Bogu žive spoznaje. Vi ga zovete svojim Bogom, a ipak ga ne poznate (Iv. 8, 54), tuži se Spasitelj. »Vo pozna svoga gospodara, i magare jasle svoga gospodara, a ti narode moj mene ne poznaješ« (Iz. 1, 3).

Boga ne možemo nikada dosta proučavati, no to je nesumnjivo proučavanje teško. Zemaljske stvari stoje opipljive i shvatljive pred nama. Svim ćutilima možemo ih zamijetiti, u se primiti. Kao jabuka usred raja (Gn. 3, 6) one nam se čine veoma poželjnima. Šta nam često ne dočaravaju naša ćutila! Kako nas jako sve u našoj naravi vuče k vidljivim stvarima svijeta! Jer je naše poznavanje zemaljskih stvari svestrano, težimo za njima. Kako je sasvim drugačije naše poznavanje Boga! Naša ćutila, koja su ulazi i prilazi svake prave spoznaje, ostavljaju nas na cjedilu. Samo duh ostaje kao jedina vrata: »Ali kako će vjerovati u onoga za koga nisu čuli? A kako će čuti bez propovjednika? (Rim. 10, 14, sl.). Kako ćemo Boga spoznati, ako ga ne proučavamo, ako se o njemu tako rijetko propovijeda? »Bog je duh« (Iv. 4, 24). Ako sam još posve zapleten u svjetske i tjelesne stvari, ne mogu Boga razumjeti (I Kor. 2, 14). Samo duhovni (čovjek) prosuđuje sve« (I Kor 2, 15). Tko Kristov duh posjeduje »sve ispituje, i dubine Božje« (I Kor. 2, 10). A i tada je naša spoznaja Boga odveć duhovna, odveć visoka, ona našoj tjelesnoj naravi ništa ne veli, nema nikakvih opipljivih životnih vrijednosti, ništa privlačiva, ništa posve zavodljiva. Umna spoznaja Boga posve je drugačije naravi nego ćutilna spoznaja svijeta. K tome dolazi još posve druga privlačiva snaga što je ljudi i stvari vrše na nas, tako da se po prilici može razumjeti kako da je Bog za nas ljude ostao velikom

nepoznanicom. Zato će se jedva moći dogoditi, da jedan običan čovjek moli dulje vremena bez rastresenosti. I najboljom voljom on često u tom ne uspijeva. Da, kad bismo mi kao sv. Pavao vidjeli Gospodina (Dj. Ap. 23, 11), kad bismo sa sv. Ivanom mogli pisati: »Što smo čuli i očima svojim vidjeli, što smo razmotrili i rukama svojim opipali o riječi života, to javljamo« (I Iv. 1, 1, sl.), tada bismo upoznali Boga, kao nešto uzvišeno, nad stvorove, tako da nas ništa više ne bi moglo od njega rastaviti; »ni smrt, ni život, ni anđeli, ni poglavarstva, . . . ni drugo kakvo stvorenje« (Rim. 8, 38, sl.).

Spoznaju Boga priječe također velike zapreke, jaki neprijatelji, koji se nalaze u našem »ja«. Mi se moramo kroz sve svoje čovještvo probiti, moramo sve oko sebe kao i u sebi samima pustiti s vida, svaku buku i brigu stišati, ako hoćemo da se približimo svetištu božanskog bića. I jedva što nam je u našem rudarskom poslu uspjelo okna prema Bogu iskopati, već se moramo vraćati dnevnom životu, i opet se već sve ruši. I posao započinje iznova kod slijedeće molitve. Stoga je sigurno bolje — pretpostavivši da smo gospodari svoga vremena — pola sata u cjelini razmatrati, nego dva puta po četvrt sata. U prvom slučaju mogu mnogo dublje prodrijeti, u drugom »gubim« previše vremena, na to što se dva puta moram sabrati.

Kako je sa spoznajom, tako je s ljubavlju. Boga spoznati prva je naša dužnost na zemlji. To je stro-

ga dužnost, jer s njome stoji i pada prva i najvažnija zapovijed: »Ljubi Gospodina, Boga svoga svim srcem svojim . . .« (Lk. 10, 27). Boga upoznajemo više molitvom nego proučavanjem. Stoga moramo pomoću molitve u Boga zaći. To se događa u razmatranju. Molitva u kojoj se razmatra mora prije svega proširiti i produbiti našu spoznaju o Bogu. Zbog toga bi naše knjige razmatranja prije svega — da ne reknemo jedino — morale imati kao predmet Boga: presveto Trojstvo, povijesnog ili slavnog ili euharistijskog Spasitelja. Za početnika prednost bi imao božanski Spasitelj u svom životu; svojoj smrti (Srce Isusovo, Krist Kralj). Kao posrednik, on nam je bliži, imamo tu zorne točke pri kojima se možemo zaustaviti u izobilju. »Zato braćo . . . promatrajte . . . Isusa« (Hebr. 3, 1). Nije nikako potrebno da se prihvatimo sve literature za razmatranje. Ne radi se o broju, nego o temeljitosti. Svatko neka traži ono, što mu osobito dobro prija. Sliku svoga Spasitelja izaberimo između stotine i hiljadu Spasiteljevih slika· ili raspetog, ili slavnog, ili euharistijskog Spasitelja.

Jesam li našao svoj predmet, ostat ću pri njemu. Uzet ću ga da bude pouzdanik moga srca. Zato ga moram promatrati, ispitivati, istraživati sa sviju strana. Moram se s njim posve sprijateljiti. To je vrlo važno. Ne ću nikad uznapredovati u razmatranju. ako svaki čas razmatram drugu knjigu, ako izabi-

rem drugi predmet razmatranja.[6] Tako se nikad ne ću zagrijati za nešto. Uzmimo kao primjer mučenog Spasitelja. To je slika moga Spasitelja. Ja ga susrećem, pratim ga na cijelom putu muke, pomažem mu, tješim ga. Ja sam smijem biti sa žalosnom Majkom svjedokom njegove smrti. Prijatelji i učenici spavaju. »Zar niste mogli jedan sat bdjeti sa mnom?« (Mt. 26, 40). »Gledajte, Juda, moj izdajnik, ne zna za san!« (Brevijar). Ostajem s njime usprkos ruganju i pogrdama neprijatelja. Sad mu prikazujem svoju prijateljsku vjernost, sad svoje kajanje iz ljubavi prema njemu; sad opet šutke uronivši u njegove muke, postojano se držim uz njega i njegovu žalosnu Majku. A i on misli na me i tješi me na mome križnom putu. Ili promatram raspetog Spasitelja. Ja sam kriv, da mora umrijeti. Smrkava se. Nikoga više nema na Golgoti; nikoga na cijelome svijetu. On i ja, očima u oči. Šta mi kaže? Šta ja njemu imam reći? Pokajanje i sućut, ljubav i zahvalnost dat će mi dovoljno riječi. Tako mogu uvijek ponovno promatrati,

[6] Pisac očito govori ovdje načelno. Praktično međutim, obzirom naime na psihološko raspoloženje čovjekovo dobro je, kadgod dapače jedino »razborito je« kažu i najveći učitelji duhovnog života, promijeniti i pisca i gradivo razmatranja. Zašto? Zato, jer ima slučajeva kad monotonija, jednoličnost štiva i samo duševno tjelesno raspoloženje čovjekovo svakako traži novih poticaja u načinu i u predmetu. Besplodnost izvjesnih razmatranja dolazi upravo otud što duša zahvaćena jednoličnošću izlaganja ne nalazi načina da se strese, da se zdrma sama u sebi i krene naprijed. (Op. ur.)

proćućivati isti događaj ili kakvu zgodu iz muke Gospodinove.

Kad smo dulje vremena o jednom predmetu razmatrali sprijateljimo se s njim, pa ne trebamo se tek prenositi duhom u Palestinu, na Maslinsku Goru, na Kalvariju. Odmah na početku razmatranja predočimo sebi sliku te pripravni rad mašte i razuma postaju sve kraći, pravi molitveni rad volje zauzima sve više mjesta. S vremenom ne će više ni privlačivosti prolaziti dušom u šarolikosti, nego jedna će prevladati i druge više manje potisnuti. Uzmimo opet primjer: Spasitelj na križu i ja. Kod nekoga će prevladati dušom osjećaj zahvalnosti, njegovo će se srce prelijevati od zahvalnosti za sve što je Spasitelj učinio, drugi će biti sasvim pripravan na žrtvu, da tako činom pokaže svoju zahvalnost. Treći će se opet zadržavati, ispred nogu Spasiteljevih u dubokom pokajničkom bolu. Možda je njegova duša tako puna ljubavi, zahvalnosti i kajanja, te on ne nalazi više riječi da rekne što bi htio. Govor je odveć nezgrapan, siromašan i nemoćan da izrazi najdublje i najfinije pokrete duše. Veliko oduševljenje, veliko kajanje, velika ljubav bez riječi su i kao nijemi.

Kad sam neku melodiju trajno slušao, kad mi je omilila, onda je dosta samo nekoliko akorda, da u duši zatitra čitava melodija. — Učitelj, koji je neko gradivo već dvadeset ili trideset puta predavao, vidi posve drugu povezanost u tom predmetu nego učenik koji ga je prvi puta čuo. — Umjetnik koji je sli-

ku često i temeljito proučavao, koji je kod svakog proučavanja otkrio nove ljepote, na koncu će kod jednog pogleda na sliku uočiti odjednom sve ljepote i u njima uživati.

Da se Bogu ljubavlju približim, nije potrebno da ga sa sviju strana promatram. Dosta je, da se to dogodi samo s jedne strane, da ja od *svoje* Spasiteljeve slike uznapredujem k presvetom Trojstvu. Da upoznam neko brdo, nije potrebno da zmijolikim putem do vrha dođem. Mogu se ja s koje god strane popeti na vrh i tada s vrha pregledati cijelo brdo. Iz središta se vidi krug na svim mjestima, u svom opsegu. Bogu mogu doći bilo s koje strane. Kada budem kod Boga, sve će mi biti jasno. Ljubav s izvjesnog stajališta daje više svijetla nego razum. Najprije moram Boga upoznati, da ga mognem ljubiti. Čim se ljubav jednom probudila, ona će spoznaji pružati novu hranu. Nova, dublja spoznaja jača opet moju ljubav. To je stalno davanje i primanje. Konačno ljubav sve više prevladava tako da se moje čisto ljudsko razumsko djelovanje postepeno izlučuje. Ljubav postaje izvor spoznaje.

Što češće o Bogu razmatramo, to će naše primanje Boga biti življe. Bog je »živi Bog« (Dn. 6, 27); on je osobni Bog. Mi možemo s njime općiti kao s čovjekom. »Ne zovem vas više slugama, nego prijateljima.« (Iv. 15, 15). Mi moramo sa Spasiteljem doći u sasvim lični odnošaj. Bog nam mora postati živi Bog; on nam mora nešto biti, nešto značiti. »Moj je moj najmiliji i jam njegov« (Pj. nad pj. 2, 16). Naša spoznaja mora biti živa, da naša čežnja, naša ljubav bude također topla i živa. Mi za njim moramo »gladovati i žeđati«. (Iv. 6, 35). »Ustat ću i prolaziti gradom, tražiti ću po ulicama i trgovima onoga koga ljubi duša moja« (Pj. nad pj. 3, 2).

Bog nije Bog daljinâ, nego je blizi Bog, Bog koji stanuje među nama. Njemu je slatko boraviti među ljudskom djecom (Prov. 8, 31). Kuda ću poći pred tvojim duhom i kuda bježati pred licem tvojim? Popnem li se na nebo ti si ondje. Siđem li u carstvo mrtvih tamo si. Uzmem li krila jutarnjeg sunca i pođem u krajeve mora i tamo bi me tvoja ruka vodila, tvoja bi me desnica zgrabila«. (Ps. 138, 7 sl.). »Bog nije daleko ni od koga od nas, jer u njemu živimo, mičemo se i jesmo.« (Dj. Ap. 17, 27 sl.). »U onaj dan spoznat ćete da sam ja u Ocu svome, i vi u meni i ja u vama.« (Iv. 14, 20). Pojam Boga mora biti pun života, vrijednostan, najvrednosniji pojam naše duše, da Bog mogne postati središnja i ugaona točka našeg života.

U početku ne će nam uspjeti da razmatramo bez kakve metode, kakvog načina. Moramo se držati pravila, jer postoji opasnost da se gubimo u beskrajnostima, da prosanjarimo svo vrijeme — i ničemu na koncu ne dođemo. A tu nema prikladnijeg puta od onog što ga je prikazao sv. Ignacije. Možda će se mnogi ljudi čitavog svog života ili kadgod morati držati jedne ili druge vrste i načina razmatranja. Ali

se ne smije tvrditi da postoji samo jedan način (metoda) razmatranja, a pogotovo ne, da se samo njega moramo držati. Baš protivno. Nema ništa osobnijeg nego li je molitva u kojoj se razmatra. Molitva je najpotpuniji izraz dubine moga bića. Duhovni je svijet kud i kamo raznolikiji od tjelesnog. Bog se ne ponavlja. On u svakoj stvari, a pogotovo u duši svakoga čovjeka izvodi originalni, osobiti rad, koji je nešto zasebna. Nema dviju duša koje na isti način mole, stoga također nema ni načina razmatranja koji bi jedini bio dobar. Duša koja vjerno vrši svoje razmatranje, koja se trudi da svaki čas rekne *da, Oče.* pomalo će se posvema osloboditi svakog načina. Ona će ići svojim vlastitim putem, koji će biti to jednostavniji, što se više Bogu bude približila. Teško da dva čovjeka idu istim životnim putem; pa zar ljepota i sklad ne moraju i u duševnom životu, pravom životu, doći do izražaja u raznolikosti? »Božja riječ (i Božji duh) ne da se spustati u okove« (II Tim. 2, 9). »Vjetar puše, gdje hoće; i glas njegov čuješ, ali ne znaš otkud dolazi i kuda ide, tako je svaki, koji je rođen od Duha.« (Iv. 3, 8). — Počet ćemo dakle s jednom metodom (načinom), predmet ćemo proćutjeti i prorazmotriti, da u njem budemo kao kod kuće, porazgovorit ćemo se o svemu s prisutnim, u nama nastanjenim Bogom-Čovjekom. Tako će nas njegova milost dovesti na naš put, mi ćemo doći sami od sebe do svoje metode, do svog načina i onome što je konačno cilj molitve razmatranja.

Posljednji je cilj razmatranja približiti se Bogu, uza nj boraviti, uza nj počivati, s ljubavlju uživati u njemu, s ljubavlju ga spoznavati kako bi svo naše nastojanje, svo naše nutarnje biće uz Boga prionulo i k njemu težilo. Svakim razmatranjem mora naše nutarnje biće postati više božanskim. I napretkom nutarnjeg života sva će naša djela po sebi postati bolja. Blago čovjeku koji se raduje zakonu Gospodinovu i koji dan i noć razmišlja o njem. On je kao drvo zasađeno kraj vode, koje daje plod u vrijeme svoje . . . Sve što poduzme uspijeva. (Ps. 1, 1, sl.).

Kod razmatranja nije potrebno na svaki način ostati pri onome što smo naumili. Već obzirom na zakone duhovnog života nije to uvijek potrebno izvesti. Poteče li nakana iz razmatranja sama od sebe, tada je zahvalno i čvrsto držimo i iskorištavajmo, i još radosnije recimo *da* u ovoj ili onoj točci, kod ove ili one kreposti. Prepustimo se vodstvu Božjem. »Po milosti sam Božjoj ono što jesam.« (I Kor. 95, 10).

U razmatranju treba prije svega upoznati i ljubiti Boga, a ne toliko gledati naš vlastiti »ja«. Mnoge naravi vole se preveć baviti svojim ja. Time otimlju svojoj duši djetinjski stav, stav jednostavnosti i naravnosti koji se Bogu tako dopada, po kome se Bogu tako približujemo. »Hvalim ti Oče, Gospodine neba i zemlje da si ovo sakrio od mudrih i razumnih, a objavio malenima. Da, Oče, jer je tako bila volja tvoja« (Lk. 10, 21). Samo po sebi znanje o tom, gdje je čovjek na svom putu Bogu i kako će napri-

jed poći, malo vrijedi. Idimo jednostavno naprijed, kažimo uvijek *da, Oče,* a to bi, po svakom razmatranju moralo svjesnije, življe i toplije iz naše duše proizlaziti — pa će napredovanje samo po sebi doći. U prirodnom kao i u nadprirodnom redu leži iskonska snaga i poriv k razvitku. Tko pusti da ga u razmatranju vodi Bog, taj se već približuje Bogu. Njegova nutrina postaje sve svjetlija i svjetlija. On doživljuje svoje duševno siromaštvo, svoju nemoć, svoje ništavilo. I to sve u tolikoj mjeri i s toliko uvjerljive jasnoće koliko vlastitim naporima nikad ne bi mogao polučiti. »Molio sam i dana mije bila mudrost, zazvao sam i duh mudrosti došao je u me. — S njime došla su mi sva dobra, bezbrojna bogatstva su u rukama njegovim« (Mud. 7, 7, 11).

»Nužda uči moliti«, kaže poslovica. Kamo sreće, da je tako! Jer mi smo u nuždi. Potrebe su naše duše veće od potreba tijela, od vremenitih potreba. Ali strašno je upravo to da mi svojih potreba uopće ne uviđamo, da nas one uopće ne potiču na molitvu. Mi još uvijek odveć vjerujemo da bismo se sami mogli spasiti, da bi naše znanje i moć mogli još sve dovesti u pravu kolotečinu. »Mudrost je tijela smrt«. (Rim. 8, 6). To vrijedi za narode, za države, za svakog pojedinca. Izgleda da svi moramo kalež do dna piti, da nam Bog mora još većim nevoljama i bolima zakrčiti sve puteve i izlaze, da nam nikakav drugi put ne preostane nego natrag k njemu. *»Gospode kome ćemo ići? Ti jedini imaš riječi života vječnoga.«*

(Iv. 6, 68). Kad bismo sami na sebe točno pazili opazili bismo, da usprkos svoje najbolje volje, ne stojimo sasvim u volji Božjoj, da se mnogo ljudskoga, mnogo pogrešna uvlači u nju, da mi neprestano u nečem padamo, da nam mnogo puta voda sebičnosti do grla seže. Da, kad bi pazili onda bi sa sv. Petrom pozvali Gospodina i sve bi opet bilo dobro. Mi ne znamo za svoje potrebe, inače mogli bismo moliti. »Ne bismo dapače nikako drugačije mogli, mi bismo morali »uvijek moliti«. (Lk. 18, 1). Tko se utaplja, *mora* vikati, šta će drugo? Njemu ne treba formule (određenih izraza), u pomoć zove čovjek sam od sebe. Tko ne može da moli, taj ne pozna svojih potreba Gospodine »ja moram govoriti da mi lakše bude.« (Job 32, 20). *»Iz dubine vapim k tebi Gospodine, Gospodine usliši glas moj«* (Ps. 129, 1 sl.):

Uči me moliti!

»HODAJ PREDA MNOM I BUDI SAVRŠEN«

(Gn. 17, 1)

Razmatranje samo od sebe vodi čovjeka da hoda, da živi pred Bogom. Vježbanje u tom zbog toga stoji i pada s razmatranjem. Ako pola sata ne budem s Bogom, ako naime ne provedem doba molitve uz Spasitelja mirno i sabrano — o onima što uopće ne razmatraju ne govorim — kako ću onda postići da u vrevi dana među bezbroj rastresenosti, budem uz Boga? Pred Bogom hodati, u snažnom sjedinjenju s njime živjeti, mogu samo onda, ako sam donekle naučio razmatrati.

Hodati pred Bogom, tj. živjeti u Božjoj prisutnosti ne sastoji se u tome da mislimo na Boga. Mi moramo stalno živjeti u prisutnosti Božjoj, ali je nemoguće uvijek na Boga misliti. Ne može se nikada pravo na dva predmeta istodobno misliti. To bi nadilazilo duševnu snagu. I tko bi to silom htio, taj bi oslabio svoju glavu a cilja ipak ne bi postigao. Odlučnošću i vježbom mogu postići izvjesnu okretnost da se držim u prisutnosti Božjoj, ali to još ne znači hodati pred Bogom u pravom smislu, živjeti u njegovoj prisutnosti. Boga ne mogu ljubiti, ne mogu se u nj potpuno pouzdavati, ne mogu uvijek reći *da, Oče,* ako Boga ne poznam. Isto tako ne mogu u Božjoj prisutnosti živjeti, ako ne znam ništa ili znam posve malo o Božjoj veličini, ljubavi i milosrđu. U svemu ovom vrijedi ono što je rečeno: Na svijetu smo zato, da Boga spoznamo. Čim uviđam, da je Bog moje jedino bogatstvo, moja jedina sreća, moje jedino blaženstvo, da je jedino Bog dostojan moje ljubavi i vrijedan da za nj živim, onda sam od sebe tražim kako da se Bogu približim i uz nj budem. Ova je dakle spoznaja temelj života u prisutnosti Božjoj, temelj razmatranja, koje se nastavlja kroz cio dan. Bez razmatranja nema života u prisutnosti Božjoj.

Mi obični smrtnici moramo se učiti i vježbati kako se živi u prisutnosti Božjoj. Isto kao što moramo učiti kako se moli. Moramo tražiti načina kako bi duhovnom čovjeku olakšali težnju za višim. A istodobno moramo i obratno: naći načina kako bi se oduprli naravnoj čovjekovoj težnji za nižim. Što čovjek više produhovljuje svoju narav, što se više odriče svoga ja i jače podlaže volji Božjoj, to će lakše težiti za savršenstvom i živjeti u prisutnosti Božjoj.

I u ovom nam božanski Spasitelj pokazuje put kojim možemo doći do cilja. Gospodin nas uči moliti: »I ne uvedi nas u napast.« (Lk. 11, 4). Moramo moliti da napast uopće ne dođe na nas, da ne dođemo ni u bližnju griješnu prigodu. Naše je tijelo slabo. Napast, bližnja griješna prigoda uvijek su velika opasnost. Zato moramo moliti da od njih ostanemo

pošteđeni. Još je gotovo važnije od molitve *bdijenje*. Naš neprijatelj dolazi kad vidi da spavamo. Spasitelj sam uspoređuje svoj dolazak s dolaskom tata u noći: »Bdijte stoga, jer ne znate kad će doći gospodar od kuće, u večer, ili u ponoći, ili kad pjetli pjevaju ili u jutro; da vas kad dođe iznenada, ne nađe gdje spavate. A što vama kažem, velim svima: Bdijte!« (Mk. 13, 35 sl.).

Bdijte! tko posve ne bdije, ne živi posve. Tko ne pobuđuje potpuno pažnju i zanimanje, tko nije posve kod stvari, taj ne može svakog trenutka milosti potvrditi, taj ne zamjećuje da »Gospodin prolazi« (Ex. 12, 11). Ne kaže li sv. Augustin: »Bojim se milosti koja prolazi (a ne iskorištava se)?« Tko se ne trudi da bude posve budan i živ, taj ne će naučiti kako se živi u prisutnosti Božjoj.

Ali Bog i ovdje dolazi našoj slabosti u pomoć. (Rim. 8, 26). Kao što i u zdravom tijelu, tako i u zdravoj duši vlada uvijek skladna životna napetost, veseo životni osjećaj ravnoteže. Tjelesna nam bol saopćuje, kad našem tijelu prijeti opasnost. Kao što tijelo, tako i naša duša ima osjećaj bola, koji svaku pa i najmanju opasnost pokazuje. Čim je naše samoljublje, — najfinija sprava mjerenja koja uopće postoji — samo malo taknuto, odmah se to opaža na manjoj ili većoj zlovolji. Mi smo manje ili više povrijeđeni. Čim se ovo neraspoloženje počne povlačiti dušom, — a savršene će duše i najtiši dah njegov zamijetiti — čim se to neraspoloženje zapazi, mora se u duši uspostaviti poremećeni red, činom pokajanja, poniznosti, ljubavi i predanosti.

Važno je i to treba primjetiti, da se mala neraspoloženja mogu lahko i odmah odstraniti. Ako mi je na pr. netko učinio nešto vrlo nažao, duboko me uvrijedio, tada neraspoloženja ne mogu odjednom odstraniti. Upravo kod dubokih i ozbiljnih ljudi ne će to tako lako ići. Što je teža i plemenitija kovina zvona i što je jači udarac, to će dulje zvono odzvanjati i njihati se. Čovjek se stoga mora za to pobrinuti da s *voljom* odmah preko tog pređe — sve u red dovede. Osjećaju se mora dati vremena, on se s vremenom sam od sebe primiri, samo ako mu volja ne bude pružala novog zapaljivog gradiva.

Svakog trenutka što pažljivije osluškivati, osjećati, što življe i budnije zamjećivati volju Božju — to je prava svetost. Mi to hoćemo, a ipak ne provodimo. Uvijek iznova padamo. Zato svoje čine moramo povezati s molitvom da bi ih ojačali: »Gospodine, nauči me ispunjavati volju tvoju«. (Ps. 142. 10). A kad postanemo pospani, kad ne pazimo pravo na put Gospodinov, ako se njime ustručavamo ići, tad se naša osjetljivost opet probudi. Tada se iznova moramo vraćati na »dobri i pravi« put (I. Kralj. 12, 23), na kome ćemo reći: *da, Oče* svemu što nam Bog šalje, i onome što nas je ozlovoljilo. Povratak ovome *da, Oče* nije ništa drugo nego povratak »ne-

prestanoj molitvi (Ef. 6, 18), povratak životu u prisutnosti Božjoj.

Naša molitva će samo tada biti puna života i snage, ako nas mostom ljubavi bude vodila k živom, osobnom Bogu i s njime nas vezala. Ako nas bude vezala s onim koji ne stanuje negdje vani, na granicama vječnosti, nego u našem vlastitom srcu, u mojem vlastitom ja.

Bog je Bog blizine i daljine (Jer. 23, 23). Gospodin je sa mnom (Ps. 22, 4). — To isto vrijedi za život u prisutnosti Božjoj. To je boravak u prisutnosti Božjoj, život s osobnim Bogom i neprestano vraćanje Bogu, čim opazimo da smo ga napustili. Pažljiva duša to odmah opaža: smrkava se, postaje hladno; laka se zlovolja uvlači u dušu.

Boraviti u Bogu znači živo saobraćati s osobnim Bogom. Kao što ni Spasitelj nije sam tako nismo ni mi. (Iv. 17, 23). Presveto Trojstvo stanuje kod nas. (Iv. 14, 23). Ima li što divnijeg nego s Bogom u dvoje ići kroz život? »Za plemenita čovjeka nema ništa ljepše ni sretnije nego s božanstvom se neprestano družiti«, piše već poganin Platon. Nama ne treba dok tražimo Boga krenuti na put, da sa sv. Augustinom pretražimo cio svijet. Mi ga nalazimo u vlastitom srcu. »Ne znate li da ste hram Božji i Duh Božji da stanuje u vama?« (I. Kor. 3, 16). Ako smo se izgubili, odmah se povratimo »živom Bogu« (II. Kor. 6, 16) koji u nama stanuje. Ako

kratkom molitvom usrdno uzdahnemo — upravimo je svijesno osobnom Bogu koji u nama prebiva.

Kako se živi u prisutnosti Božjoj, to se mora učiti. Za one, koji dnevno ili gotovo dnevno pristupaju stolu Gospodnjem, to ne bi smjelo biti tako teško. Zacijelo ne smijemo sv. Pričest smatrati nečim prolaznim. Ona naime u svom djelovanju nije nešto prolazna, posao od četvrt sata, nego nešto što ostaje. »Tko jede tijelo i pije krv moju, ostaje u meni i ja u njemu«. (Iv. 6, 56). Molitva u našim srcima ne smije se ugasiti sa svijećama na oltaru. nego mora poput vječnog svijetla i dalje pred Presvetim plamtjeti. Kad smo Spasitelja iz crkve ponijeli sobom, moramo ga unijeti u svakidanji naš rad. Moramo ga donijeti u svoju obitelj, dovesti ga među ljude. Mi smo živi hram, »sveti hram« (I. Kor. 3, 17). Mojsije je na gori samo iz daljine govorio s Gospodinom i već je sjalo njegovo lice, da ga narod nije mogao gledati i molio ga je da zakrije svoje lice. (Ex. 34, 29 sl.). Tako i na našem licu mora odsijevati trag onoga što smo doživjeli (II. Kor. 3, 7—11). Nešto od Spasitelja mora kroz nas prosjevati, mora drugima biti zamjetljivo. Ljudi se moraju osjećati dobro i sigurno u našoj blizini i iz nas kao i iz Spasitelja mora izlaziti »snaga« (Lk. 6, 19). Spasitelj postaje u sv. pričesti naš zarobljenik, stoji nam posve na raspolaganju. Moramo stoga sv. pričest također upotrebljavati i iskorišćavati i upravo za život u prisutnosti Božjoj.

Možda je Spasitelj u svetohraništu tvoga srca još napušteniji i još osamljeniji nego u najosamljenijoj i najnapuštenijoj gradskoj ili seoskoj crkvi. Kad dolazi posjetnik, pogotovo visoki posjetnik, mora čovjek biti i ostati kod kuće. Ne smije se otputovati i ostaviti posjetnika da sam kod kuće sjedi. Zar nije Spasitelj najveći posjetnik? A kako često mora biti sam? Kako često smo mi vani, kako rijetko kod njega, kod kuće! Spasitelj ipak ostaje ovdje, on čeka i čeka na tebe, dok ne dođeš. On se ne da ogorčiti, on podnosi sve (I. Kor. 13, 5, 7). Njegova ljubav je strpljiva i nikada ne prolazi. Uvijek te iznova prijateljski i dobrostivo dočekuje, on, osamljeni, napušteni. nepoznati posjetnik. Kao što je Spasitelj nekoć prozreo misli farizeja (Lk. 5, 22), tako prozire i nas. Da li ćemo uvijek biti svijesni, da nas Spasitelj uvijek točno promatra, da gleda u našu nutrinu? Spasiteljeve te oči gledaju, njegov pogled počiva na tebi. Možeš li gledati Spasitelja dok on u te gleda? Ne stoji li odveć stvari između njega i tebe, te ga ti uopće ni ne vidiš?

Živjeti u prisutnosti Božjoj to se mora učiti. Kad bismo bili sami na svijetu, tada bismo još u nekoj mjeri mogli ostati sabrani. No jer moramo živjeti s mnogim ljudima, to nas neprestano rastresa. Moramo se priučiti da i u bližnjima gledamo dragog Boga. Tu nam je potrebno još jače svijetlo vjere nego kad hoćemo da Boga u sebi gledamo. Spasiteljeva slika, koju mi u bližnjem tražimo ne

blista velikim sjajem; to je često više Veroničina slika. A uza sve to, to je još uvijek Spasiteljeva slika, samo treba veća vjera da u njoj ipak Spasitelja prepoznamo. Gospodine, povećaj moju vjeru!

Pa i onda, kad bi Spasiteljeva slika u našem bližnjem bila posve izbrisana, naš bližnji još uvijek, uza sve to živi u Bogu i po njemu. Bog upotrebljava ove ili one ljude, ove ili one grješnike ovaj ili onaj grijeh da tebe dovede na pravi put. Pilat je pitao Spasitelja: »Zar ne znaš da imam vlast razapeti te, i da imam vlast pustiti te?« Isus mu odgovori: »Ne bi imao nikakve vlasti nada mnom, da ti nije dana odozgo.« (Iv. 19, 10, sl.). Nijedan čovjek, ni poglavar, nijedan podložnik, ni lijevo ni desno nema moći nada mnom, ako mu ona nije dana odozgo. Stoga ću u svakom čovjeku gledati Boga i u svakom ljudskom postupku prema meni ruku, volju Božju: da, Oče!

I stvari koje nas okružuju uzrokuju u nama mnogu rastresenost. One nas često odvraćaju od pravoga cilja. A ipak bi njihova zadaća bila da nas dovode Bogu. »Sve je učinio dobro« (Mk. 7, 37), rekao je narod za Spasitelja a to kaže sv. Pismo o svim djelima Božjim. »Svako je stvorenje Božje dobro« (I. Tim. 4, 4). Bog ljubi sve, što je učinio, i ne mrzi ništa od onoga što postoji, jer on nije ništa stvorio u mržnji (Mudr. 1, 24), nego »s mudrošću« (Ps. 103, 24, 135, 5). Zato su sva Božja djela svrsishodna. (Eccli. 39, 21), bez mane (Dt. 32, 4) i vrlo

dobra« (Gn. 1, 31). Kad Bog nešto stvori, tada to može samo dobro biti. Po najvećim dubinama svoje naravi on je dobrota. Njegovo djelo ne može sadržavati ništa zla ni griješna, premda svako njegovo djelo može biti nadmašeno još savršenijim. Svijet, što je proizišao iz stvaralačke ruke Božje, savršen je i vrlo dobar. Grijehom je međutim bilo uneseno i u nerazumnu prirodu prokletstvo Božje. Mir raja zemaljskog bio je i tu narušen i razoren. »Stvorenje silno čeka na objavljenje sinova Božjih ... Jer znamo da sve stvorenje uzdiše i tuži s nama sve do sada« (Rim. 8, 19, sl.). »Ali doći će novo nebo i nova zemlja ... Evo, sve novo činim!« (Otkr. 21, 1—5). Opet će zavladati rajski mir i rajsko veselje.

Premda zemlja uzdiše pod prokletstvom grijeha te vidimo samo »iskru« Božjih djela (Eccli 42, 22), nešto malo od njegova ravnanja i čujemo samo »šapat« njegov (Job. 26, 14), ipak svako Božje djelo, ono najveće i ono najmanje nosi jasne tragove Božje, tako jasne, da pogani nemaju izgovora što Boga ne upoznaše. Jer što je nevidljivo na njemu, »razabire se i opaža po stvorenjima i njegova vječna sila i Božanstvo« (Rim. 1, 20). »Nebesa pričaju slavu Božju« (Ps. 18, 1).

I ovdje nismo dosta budni, i ovdje nam nedostaje žive vjere. O svakom ljudskom djelu, odmah pitamo: tko je ovo napravio, tko je to napisao, tko je to pronašao, otkrio, od koga potječe ovo ili ono?

Samo pokraj stvorenih stvari prolazimo ne pazeći. A šta su ljudska djela spram djelima Božjim? Ljudska su djela velika samo s jednog stanovišta. Slika mora imati određenu pozadinu, određeni okvir, određeno osvijetljenje, ne smije previsoko, ni prenisko visjeti, mora upravo na ovom mjestu stajati i tada je tek lijepa, tada djeluje. Kakav veliki tiskarski stroj u svojoj cjelini nešto sigurno je snažna; ali rastavi li ga se u pojedine dijelove, oni izgledaju bez značenja. Božja djela su uvijek vrijedna udivljenja. Ili se ja s brijega divim nekom kraju, ili iz blizine samo nekoj livadi, samo jednoj travki, samo jednoj biljnoj stanici u mikroskopu: uvijek stojim pred čudesima i tajnama. Promatram li svijet u beskrajnoj veličini ili u najsitnijim njegovim dijelovima nigdje ne srećem granica.[7] Ne prepoznajemo li mi Božju veličinu, koja nadilazi svako shvaćanje, u svakom njegovom djelu? Kakvo bogatstvo cvijeća u proljeću, kakvo bogatstvo plodova u jesen, koje izobilje oblika i boja u Božjoj prirodi! Ni jedno drvo ne sliči drugome, nikad jedno drvo iste vrste nije slično drugome i svaki list na drvetu je drukčije oblikovan. Da bi Bog rasvijetlio oči srca našeg da progledamo i uvidimo ... kako je bogata i kako je izvanredno velika moć njegova! (Ef. 1, 18, sl.). Svaki kamen objavljuje nam Božju prisutnost, sva-

---

[7] Time nije rečeno da svijet zaista nema granica, nego da mi u svom proučavanju svijeta ne ćemo nikad doći kraju. (Op. ur.)

ka biljka i životinja slavi božansku mudrost i svemoć.

Zašto nas priroda, njezina ljepota, njezino bogatstvo, njezina raznolikost ne vodi sve više Bogu, Bogu koji u nama stanuje? »On je sve. Kako da ga slavimo? On je svemoguć, veći od svih svojih djela. Gospodin je strašan i beskrajno velik, i divna je njegova moć!« (Eccli. 43, 27 sl.). Da, kad bismo otvorili svoje oči, kad bismo u sebi, u svojim bližnjima, u svim bićima znali gledati Boga, tada bi nam život u prisutnosti Božjoj bio lagan. Sve bi nas moralo k njemu voditi. Ništa nas — osim grijeha — ne bi moglo od njega rastaviti. Zar je *da, Oče* nešto drugo nego život u prisutnosti Božjoj? U svemu gledati volju Božju, u svemu zamijetiti ruku Božju, u svemu čuti riječ Božju, svemu veselo reći *da, Oče,* to je život u prisutnosti Božjoj. Živim u sadanjem času, a ovaj je čas Božja sadašnjost. I moje srce moli, moli stalno da snaga moja ne zaostane odveć za onim što od sveg srca hoću.

ŠTO DAJEŠ BROJI I VAŽI, A ŠTO DOBIJEŠ ZAPIŠI.

(Eccli. 42, 7).

U svome *da, Oče,* upoznali smo skupocjeni biser, on nam uistinu osigurava sjedinjenje s Bogom: nebo na ovom i na onom svijetu. Stoga on mora biti naš. »Kraljevstvo je nebesko kao trgovac, koji traži lijepo biserje. Kad nađe jedno dragocjeno zrno bisera, otiđe i proda sve što je imao i kupi ga.« (Mt. 13, 45 sl.). Ni najmudriji trgovac ne smije nas nadmašiti, kad se radi o tom da dobijemo najviše i najveće. Uložimo sva svoja naravna i nadnaravna dobra, da zadobijemo dragocjeni biser koga nam ništa više ne će preoteti. Sve vjerske vježbe upravimo ovome cilju. Što na vjerskom području nije svijesno upravljeno određenom cilju, to prijeti nutarnjem životu rasulom. Moguće bi na pr. bilo da neka duša dulje vremena razmatra o kreposti poslušnosti, da vrši posebno ispitivanje savjesti o ljubavi prema bližnjemu, da duhovno štivo obavlja prema slu-

čajnom slijedu koga vjerskog lista, da pod sv. misom obavlja društvene i druge dužnosti, da krunicu posve pretvara u sredstvo za postizavanje kakvih vremenitih dobara i da se usput jednom u godini sjeti i na ovo *da, Oče*. Tko će tvrditi da ta duša ne ispunjava sve uobičajene vježbe? A ipak ne radi mudro kao onaj trgovac iz Evanđelja, jer ne daje svih svojih dobara da kupi skupocjeni biser, koji joj osigurava ulaz u nebo. Ona je mnogo toga činila, ali nije iz svega toga tako mnogo dobila u pogledu promjene svoga života, koliko bi joj bilo moguće da je sve to drugačije bila uložila. Zašto? Zato, što sve te vježbe nisu potjecale iz jednog zajedničkog dubokog prvotnog uzroka, iz jedne velike misli koja bi sve to sjedinjivala. U nje nema »duhovnog središta«. Što u našoj svijesti stoji samo, izgubljeno je obzirom na našu duševnu odgoju i većinom je bez značenja za razvitak našeg duhovnog života. Stoga ujedinimo sva područja vjerske djelatnosti u jedan veliki misaoni i životni krug, kojeg u sredini stoji sveta volja Božja: naše *da, Oče*.

Trgovac »proda sve što ima i kupi biser«. On ne zamjenjuje svoja dobra kakva takva za biser, nego ih unovči i za tu svotu pribavlja biser. Malo je stalo do toga da li mi neku vjersku vježbu obavljamo na stari, općenito uobičajeni način. Dovoljno je, da, pametno dapače činimo, ako iz nje onu vrijednost izvučemo, s kojom možemo kupiti svoj biser, tj. ako samo našoj misli služi.[8]

Zato stavimo i vlastito ispitivanje svjesti — ma kako to izgledalo teško ostvarivo — u službu našega *da, Oče*. — No na to nas nuka još jedan drugi razlog. Za naše ćudoredno nastojanje nije nikako dosta, da se jednom uvjerimo o izvrsnosti i ljepoti naše misli: od odlučnoga je značenja da se priučimo udešavati cio svoj život u njezinom duhu. A upravo posebno ispitivanje savjesti bit će općenito najbolja vježba da se odviknemo lošeg načina rada ili da se priviknemo dobrom. Kao sredstvo navike — ne gledajući nikako na njegov nadnaravni zamašaj — posebno ispitivanje potiče na opetovanje ćudorednog čina i pruža zgodu da vrijednost takvog čina držimo pred očima. S jedne strane svakim ponavljanjem nekog čina slijedeći čin volje izvest će se većom lakoćom, a s druge strane neprestano uviđanje vrijednosti jedne ćudoredne misli osigurava pripravnost, da po njoj živimo. Bilo bi prema tome u najmanju ruku nerazumno kad ovo izvrsno sredstvo odgajanja volje i samoodgoja ne bismo htjeli iskoristiti pri ostvarivanju svoje misli.

---

[8] Treba se usuditi pokušati, posebno ispitivanje savjesti učiniti korisnim po cjelovitost misli. To je ona vježba, kojom ispitujemo, da li s mojim pojedinim činima vršim volju Božju. Ali tko hoće da svoje posebno ispitivanje upravi na pojedine grijehe ili pogreške ili na neku krepost, taj može imati pred očima one pogreške, koje ga najviše priječe u ispunjavanju volje Božje, i onu krepost koja mu najviše pomaže pri provođenju onoga *da, Oče*.

Bez ličnog sudjelovanja ne postizavamo ništa ni na duhovnom ni na ćudorednom području. Da stečemo određenu naviku moramo se posve zauzeti, k njoj sasvim upraviti volju i razum, žrtvovati nešto na tom putu Bogu. Još nitko nije bez svog sudjelovanja postao svet. Božja pravednost ne može nam pokloniti nebo, ako ne radimo u njegovoj službi. Mi najprije moramo učiniti sve što do naše moći stoji, a Bog će tada svoje učiniti i dovršiti naše siromašno djelo. Moramo najprije živjeti po volji Božjoj, ako hoćemo da nas Bog u tom beskrajno nagradi, da nas naime svijetlo Božje volje posve prožme. Već velika sv. Terezija od Avile zahtijeva od svojih kćeri, ako ne tim riječima, ono ipak po njihovom smislu vježbanje u ispitivanju savjesti da bi napredovale. Ona želi da njezine kćeri uče živjeti u Božjoj prisutnosti i stoga u »Putu k savršenosti« kod tumačenja »Oče naš« piše: »Čujte ono, što čovjek, ako hoće može zbilja činiti. Trudite se da se nikada ne rastanete od toga dobrog društva (Božjega); i neka vam je krivo ako ste dugo pustili svoga Oca samoga . . . Ako je moguće, činite to često preko dana; gdje ne može biti, činite to nekoliko puta. Koliko se na to priviknete toliko ćete koristi od toga imati. Ne može se uopće ništa naučiti, a da se čovjek bar malo ne mora naprezati. Smatrajte da trud, koji u to ulažete, nije uzaludan. Ja sam uvjerena da ćete spomenuto dobro posve sigurno polučiti, ako se budete bavile time godinu ili pola godine.« Tako i nama posebno ispitivanje savjesti treba pomoći da živimo prema *da, Oče.*

Sv. Terezija, učiteljica nutarnjeg života upravlja poglede svojih kćeri ne na ono, što se ne smije činiti: na grijehe i pogreške, nego na ono što se mora činiti. A pri ovom ne misli na sticanje kojegod kreposti nego na ostvarenje središnje misli, koja je s našom u vrlo blizom srodstvu, i dapače joj je u osnovnim crtama jednaka: život u prisutnosti Božjoj. To nam mora biti važnim putokazom u vršenju našeg posebnog ispitivanja savjesti. I mi postavljamo svoju jedinu, veliku misao u njegovo središte i idemo otud u borbu ne protiv jedne pogreške, glavne pogreške ili koje druge, niti idemo za sticanjem jedne jedine kreposti, nego odgajamo svoju volju da se uvijek bez suzdržavanja podloži volji Božjoj. Time će naše cjelokupno duševno stanje ozdraviti i usavršiti se.

Činjenica je da su svi teški grijesi, kao i laki grijesi i pogreške među sobom u korijenu povezani. Nitko kod ispovijedi ne smije odlučiti da će samo ovaj ili onaj teški grijeh izbjegavati, njegovo pokajanje i nakane moraju se odnositi na sve teške grijehe. »Jer kojigod sav zakon drži, a u jednom posrne, kriv je za sve. Jer koji je rekao: »ne čini preljube« rekao je i »ne ubij«. Ako dakle ne učiniš preljube, a ubiješ, postao si prestupnik zakona.« (Jak. 2, 10 sl.). Mi moramo i možemo sve teške gri-

jehe izbjegavati. Ali nam nije moguće izbjeći sviju lakih grijeha. »Sedam puta pada pravednik i opet se diže« (Prov. 24, 16). Ipak naša se volja mora suprotstaviti i svim našim lakim grijesima i pogreškama. »Tko malenkosti prezire doskora će propasti.« (Eccli. 19, 1). Mi ćemo za svaku nepotrebnu riječ morati davati račun (Mt. 12, 36). Mnogi, istina, misle da se ništa ne postizava kad se cjelinu ima u vidu, da se najprije mora pobijediti svoga »Golijata«. a tek tada manje opasne protivnike; svoju pažnju da se mora upraviti samo na jedan dio područja. Sigurno, može se poći od pojedinih pogrešaka; jer kod nutarnje isprepletenosti svih naših duševnih sila, rad na pojedinostima dolazi dobro cjelini: ako se svijesno borim protiv određene pogreške, pobijam nesvijesno i posredno sve druge. Ipak nešto ima za se i to da dajemo prednost općoj borbi za cjelinu, da nastojimo ostvarenjem svoje glavne misli, poboljšati cjelokupno svoje duševno stanje. Ovaj je put naravniji. Općenito je najbolje liječiti organizam kao cjelinu. Kad bi duša bila mehanizam, tada bi svakako važilo načelo: »*Divide et impera,* razdijeli i vladaj!« Ali ona je najživlji i najsavršeniji organizam što postoji; stoga za nju ne vrijedi, isključivo i u svim okolnostima, načelo: Razdijeli i vladaj! Ne može se u duši jedan dio posve pročistiti i tada poduzeti čišćenje slijedećeg. Udaram li na pojedinosti, ne ću nikada *jednu* pogrešku *posve* odstraniti. Onim riječima što Toma Kempenac kaže:

»kad bi mi svake godine samo jednu pogrešku istrijebili, postali bismo doskora savršeni«, ne ustanovljuje da tako jest, nego govori samo o pretpostavljenom uvjetu, koga možda nitko još nije ispunio. On sam kaže kratko u istom poglavlju (I, II,): »Rijetko pobjeđujemo i jednu pogrešku potpuno.« To upravo nije moguće, jer je duša organizam pa su sva duševna zbivanja međusobno povezana. Da jednu pogrešku *posve* otklonim, morao bih *sve* pogreške *posve* odstraniti. Kad bi se u jednoj godini moglo jednu pogrešku posve iskorijeniti, to bi značilo da se u jednoj godini može postati posve svetim, no za to treba obično cio život.

Tissot donosi u vezi s ovim zgodnu poredbu: »Kad se voda kroz stotinu rupa iz kante zaljevače izlijeva u jakim mlazovima, ne bi li to bio dug i mučan posao da se svaku pojedinu rupu začepljuje, da se izlijevanje zaustavi? I kad bi se niže nalazila pipa, koju bi samo trebalo zavrnuti da se odjednom istjecanje posve prepriječi, ne bi li bilo ludo mučiti se sa malim rupicama, tim više, što se bojati, da se one opet pomalo ne otvore?« (Nutarnji život, str. 284 njem. izd.). Slično je s posebnim ispitivanjem savjesti koje hoće da pogrešku po pogrešku iskorjenjuje. Kad sam došao do desete pogreške (a to je već veliki napredak), morao bih opet s prvom početi. Drugim riječima: sa svojim pogreškama ne ću nikad na kraj. Kao navedena slika s pipom, ta-

ko *da, Oče* priječi da u naše pogreške pritječe slobodno htijenje.

Moderna se medicina za svoje područje postavila na slično stanovište. Ona sve više napušta svoj mehanički postupak pri liječenju. Ne postoji jednostavno, ova bolest i onda još ona bolest; postoje samo ovi bolesnici i oni bolesnici, ne postoje bolesti, nego bolesnici. I najbolji će liječnik biti onaj, koji prirodi pomaže, koji nju jača. Priroda tada ozdravljuje sama od sebe. Bolesti se moraju iznutra prema vani liječiti; jer što se izvana premaže i otrovnim mastima odstrani, pojavljuje se doskora na drugom mjestu. — Slično je s našim pogreškama. Njihove klice ne ćemo nikad potpuno moći uništiti. To uostalom nije ni potrebno, (možda je i nemoguće), samo ako one nisu otrovne i štetne, samo ako nisu više djelotvorne. I naše tijelo nosi u sebi množinu bakterija i može ipak kraj toga biti posve zdravo Izliječimo svoju dušu, pustimo da je obasjavaju zrake milosti; tada će naše rane iznutra prema vani same od sebe ozdraviti.

Istaknuti pedagozi nisu postigli svoje odgojne rezultate zabranama, svladavajući jednu pogrešku za drugom. Sv. Don Bosko nije u kratko vrijeme svoje podivljale gojence promijenio time što ih je odučio ovaj mjesec laži, sljedeći krađe, iza toga opet kletve i tučnjave, nego time što ih je Bogu vodio. On je njihovo srce zagrijao za Spasitelja, čijom je dobrotom i ljubavlju sam odsijevao. — Ako kroz

da, Oče naše nutarnje biće bude sve dublje u Boga uronjavalo, naše će pogreške postajati malo pomalo sve »pliće«, sve »slabije«. Kad smo se voljom čvrsto s Bogom povezali, tada se naše pogreške mogu još samo iz ljudske slabosti rađati.

Samo zabranjivanje može za početak biti dobro, ali s vremenom ono obeshrabruje. Ništa ne oslabljuje tako polet i nastojanje, kao neprestano promatranje svojih grijeha i pogrešaka. Potopimo ih sve u moru nedokučivog milosrđa Božjega. Za naše grijehe i pogreške imamo krv Božjeg Jaganjca. »Evo jaganjac Božji, koji oduzimlje grijehe svijeta«, (Iv. 1, 29). »O dobri pelikanu, o Isuse, najveće dobro! Očisti moje nečisto srce tvojom dragocjenom krvi. Jedna *jedina kapljica* obnavlja cijelu zemlju, pere sve grijehe, oslobađa svake krivnje.« (Iz. »Ardoro te«). Jedna kapljica dovoljna je da, plati krivnju za grijehe cijeloga svijeta. Stoga ne gubimo preveć vremena sa svojim pogreškama. Krist nas je otkupio. A mi da se tako grizemo! Istina je, da su misli ljugskoga srca zle od mladosti njegove (Gn. 8, 21), ali mi nismo u čitavom svom biću zli, nismo samo griješni. U svakom od nas krije se tako mnogo dobra, tako mnogo dobre volje. Ta u svakom drijema svetac. Probudimo dobro i izgrađujmo na njemu. »Ne odbaci viteza u svojoj duši« (Nietzsche). Čemu da se trne potpuno stijenjak koji tinja i da se onda opet upaljuje svijetlo s beskrajnim trudom? Ako smo počinili pogrešku odmah na mjestu je ispra-

vimo. Jednim pogledom prema Spasitelju dovedimo sve u red, načinivši iz onoga *ne* odmah *da*, i tada pođimo dalje. »Ne brinite se tjeskobno« (Mt. 6, 31). To vrijedi ovdje također. Djeca su slobodna i ne uzdišu pod carinom i porezima (Mt. 17, 25, sl.). Ne pobijajmo toliko pogreške nego više težimo za *biti* svetosti!

Pa i onda kad mislimo na to što se mora činiti, morao bi pogled na cjelinu obećavati uspješniji rad, nego ako samo jednu jedinu krepost držimo u vidu. Ni ovdje se ne smije biti jednostranim. Nikad priroda ne izgrađuje čovječjem tijelu pojedini organ bez obzira na ostale. Svaki organizam počinje sa stanicom u kojoj počiva životna snaga i sve sile za izgradnju. Ova unutarnja životna snaga tjera na sve strane do skladnog neprekidnog razvitka sviju organa. Svi organi idu pri razvitku uporedo i stoje međusobno uvijek na jednakom stupnju razvoja. Svi žive od središnje snage koja se jednomjerno u jednom kao i u drugome ispoljava.

Kod svih odgojnih načina treba postupati prirodno. Jednostrano tjeranje športova, preopterećivanje pojedinih mišića, škodi tijelu mnogo više nego što mu koristi. Najzdraviji je onaj šport, koji cijelo tijelo jednomjerno jača.

Ni u jednoj školi na svijetu ne obrađuje se učevno gradivo jedne struke najednom, na pr. u računstvu: od 2 + 2 do rješavanja najtežih zadataka, a tada kad je račun svršen, hrvatski: od pisanja i učenja čitanja do rasprava. Svaka škola i svaki učitelj brine se da učevno gradivo organski obradi, i upravo današnja škola, koja se toliko trudi oko poznavanja duše, ide za tim da stvori što više poprečnih veza, da bi osigurala jedinstvenu obradbu svog učevnog posla.

Ne bi li i mi na ćudorednom polju morali slično postupati? Zašto da se sad vježbamo u ovoj određenoj kreposti, a čim smo se u njoj uvježbali, kad je ona postala navikom, da slijedećom počinjemo? Ta ne znamo, kojim bi redom pojedine kreposti morali stjecati. O tome nema nikakva pravila. To će ipak biti kod svakog čovjeka drugačije. A duša mora biti zrela za neku krepost. Ako ja sebe ne poznam, ili ne ću da se upoznam, i ne uzmem pravu krepost, nego jednu za koju još nisam zreo: odmah je posao veći, a rezultat manji nego da sam uzeo krepost kojoj sam dorastao. Kako se lako možemo u tom prevariti! Kako bezazlena stvar izgleda obdržavati izvanju sabranost i šutnju! A hoćemo li to moći, ako se ne vježbamo u unutarnjoj sabranosti? Mogu li usta šutjeti ako u unutrašnjosti još vlada šarolik i bučan život? I ne predpostavlja li unutarnja sabranost već jedan viši stupanj savršenstva?

Ako čovjek pri svom posebnom ispitivanju savjesti postavi odveć visok cilj, uzalud mu nakana: nikad je neće ostvariti. I kad bi samo kod te neizvedive nakane ostalo! Svjestan sam da sad nešto pre-

tjerujem, ali kad bih samo time mogao posve jasno reći što hoću da reknem. A osim toga svako načelo, ako je ispravno, mora omogućiti provođenje sviju zaključaka do posljednje točke. Uzmimo kao primjer neku redovnicu. Na koliko nakana, osim svoga posebnog ispitivanja savjesti, ima ona da pazi i drži? U duhovnim vježbama[9] mora jedna nakana biti obrađena, (i ako je to jedina, tada se je još milostivo otpušta), iz »ispovijedi pobožnosti« treba uzeti jednu osobitu nakanu, iz jutarnjeg razmatranja također jednu, možda je učiteljica novakinja dodala još jednu za ovaj tjedan, a poglavarica još jednu za korizmeno vrijeme. Sigurno, može se to pojednostaviti i ujediniti. Ali koliko ih to čini, i koliko imaju za to srčanosti? Od samog drveća ne vidi se više šuma: od množine nakana ne vidi se ono glavno. Natovari sebi teret i optereti je se tako da to ne može nositi. To je gotovo nakana za nakanom, i jer se ni jedna ne da posve izdržati ni provesti, ništa se ne obavlja, čini se više koraka nazad nego naprijed. Tako nastaje nezdravi osjećaj krivnje, tako se u dušu unosi posve neosnovan osjećaj inferiornosti, »manje vrijednosti!« Stvarati nakane koje čovjek

[9] Duhovne vježbe (bez obzira na ono prvo) moraju ne razarati, nego graditi. Kao kod razmatranja, tako i ovdje nije potrebno, da izrađujem nakane. Bogu se moram približiti, moram više postati čovjekom nutarnjeg života u trodnevnom ili osamdnevnom nesmetanom saobraćaju s Bogom, moram postati gorljiviji i rasvijetljeniji kod Boga, tad će moji čini, moja djela biti od sebe bolja.

ne drži, koje ne može držati škodi karakteru. Kolikim »nepodnosivim teretima« (Mt. 23, 4) natrpavaju se često duše, teretima koji nemaju nikakve svrhe, koji pritištu duše i oduzimlju im slobodan pogled i slobodno disanje. *Sveci ne moraju imati savijenu hrptenjaču.* »Moj je jaram, lagan i moje breme je lako« (Mt. 11, 30). Koliko se ljudi sami muče i kolike drugi nepotrebno muče! Toliko je dobre volje u svijetu, u samostanima. Mi bismo sigurno imali više svetaca, kad ne bismo tako mnogo snage trošili već za same vanjske stvari u vjerskom životu. Odložimo oklop Saulov i borimo se kao David, pa će već pasti div Golijat. Prepustimo se s našim *da, Oče,* posve vodstvu Božjem i on će nas već voditi »od bedema do bedema«, dok se »pred njim ne pojavimo na Sionu.« (Ps. 8, 3, 8).

Put za postignuće jedne jedine kreposti, jedva da će do cilja dovesti, jer zakoni duševnog života zahtijevaju jednaki razvoj na ćudorednom kao i na duhovnom području. Kao što je nemoguće neku pogrešku posve iskorijeniti, tako je nemoguće neku krepost posvema ljudskom djelatnošću izvojevati; s izvjesne točke ja je mogu samo trpnjom zadobiti.

Upravo kao što su grijesi međusobno povezani, tako su i kreposti. Stoga je praktičnije ako se i ovdje smjera na cjelinu. Iskustvena psihologija obraća danas sve više i više pažnju na značenje povezanosti . . . usprkos sve brige za pojedinosti obrazovanje volje mora ipak polaziti od cjeline i smjerati

cjelini. Ne bi se smjelo težiti ni za kakvom krepošću . . . izdvojivši je iz odnošaja s osobnim idealima. Možda je ta misao ponukala sv. Ignacija, koji je pronašao posebno ispitivanje savjesti, da to primijeni na svoju osobu za života samo u obliku zabranjivanja, to jest u pobijanju pogrešaka, a ne u sticanju određene kreposti. (Lindworsky S. J., Villensschule, str. 99, 115, 116).

Cjelina od koje polazimo u svom posebnom ispitivanju i cjelina na koju ciljamo to je naše *da, Oče* Ispunjavanjem volje Božje preobrazit će se naš duhovni život. (Uspor. Primjedbu S. 39). Podudaranje s voljom Božjom nije samo jedna *krepost.* Ona nadmašuje sve kreposti, kao što Božja volja nadilazi čovječju. Kao kod tražene pokore tako i kod kreposti koju smo sami izabrali, može se lako uvući traženje našeg »ja« i oholost. Mi određujemo, kao da poznamo put. U svakoj kreposti, kad je čovjek sam odabire nalazi se nešto od ljudske samovolje, makar i u najskrivenijem obliku. No podudaranje s voljom Božjom isključuje našu samovolju. Stoga duša sa svojim *da, Oče* pribavlja Bogu daleko veću slavu, nego ako se vježba u ma kojoj kreposti. Ali ona se ne treba bojati da će kreposti u njenom životu izvući kraći kraj. One će se sve pod utjecajem sunca Božje volje u svoje vrijeme razviti.

TKO ČINI VOLJU OCA MOGA, BRAT JE MOJ I SESTRA MOJA . . .

(Mt. 12, 50; Mc. 3, 35)

Mi se moramo naučiti da ovo *da, Oče* pretvaramo u djelo, kao što se dijete privikava govoriti. Ono ne uči najprije glavne rečenice, a onda sporedne. Ono uči odmah cijeli govor. Dakako njegov je govor još nesavršen: »Kad sam bio dijete, govorio sam kao dijete . . . a kad sam postao čovjek, odbacio sam što je bilo djetinje« (I Kor. 13, 11). S vremenom se usavršava govor sve više, ali se nikada ne nauči. Tako i mi vježbajući se u svome *da, Oče* moramo smjesta imati pred očima cjelinu: ja ću uvijek činiti volju svoga Oca, ne samo katkada, samo tu i tamo i najprije kod ove pogreške, kod ove kreposti, ne, koliko je do mene, uvijek i posvud. Cijeli dnevni rad podložimo volji Božjoj. U tom smislu iskoristimo svaku priliku koliko možemo. Kod trajno dobre volje mi ćemo dnevno sve više prilika zamjećivati — kao što sve više zvijezda otkrivamo, što dulje noćno nebo promatramo — te ćemo ih potpunije iskorištavati. — Uzmimo da bilo kakav događaj poremeti moj dnevni plan: Otac to šalje; zato velim *da, Oče.* — Određeni posao znači za mene ve-

liku žrtvu: Otac to hoće, ja to sjedinjujem sa sv misom, koja se sada negdje služi, i uzimam teret posla na sebe s *da, Oče.* — Ovdje zove neugodna dužnost dnevnoga reda, zvanje: mogao bih joj izmaći, isprika toliko ima. Ali ja ne ću da vršim svoju volju, nego Božju: *da, Oče.* — Nemio čovjek uvrijedio me, moja srdžba proključa; ali nije li to volja Božja, da taj udarac primim za svoje posvećenje? I ovdje ću reći *da.* Neraspoloženje me tišti, brige me muče: ti me moj Oče, vodiš: predajem ti svoje brige i prepuštam se tvojoj očinskoj pomoći, došlo šta hoće ja to već sad uzimam iz tvoje ruke i velim *da, Oče.* — Ljepota prirode, sunčano svijetlo, krasota boja kod cvijeća, čudesa stvaranja, razveseljuju me: cijela je priroda djelovanje tvoje svemoćne volje; to me ushićuje, pružam stvaranju svoje srce, svoja usta i slavim te; oni ti služe nesvijesno, ja se podvrgavam tvojoj volji svijesno i svojevoljno. — Zatečem se u rastresenosti kod molitve: sad međutim hoću da opet budem kod tebe, hoću da činim što mi je dužnost: *da, Oče.* Unutarnje i vanjske muke snalaze me: Spasitelj hoće da u meni nastavi trpjeti; stavljam mu se na raspolaganje! — *da, Oče.* — Ovdje ću snositi zapostavljanje, tamo preći preko nepravde koju mi je drugi učinio: teško će mi danima i tjednima uspjevati da reknem potpuno *da, Oče.* No pokušavam to dnevno iznova, gledam primjer Spasiteljev, molim ga za snagu dok se moja volja ne prožme posvemašnjim *da, Oče.* — Netko mi učini veselje: pozdrav od tebe Oče, darujem ti za to svoju volju. — Usred posla budem zamoljen za neku uslugu; služim Spasitelja u bližnjemu; neka je: *da, Oče.* — Tko bi mogao pobrojiti slučajeve, koji se pružaju tokom dana kao zgode za vježbu u ovom *da, Oče?* To će biti kod svakoga drugačije, prema njegovom raspoloženju, njegovom pozivu, njegovoj okolini.

Da, Oče, to je načelo za sve, za velike grješnike i za velike svece. Načelo je za sve isto: za sve ljude ista nakana: »*Porro unum necessarium est, samo jedno je potrebno.*« (Lk. 10, 41). A uza sve to nema nikakove jednoličnosti: svaki čovjek ide svojim putem, oduvijek za njega određenim, kao zvijezde svojim putanjama. Za sve ista nakana, a kod svakoga će se drugačije ispoljavati. Za sve ista nakana — a ipak nitko je ne može posve provesti. Svi trpe od toga što hoće a ne mogu, grješnici kao i sveci, ovi posljednji još više nego oni prvi. Za sve je to duševno isti doživljaj. Samo su uzroci različiti. Tko stoji na najnižem stupnju hoće da ispunjava volju Božju, ali njegovo traženje vlastitoga ja, tako je veliko i jako, da on još posrće u teškim grijesima. Tko stoji na slijedećem stupnju kloni se kušnja teških grijeha, ali pogriješi u lakim grijesima. Savršen čovjek pogriješi kod poluslobodnih pogrešaka. On ne će moći uvijek tako savršeno raditi, kako bi želio. Svi doživljuju pogrešnost, i svi moraju poslije svakog pada, lakog ili teškog, odmah ili čim prije sve u red dovesti, i tada dalje ići, kao da se nije ni-

šta dogodilo. Jadikovanje bi stajalo vremena i snage, a mi ne smijemo te dragocjene Božje darove prosipati.

Radi se o tom da se svaku minutu uspješno iskoristi, da čovjek na koncu svog života bude zreo za nebo. Bog zahtijeva čitavu našu snagu. Mi ga moramo ljubiti »svim srcem, svom dušom, svom snagom i svom misli svojom« (Lk. 10, 27). Mora se odmah smjerati na cjelinu. Ne smije se »mrziti« samo oca i majku, nego i sebe samoga, da budemo učenici Kristovi (Lk. 14, 26). Ilija je svome učeniku Elizeju dopustio da ode još kući te se oprosti s roditeljima (III Kralj. 19, 20). Spasitelj ni toga ne dopušta. »Tko stavi svoju ruku na plug, pa se okrene, nije prikladan za kraljevstvo Božje« (Lk. 9, 62). Učenik ne treba ni da ode ukopati svoga oca: »Pusti da mrtvaci ukapaju svoje mrtve« (Lk. 9, 60). Da budemo savršeni, moramo sve napustiti. Od bogatog mladića koji »je mnoga dobra posjedovao« zahtijeva Spasitelj da *sve* najednom ostavi, a ne da malo pomalo ostavlja (Mk. 10, 21).

Svetim oduševljenjem, iz dana u dan, moramo težiti da sve, da cjelinu obuhvatimo s velikom i svetom strastvenošću. Bez nje ne može nitko postati svet, on zapne negdje putem. Mnogi se vraćaju žalosni i razočarani (Mk. 10, 22) s jedino potrebnog puta. Ove oko Spasiteljevo gleda još s ljubavlju (Mk. 10, 21). Oni će se spasiti, ali samo kao kroz vatru (I Kor. 3, 15). Spasitelj sam zahtijeva svetu odlučnost, koja sve obuhvaća i ne zadovoljava se polovicom. »Ako te tvoja desna ruka sablažnjava, odsjeci je i baci od sebe!« (Mt. 5, 29 sl.). On, istina, donosi mir srca svima koji su dobre volje, ali to ne smije biti »lijeni mir«. On sam kaže: »Ne mislite da sam došao donijeti mir na zemlju, nijesam došao da donesem mir, nego mač . . . Tko nađe svoj život, izgubit će ga.« (Mt. 10, 24. sl.). »Kraljevstvo nebesko trpi nasilje i silnici ga grabe.« (Mt. 11, 12). Mi moramo, ako treba do krvi se opirati. (Hebr. 12, 4).

»Kao hrabri borci Isusa Krista«, borimo se »propisno« (2 Tim. 2, 35), sa svetim oduševljenjem, sa svetom strašću. Posve naprijed, u prvim rovovima borimo se za sve. Šta stalo za nekoliko rana, bez njih nema bitke; ali bolje je jedan ranjeni borac, nego lijeni neradiša, koji iza bojišta u daništu »svoje cijelo bogatstvo prosiplje živeći raspušteno« (Lk. 15, 13).

Cijeli dan budimo u svetoj pripravnosti za borbu. Već ujutro kad se probudimo, oduševimo se mišlju da se borimo s bojnim pozivom: *da, Oče.* Ni jedan sat u danu ne smijemo na to zaboraviti. Kod sv. mise, kod sv. pričesti oboružajmo se za borbu, molimo Spasitelja za snagu, da uvijek stojimo u duhu s mišlju: *da, Oče.* U razmatranju se oduševimo za borbu, da bismo spremno vršili *da, Oče. I često, vrlo često u danu,* osobito kad se naš ponos podigne, kad smo osjetljivi, razdražljivi: to je opomena da se sprema napadaj, nadzirimo sami sebe, *vršimo posebno*

ispitivanje savjesti pitajući se: da li sam u volji Božjoj? Ispunjam li volju Božju? Uzimam li ovaj događaj kao dar Božje volje? Ustanovimo li da je naša volja podređena volji Božjoj, idimo pobjednički veselo dalje . . . Ako smo zalutali povratimo se, uđimo sami u sebe i recimo: »Pogledaj Spasitelju, ovdje sam podlegao, ovdje sam se zaboravio, oprosti; pomozi mi da ne padnem u neprijateljske ruke. Čas je opet posve tvoj. — Posao je opet za tebe; ova žrtva pripada opet tebi; učinit ću ti veselje, ti si *moj* Spasitelj, moj *jedini prijatelj*.« Tako pažnja na doživjelo *da, Oče* i život po njemu dešavaju se skupa. Što češće upravljamo na sebe pitanje, to se češće vraćamo prisutnom Bogu, našem Ocu, našem Spasitelju, koji stanuje u nama, kome posve svijesno i pripravno činimo mnogo veselja. Veselja koga on sam želi po onom što izabire i svakog trenutka mi predlaže. Naše posebno ispitivanje savjesti, naše *da, Oče* istodobno je dakle život u prisutnosti Božjoj, to je pažnja na poziv, na mig volje Božje, stalna pripravnost na borbu i molitvu.

Ako je osim toga predviđeno određeno vrijeme za posebno ispitivanje savjesti, može nam to dobro doći. Tko se bori, nekad će pregledati bojno polje, da u slučaju potrebe, iz poraza izvuče korist za budućnost. U vremenu kojim raspolažemo, možemo se kratko ispitati, da li smo uvijek stajali u volji Božjoj. To ćemo bez dugog razmišljanja znati, ako smo se tokom dana često istim pitanjem iznenadili.

(To je već bilo naše posebno ispitivanje i sve je već priređeno). Nije međutim potrebno brojiti kako često smo *»rekli«, da Oče*. Naše je *da, Oče* duševno držanje. Mi nemamo osjetila, ni sprave za mjerenje, kojom bi jasno utvrdili stanje našeg duhovnog života. Ne piše li sv. Pavao: »Ne dajem ja sam sebi osudu. Sam sebe ne sudim. Jer nisam ni čega svijestan no u tom nisam opravdan« (I Kor. 4, 3, sl.). Iz toga što je čovjek »nečega svijestan«; ili što »nije nečega svijestan« ne da se ništa sigurna zaključiti. Ako sam ja duševno i tjelesno izmoren moja je osjetljivost i uzbuđenost mnogo veća, nego kad sam duševno i tjelesno svjež. U tom slučaju ne uzrujavam se, ako netko vratima i deset puta jako zalupi, dok ću inače već kod drugog udarca postati nestrpljiv. U takvim danima moći ću možda ustanoviti dvadeset pogrešaka nestrpljivosti, a prije dugo vremena nisam nijedne ustanovio. A kraj svega toga mogu s dvadeset pogrešaka u danu doći dalje, nego prije bez i jedne pogreške. U brojenju preko dana, izvršenih *da, Oče,* leži velika opasnost da ovu veliku misao učinimo nečim čisto vanjskim. Tko ipak hoće da broji, zbog pregleda, kako je često sebi postavio pitanje: stojim li u volji Božjoj? U tom slučaju nadzire ono što se brojevima može ustanoviti: svoja voljna djela, ali ne stanje svoje duše, svoju povezanost s voljom Božjom. O svetoj Tereziji od Maloga Isusa pisali su: »U kasnijim godinama zastupala je sestra Terezija mišljenje, da brojenje kreposnih

djela pristaje istina, djetinjskim danima, a da je naprotiv manje prikladno za zrelije ili starije doba (Petitot: »Sv. Tereza od Maloga Isusa«, njemačko izdanje od D. W. Mut str. 62). — Slično kao s brojenjem, stoji i sa ocjenjivanjem podataka posebnog ispitivanja savjesti. Kod početnika i površnih trebale bi pisane bilješke biti temeljem i potpornjem, ali one nisu svakako potrebne, napose za naprednije. Kome to koristi, neka to čini. Ipak mora se paziti na to, da sebe ne prosuđujemo po podacima posebnog ispitivanja i da sebe same ne smatramo pravednim (Lk. 18, 9); da taj posao odveć ne njegujemo, da to ne obavljamo s preveć revnosti, a pri tome zanemarimo brigu oko nutarnjosti.

Važnije od »brojenja i mjerenja« je to, da ustanovljujemo da li svoju veliku, glavnu misao uvijek više cijenimo. Kod dnevnih zgoda, kod kojih smo pogriješili, bit će dobro, da ispitamo kako stoji *da. Oče,* obzirom na trpnju, na ljubav prema bližnjemu ljubav prema Bogu. Da često ispitamo, kako stoji *da Oče* obzirom na dužnost predanosti u volju Božju i na dobrotu nebeskog Oca i božanskog Spasitelja. Da pogledamo sad na primjer Isusov, sad na primjer njegove svete Majke. Ono što nas osobito potiče, često promatrajmo. Na pr.: misleći na *da, Oče,* znam da sam Spasitelju brat i sestra; Krist živi u meni, ako ispunjavam njegovu volju; treba da budem hostijom Spasitelju, svako predanje u volju Božju, čin je ljubavi prema Bogu; Spasitelj raste u meni po

svakom novom sjedinjenju s njegovom voljom. — Možemo također gledati i na plaću, koju će dobiti, — većinom već ovdje na zemlji — oni koji žive po volji Božjoj. — Mi živimo kao žalosni, a jednako veseli, kao siromašni a mnoge obogaćujući, kao oni koji ništa nemaju a »sve posjeduju« (II Kor. 6, 10). Tko sve ostavi, taj će stostruko žeti i imati će jednom život vječni (Lk. 18, 29 sl.). Sve je vaše: svijet, život i smrt, sadašnjost i budućnost: sve pripada vama, a vi ste Kristovi, a Krist je Božji (I. Kor. 3, 32, sl.).

Najveći dio vremena, koji nam je dan za posebno ispitivanje savjesti možemo provesti misleći kako da budemo sve blaži, sve ponizniji, da se sve više povlačimo, da buduće časove živimo u volji Božjoj. *»Fiat voluntas tua; Budi volja Tvoja«* (Mt. 6, 10).

Stalno ćemo pronaći da smo zaostali za svojom nakanom. U svom posebnom ispitivanju stavimo se iznova u volju Božju. Time postizavamo da se naša volja stalno približava volji Božjoj. A u tome leži glavno značenje vlastitog ispitivanja za naš duhovni život. Kad zvijezde ophodnice, koje oko sunca kruže, dosegnu izvjesnu granicu razmaka od sunca, njihovu sredobježnu snagu dokine privlačna sila sunca i one padaju u vatreno sunčevo more. Naše posebno ispitivanje ima važnu zadaću da našu dušu pomalo dovede do granice gdje će snaga naše samovolje biti dokinuta. Tada duša, ako se Bogu to svidi, pada u sunce njegove volje, ona je jedno s njim, ona

živi u božanskom svijetu. Naše posebno ispitivanje vjerno i svijesno vježbano zauzimlje tada posebno mjesto u djelu našeg posvećenja. Ono se nalazi tamo gdje se križaju putevi dvaju svjetova. To je vježba koja ispituje da li smo sve učinili, što čovjek može učiniti da ostane u volji Božjoj, vježba koja nas dovodi do one točke do koje čovjek — pretpostavivši milost, — može doći; gdje Bog preuzimlje posao i uvodi nas u svoju volju. Mi možemo koliko je do nas i s milošću postati slični Božjoj volji. Da li će nas Bog tada potpuno uvesti u tajnu svoje božanske volje, da mi, zašavši u nj živimo od njegove volje, to ne znamo. Tu opet vrijedi riječ: »Biti pripravan, to je sve.« Mi čekamo pred vratima. *Aperi, Domine, otvori Gospodine!*

Ako smo se potpuno stavili u službu božanske volje, tada ćemo, poniženi svojim porazima, uvjereni o svojoj nedostatnosti govoriti: »Gospodine, sluge smo nekorisne« (Lk. 17, 10). Od htijenja do provođenja, od odluke da po Božjoj volji živimo, do potpunog predanja, dalek je i težak put, kojim nas samo Bog može voditi. Mi se možemo stopostotno naprezati, kao da sav uspjeh zavisi o nama, a moramo stopostotnu pomoć očekivati od Boga kao da je naše posvećenje jedino djelo Božje.

U svakom od nas krije se svetac, kao što se u neizrađenom mramoru krije lik Kristov. Samo umjetnik vidi u kamenoj gromadi umjetničko djelo. On treba samo da odkleše od mramora što ne spada:

Kristov kip preostaje. To izgleda lagano, a ipak samo umjetnik može iz gromade izraditi umjetničko djelo.

Kao što umjetnik u kamenu opaža dovršenu sliku, tako Bog u nama gleda svoju sliku. Na svoju sliku i priliku, — slične naime sebi (Gn. 1, 26) on nas je već jednom stvorio. Mi smo umjetničko djelo razorili. Krštenjem (odnosno pokajanjem) Božja je slika ponovno u našoj duši, no mora se je sve više izrađivati. Hoćemo i moramo postati umjetničkim djelom, najvećim i najljepšim na svijetu. Hoćemo da budemo »jednaki slici Sina njegova« (Rim. 8, 29). Ali naša dobra volja ne može sama ovu Božju misao ostvariti. Umjetnik Bog mora se opet vratiti na djelo.

»Tako sam te stvorio ništavom snagom svojom:
Da ne budem najveći umjetnik,
stvori me — ja sam sluga strasti —
Po tvojoj slici stvori me slobodna i čista!
Prvog si čovjeka stvorio iz gliba
Ja mora da sam već iz tvrđe građe
Da, Učitelju već čekić trebaš svoj
Kipare Bože, udri! ja sam kamen.«

(»Michelangelo u Sikstinskoj kapeli«,
od Konr. Ferd. Meyer).

»Kiparu Bože udri!« Može samo biti odstranjeno što ovamo ne spada. Moj *ja* mora pasti, mora iz-

čeznuti. Bog trajno zahvaća u naš život. I u mjeri u kojoj se podlažemo njegovoj volji, ukoliko naime onome što on šalje, što pripušta govorimo *da*, Božja slika dolazi jače do izražaja, a naše »ja« iščezava. I s kakovom ljubavlju Bog radi! On radi na meni s takovom predanošću kao da bi jedini ja čekao u njegovoj radionici, kao da od sve vječnosti nema šta drugo, nego samo od mene stvarati umjetninu Boga dostojnu.

»Ja sam kamen«. Ne smijem Boga smetati pri njegovom poslu: »Marta, Marta brineš se i uznemiruješ za mnogo. A samo jedno je potrebno« (Lk. 10, 41): miran biti, ne tako mnogo govoriti, tako mnogo raditi i htjeti uraditi; »ne će onaj koji govori Gospodine, Gospodine ući u kraljevstvo nebesko, nego onaj koji čini volju Oca moga, taj će ući u kraljevstvo nebesko« (Mt. 7, 21). Zašto da se toliko brinemo, zašto da si tako mnogo posla natrpavamo i natovarujemo, kad Bog sam, naše poslove smatra svojima? Kod umjetničkog posla mi ne možemo ništa drugo, nego mirno se držati, Boga ponizno slušati, reći *da* i predavati se njegovoj volji. Sve će ostalo Bog učiniti. Ako mi sami svoju dušu uzmemo u ruke, ona nikad ne će postati umjetničkim djelom. Mi smo već jednom Božju umjetninu pokvarili, kad smo htjeli postati Bogu jednakim. »Bit ćete kao Bog« (Gn. 3, 5). A obratno se dogodilo: svijetle crte sličnosti s Bogom izblijedjele su u čovječjoj duši. Ali to nas nije opametilo. Mi stalno pometamo Boga pri

njegovom poslu. Što manje smetan bude on mogao raditi, što više budemo mirovali — ma kako nam to teško bilo — to će divnija biti umjetnina, to će veselije i uspješnije Bog na nama raditi, to ćemo sličniji biti praslici, Bogu.

»Kiparu, Bože, udri!« Bog otkida od svega komad po komad, čas za časom, ako ga se pusti da radi. On prodire dok ne rastavi duh i dušu, zglobove i mozak (Hebr. 4, 12). To je trajno umiranje. I dobro je da čovjek na početku ne zna šta sve mora pustiti, od čega se sve mora dijeliti, inače ne bi ništa počeo. Mogao bi odveć sućuti sa sobom imati. To je isto kao da bi čovjek morao ići za vlastitom lješinom. Umrijeti bi mnogo puta bilo lakše nego živjeti. Ali umirući bolno samome sebi, čovjek nalazi život pun veselja, pun zadovoljstva. Stečena sreća, zadobivena blaženost, dopuštaju da se sve boli zaborave: »Vaša žalost bit će vam na radost« (Iv. 16, 20). »Svaki zapt, istina, izgleda za čas da pruža žalost, a ne radost. Ali poslije dat će rod mira i pravde onima, koji su njime izvježbani.« (Hebr. 12, 11).

Sve bi bilo dobro, kad bismo samo Bogu slobodne ruke pustili. Pitajmo, ispitujmo sebe uvijek: stojimo li u svetoj pripravnosti pred Bogom i postavljamo li sebe uvijek na svoje mjesto.

»Kiparu, Bože, udri! Ja sam kamen.«

»NITKO NE DOLAZI OCU, DO PO MENI«

(Iv. 14, 6)

I. dio

Gospodin je sve za se stvorio. (Prov. 16, 4). I čovjek je stvoren za Boga. On je stvorio svakog čovjeka sebi na slavu (Is. 43, 7). Svi treba da slave njegovo sveto ime, i hvale ljepotu njegovih djela (Eccli. 17, 9). Zato nas također opominje sv. Pavao, milosrđem Božjim da prinosimo svoje tijelo Bogu kao živu, svetu i Bogu ugodnu žrtvu: »To je naša duhovna služba Bogu.« (Rim. 12, 1).

No s grijehom došla je i smrt (Rim. 5, 12). Čovjek je prestao biti slugom Božjim, svećenikom stvorenja. Čovječanstvo je stajalo vani u tami. Od njega Bog nije više mogao primiti ni hvalu ni slavu. Grijehom je Stvoriteljev plan bio razoren.

Bilo je potrebno novo stvaranje. I došlo je ljepše i divnije od prvog. »Vas, koji ste nekoć bili odijeljeni (od Boga) i neprijatelji mišljenjem u zlim djelima, on je sad pomirio smrću čovječjeg tijela njegova, da vas njemu prikaže svete i bez mane i krivice.« (Kol. 1, 21. sl.). »Po tom se pokazala ljubav Božja prema nama, što je Bog Sina svojega jedino-

rođenoga poslao na svijet, da živimo po njemu. U tom je ljubav, ne da smo mi ljubili Boga, nego da je on ljubio nas i poslao Sina svojega kao pomirenje za grijehe naše (I Iv. 4, 9 sl.). »Mi smo u Isusu Kristu stvoreni, da činimo dobra djela koja je Bog unaprijed pripravio, da u njima hodimo.« (Ef. 2, 10). S ovim drugim stvaranjem stvoren je posve novi plan spasenja. Odsad cio naš red milosti počiva u Kristu Isusu kao svome uzročniku, uzoru i svome svršetku. U Kristu smo stvoreni. »I nema ni u jednome drugom spasenja; jer nema drugoga imena pod nebom danoga ljudima u kojem bismo se mogli spasiti« (Dj. Ap. 4, 12). »Jer po njem imamo pristup Ocu« (Ef. 2, 18). On je »put« (Iv. 14, 6) Ocu. On je »vrata« (Iv. 10, 9). »Ja sam vrata. Ako tko kroz mene uđe, spasit će se, i ulazit će i izlazit će, i naći će pašu« . . ., taj će »imati život u izobilju« (Iv. 10, 9, 10). Ima samo »jedan posrednik Boga i ljudi, čovjek Isus Krist, koji dade sebe u otkup za sve« (I Tim. 2, 5, sl.). Samo po Kristu dolazimo Ocu, dolazimo do spasenja. »Tko govori da u njemu ostaje, i taj treba tako da hodi, kao što je on hodio« (I. Iv. 2, 6). On je naš uzor za kojim moramo težiti. »Koje najprije pozna, one i preodredi da budu jednaki slici Sina njegova, da on bude prvorođeni, među mnogom braćom« (Rim. 8, 29). Sveti Pavao borio se da svakoga u Kristu Isusu dovede do savršenstva (Kol. 1, 29, 28). U njemu je »sakriveno sve blago mudrosti i znanja« (Kol. 2, 3).

I onda dapače, ako izgubimo milost drugog stvaranja, ostaje nam po Kristu otvoren put Ocu. On »budući da ima vječno svećenstvo: . . ., zato i može za uvijek spasiti one, koji po njemu dolaze k Bogu, kad svagda živi, da ih zagovara.« (Hebr. 7, 24, sl.). »Djeco moja! ovo vam pišem, da ne griješite. I ako tko sagriješi, imamo branitelja kod Oca, Isusa Krista, pravednika. On je pomirenje za grijehe naše, i ne samo naše nego i svega svijeta.« (1. Iv. 2, 1. sl.

Kod djela spasenja bilo je Spasitelju prvo i nada sve do toga, da iskaže čast svome Ocu. On je htio pružiti zadovoljštinu pravednosti Božjoj i ljude ponovno postaviti na mjesto koje treba da zauzimaju u svijetu. I oni treba da opet časte i slave njegovog nebeskog Oca.

Spasitelj je dovršio djelo, što mu ga je nebeski Otac bio odredio. »Evo dolazim da izvršim volju tvoju« (Hebr. 10, 7); to je bila riječ pri njegovom ulasku u svijet. »Ja sam te proslavio na zemlji; djelo sam izvršio, koje si mi dao, da učinim« (Iv. 17, 4), to je bila zadnja riječ njegovog javnog djelovanja. Njegovo djelovanje bilo je zaključeno, volja Očeva ispunjena. Sa svojom ljudskom naravi on se sad mogao povratiti Ocu: »Oče, proslavi me, u sebe samoga onom slavom, koju sam imao u tebe prije nego je postao svijet.« (Iv. 17, 5). Snažnija žrtvena vatra od one na križnom golgotskom oltaru nije nikad na zemlji gorila. Da je Spasitelj, po izvršenju svoje zadaće. otišao posve od nas, žrtva bi na križu ostala jednokratna žrtva, koje bi sjajna vatra opet ugasnula. Što bismo mi ljudi imali još u rukama da prikažemo Bogu kao dostojnu žrtvu? Mi bismo se morali pitati: »Šta ću učiniti gospodinu za sve dobro, što mi ga je učinio?« (Ps. 115, 3). I ne bismo znali šta da odgovorimo. Svoju volju mogli bismo svaki čas žrtvovati s *da, Oče,* a možda bismo se opet morali uteći i životinjskim žrtvama. Spasiteljeva ljubav prema njegovom Ocu i prema nama potakla ga je da mnogo više čini nego je »po dužnosti« trebao. On nam je poklonio svećenstvo i vjernicima je dao moć da sudjeluju u »kraljevskom svećenstvu« (I. Petr. 2. 9), da žrtvuju i posvećuju zajedno s njim. Spasitelj je svim svećenicima dao vlast nad svojim tijelom i njima se posve stavio na raspolaganje, tako da se »od izlaza sunca do njegova zapada«, (Mal. 1, 11) žrtva s Kalvarije neprestano ponavlja. Tajanstveni život Spasiteljev nije još završen. On još traje, mi živimo u njegovoj sredini. Neprestano je Božić, Uskrs, Duhovi, ali neprestano je i Veliki petak: neprestano *sada.* Mistični Krist, kojeg je glava sam Krist, stoji neprestano na žrtvenom oltaru, prinosi sebe samoga kao žrtvu i prima trajno Spasitelja kao dragocjeno uzdanje u svetoj pričesti. *O beatum commercium. o sveti saobraćaju!* »A to čini da tijelo (Kristovo) raste na usavršenje svoje u ljubavi« (Ef. 4, 16). Na svijetu je neprekidno žrtvovanje, pretvorba, pričest.

Ipak sv. misa nije bila Spasitelju još dovoljna. »S velikom željom« (Lk. 22, 15) on je žudio za onim

časom kad će podići najveći spomenik svoje ljubavi. Njegova ljubav prema Ocu i »prema njegovima« (Iv. 13, 1) potakla ga je da prodre do granica njegove svemoći. On je znao, da za njega poslije muke ne postoji više mogućnost da razvije izvanje djelovanje za Oca, da Oca izvana proslavi. Tad mu je njegova ljubav pokazala još jedan izlaz. On nam je darovao sv. Euharistiju ne samo kao žrtveni dar, nego i kao žrtvenu hranu. Time je sebi sam otvorio prostrana vrata djelovanja (I Kor. 16, 9) da tako i dalje nastavi svoje djelovanje u svijetu. Spasitelj postaje po svakoj svetoj pričesti u svakom od nas još jednom čovjek, dolazi opet na svijet, da u svakom od nas nastavi svoj život i svoju tajnu. Spasitelj bi nas htio posve posjedovati, zato mu moramo biti posve na raspolaganju. On bi htio da nas izvede posve iz nas samih tako, da mi više zapravo u sebi sami ne postojimo. On bi htio da mu naša ljudska narav tako stoji na raspolaganju, kao što mu je stajala njegova vlastita narav na zemlji. Mi mormo biti sasvim posvećeni i služiti mu slično kao prilike kruha pružajući mu prostor u kome će biti i djelovati.

»Budite savršeni, kao što je savršen Otac vaš na nebesima (Mt. 5, 48). Morate biti kao Bog: Boraveći na zemlji morate nebeski živjeti. Lakše bi još bilo dići se u zrak nego uroniti u tajnu presvetog Trojstva. Zato kaže Spasitelj: »Nitko ne dolazi Ocu, do po meni« (Iv. 14, 6). »Ja sam put«, »vrata« (Iv. 14, 6; 10, 9). »Bez mene ništa ne možete« (Iv. 15, 5). Mi

po sebi ne možemo ništa korisna ni misliti ni raditi. Mi po sebi ne možemo reći Isuse i *da Oče.* »Htjeti imam u sebi« (Rim. 7, 18), što je već milost Božja (Fil. 2, 13) — ali »izvršiti dobro ne nalazim« (Rim. 7, 18). Savršenost je u tom da odmah izvršujemo volju Božju, da odmah reknemo *da.* »Evo dolazim da učinim volju tvoju Bože « (Hebr. 10, 7). Samo jedan je koji je od sebe svijesno i slobodno ispunjavao volju Božju: Čovjek Isus Krist. I mi ćemo volju našeg nebeskog Oca[10] samo toliko ispunjavati ukoliko Krist nama zavlada. Samo je onaj može posve ispunjavati, koji se posve preobrazi u Krista. Mi smo ništa, mi smo *ne,* Krist je naprotiv *da.* Dok je još nešto u meni od moga »ja«, dotle će u meni živjeti težnja za onim *ne.* »*Sin Božji Isus Krist . . . nije bio da i ne, nego je bio u njemu da. Jer koliko je obećanja Božjih, u njemu su da*« (II Kor. 1, 19. sl.).

Nitko ne dolazi Ocu, do po meni« (Iv. 14, 6). Da Krist nije, kao Euharistijski Bog, ostao među nama kao naša hrana i naša snaga, kao naša ljubav i život, cijelo otkupljenje bilo bi za nas potpuno uzaludno. Samo u Kristu leži naša moć i naša snaga da reknemo *da.* Od zemlje k nebu vodi samo *jedan* put, samo *jedno* svijetlo: Krist. »Ja sam put« (Iv. 14, 6). On je svijetlo ljudi, koje svijetli u tami (Iv. 1, 4 sl.). Zemlja je s nebom povezana samo krvlju Kristom. Ova struja krvi još nije presušila. Ona teče i teče.

---

[10] Volja je nebeskog Oca naša svetost (I Sol. 4, 3).

struji i struji do svršetka vremenâ. I samo ono što u toj krvi (Otkr. 1, 5) bude očišćeno od nečisti i grijeha, samo ono što u toj krvi teče, što ta struja nosi, dolazi u nebesku domovinu, u kuću Oca. Mi braćo, imamo dakle pouzdanje da ćemo ući u svetinju krvlju Kristovom (Hebr. 10, 19).

Krv Kristova i dalje teče: od neba k zemlji, od zemlje k nebu. Sveta je misa *posadašnjenje* žrtve na križu; ona je otvorena strana Spasiteljeva srca iz koje nam »milost za milost« (Iv. 1, 16) pritiče. I gle — tajna je velika — temeljna pravila svete mise ujedno su temeljna pravila našeg života. Smisao je žrtve potpuno predanje Bogu po Kristu, a to je također smisao našeg života: jedno biti s presvetim Trojstvom po Kristu. Stoga su također jedni te isti propisi. A propisa su tri: žrtva, pretvorba i pričest (učešće). Naš je život jedna sv. misa sa žrtvom, pretvorbom i sv. pričesti. I svaki trenutak našega života jedna je sv. misa sa žrtvom, pretvorbom i pričesti. Divno podudaranje. Sve je jedno, i u jedinstvu je opet sve: »Sve je od njega i po njemu i u njemu. Njemu slava uvijeke. Amen!« (Rim. 11, 36).

Prvo temeljno pravilo svete mise i našeg života je žrtvovanje. Bez žrtvovanja nema sv. mise. Ako svećenik nema žrtvenih darova ne smije stupiti pred oltar. Zapravo *mi* bismo *sebe* morali žrtvovati. Nas bi svećenik morao prikazati kao »živu, svetu, Bogu ugodnu žrtvu« (Rim. 12, 1). Kruh i vino samo su osjetni znakovi, nadoknade za nas same. Zato se žrtvovanje tiče sviju. Kod sv. mise moramo ne samo *sumoliti* nego i *sudjelovati.* Žrtvovanje nije samo stvar svećenika i misnog poslužnika, nego svih prisutnih, i zapravo svih vjernika. Žrtvovanje je samo priprava za svetu pretvorbu. U sebi nema ono nikakova značenja, tek po svom određenju za svetu pretvorbu ono dobiva značenje.

Naš život ne da se zamisliti bez žrtve. Bez žrtve nema ljudskog života. I ovdje nema žrtva sama u sebi smisla. Tko svojoj životnoj žrtvi ne zna dati smisao i svrhu, njegov život je težak, on pada pod žrtvom, pod križem. Žrtva u ljudskom životu, isto kao i žrtva u sv. misi, ima samo tada svrhe i smisla, ako je određena k pretvorbi, posvećenju. *Samo ono što je u nama žrtvovano, može biti posvećeno i pretvoreno.* To je neoboriv zakon u području prirode, a pogotovo u području nadprirode. To je zakon: umri i postani! — »Zaista, zaista vam kažem: ako zrno pšenično padnuvši na zemlju ne istrune, ostaje samo, ako li istrune, donosi obilati rod.« (Iv. 12, 24). »Bezumniče! Što ti siješ, ne će oživjeti, ako ne umre« (I. Kor. 15, 36). Samo ukoliko se žrtvujemo, bit ćemo preobraženi. Negdje na svijetu, uvijek je sv. misa, uvijek se upravo žrtvuje. Tako isto i u mome životu. U svakom trenutku moram reći *da,* mora nešto od nas biti stavljeno na žrtveni oltar, nešto u nama mora umrijeti. »*Quotidie morior, svaki dan umirem*« (I. Kor. 15, 31); neprekidno se umire. »I ako ne izložite života, nikada ga ne

ćete ni imati«[11] (Schiller). »Tko mrzi na život svoj na ovom svijetu, sačuvat će ga za život vječni« (Iv. 12, 25). Nikakav drugi put ne vodi u život vječni, do puta neprekidnog umiranja. »A govorim vam braćo, da tijelo i krv ne mogu baštiniti kraljevstva Božjeg, niti će raspadljivost baštiniti neraspadljivost.« (I. Kor. 15, 50). »Uvijek nosimo sobom smrt Isusovu u tijelu svome, da se i život Isusov očituje tijelu našem« (II. Kor. 4, 10). Žrtvovati mora svaki čovjek. Na *svim* putevima stoje križevi. Svaka »žrtva« priprava je za neko preobraženje. Tko čini grijeh bit će sluga grijeha, bit će griješan. »Tko se združi s Gospodinom, jedan je duh s njime.« (I. Kor. 6, 17). Kad se već mora žrtvovati, prinesimo svoje žrtvene darove, žrtvene darove čitavog svog života na pravi žrtvenik. Učimo se samo sužrtvovati na pravi način, u Crkvi, pa ćemo to moći onda i u životu. I ako žrtva, kraj sveg toga, bude nam još teška, — a teška je dosta često — onda pomislimo na to, da mi ne žrtvujemo sami, nego da se sad na nekom oltaru svijeta žrtvuje Spasitelj. S njim sjedinimo svoju žrtvu i tad će nam naša žrtva biti lakša, a pred Bogom će biti beskrajno velika.

Na žrtvu se u sv. misi nadovezuje odmah drugo: *sv. pretvorba.* Darovi su izuzeti iz zemaljske upotrebe. Oni ne pripadaju više nama, nego Bogu. Darovi smo mi. Nakon žrtvovanja pripadamo Bogu, a

[11] »Und setzet ihr nicht das Leben ein, nie wird euch das Leben gewonnen sein«.

ne više sebi. »Ne znate li . . . da niste svoji? Vi ste skupom cijenom otkupljeni. Proslavite dakle i nosite Boga u svome tijelu« (I. Kor. 6, 19 sl.). Nakon žrtvovanja povučeni smo mi i naši darovi od zemaljske uporabe. Oni su primili predblagoslov, sakramentalno posvećenje, ali još ne sakramenat. To mora prije svega postati Bogu ugodna žrtva. Zemaljski žrtveni darovi Bogu se više »ne sviđaju«. Stoga svećenik zaklinje Boga s narodom (on moli uvijek u množini), da bi oni koji žrtvuju i žrtveni darovi mogli postati: »blagosloveni, namijenjeni, odobreni, razložni i prijatni«. Ova će se želja i ova molitva u sv. pretvorbi na najpotpuniji, božanski način ispuniti. Žrtvovani darovi, kruh i vino, promijenit će se, posvetiti u tijelo i krv Krista, neokaljanog Božjeg Janjeta. To je čas u kome bismo mi skupa morali biti posvećeni, u kome bismo morali biti pretvoreni u Krista. »Ne živim više ja, nego Krist u meni« (Gal. 2, 20). Ja sam još samo prilika, on je moje biće, moja duša. Sad smo mi i naši darovi tako promijenjeni, da Ocu možemo zaista nešto dostojno Boga ponuditi. »Smjerno te molimo, svemoćni Bože, . . . zapovijedi da ovu žrtvu donesu ruke Tvoga svetog anđela na tvoj uzvišeni žrtvenik« (Molitva iza sv. pretvorbe).

Još neposrednije nego u sv. misi slijedi pretvorba u našem životu po žrtvovanju, tako neposredno, da se u jedno spajaju. Žrtvovanje je već pretvaranje. **Život je kretanje, postajanje, stalno**

preobražavanje izvana, a pogotovo iznutra. Mirovanje je smrt. I pretvorba je u životu upravo tako nevidljiva, kao i u sv. misi. Ništa ne razlikuje posvećene likove od neposvećenih. Ne mogu zapaziti da li je koji čovjek u stanju milosti ili nije. Neprestano se zbivaju na nama i na drugima promjene, koje mi ne zapažamo, koje ne možemo zapaziti.

Posvud, gdje Krist ima svoje žrtvene zajednice, ima i sotona svoje (Otkr. 2, 9). Postoje samo dva žrtvenika na svijetu, na kojima se žrtvuju sve ljudske žrtve. Jedni polažu sebe i svoju žrtvu na oltar Krista Kralja, drugi na oltar njegovog velikog neprijatelja sotone, kneza ovoga svijeta. Samo su dvije vrste čina, dvije vrste djela: dobra i zla. Radi li netko u uredu ili u školi, u radionici ili u polju, na katedri ili na propovjedaonici, to je posve svejedno; na koncu konca rad je samo dvovrstan: dobar ili zao. Trećega nema. A tako isto postoje i samo dvije vrste ljudi, bili oni muškarci ili žene, svećenici ili lajici, mladi ili stari, učeni ili neuki, maleni ili veliki, siromašni ili bogati: samo dobri i zli. Trećega nema. To drugim riječima znači: za Boga! ili: protiv Boga! »Tko nije sa mnom, protiv mene je; tko sa mnom ne sabire, rasipa.« (Lk. 11, 23). S našom žrtvom ostvaruje se naša pretvorba. Svakim svijesnim, slobodnim činom postajemo mi bolji ili gori, spajamo se sve više s Kristom, ili spajamo se sve više sa sotonom. Naša je riječ pretvorbe: *da, Oče* ili: *ne Oče.* »*Evo dolazim da ispunim volju tvoju*«

(Hebr. 10, 7) ili: »*Non serviam, ne ću da služim*« (Jer. 2, 10). Kad bi sada koprene pale, odmah bi se pokazalo kojoj žrtvenoj zajednici mi pripadamo i koju riječ pretvorbe trenutačno izgovaramo.

Bog je sebi kao žrtvene darove, izabrao kruh i vino. On određuje darove, koji trebaju biti posvećeni. I pred nas stavlja žrtvene darove. Mi nemamo izbora. Abelovu je žrtvu Gospodin primio, a Kainovu nije. Ono što trenutak donosi to je žrtveni dar, sposoban da bude posvećen, koga je Bog htio. Izgovorimo nad svakim trenutkom budno i živo svoje riječi posvećenja: *da, Oče!* Kako velika bude bila žrtva, tako velika bit će i promjena. Koliko smo se predali, toliko je i umrlo, toliko se i od nas u Krista promijenilo.

Ni ovdje nismo sami. Neprestano se obnavlja prizor s Kalvarije na kome mjestu na svijetu. Mistični Krist, Crkva, raste bezbrojnim »posvećenjima« glave i udova. Krv Gospodinova teče u velikim mlazovima, dodajmo joj svoju »kapljicu« koja bi da ostane sama brzo presahla, i pustimo da nas velika struja odnese u vječnu domovinu. Sva voda mora postati vinom, mora postati krvlju.

Sveta pričest treći je dio, svršetak sv. mise. Ona pripada svetoj misi, kao žetva sjetvi. Žrtvi pripada žrtveno blagovanje. Žrtva je molitva, nastojanje da s Božanstvom postanemo jedno. U molitvi nastojim da duhom uspostavim duhovno jedinstvo, u žrtvi se to događa činom, poduhovljenjem tijela. Vje-

ra je most, veza između neba i zemlje, između Boga i čovjeka. Obadva istovrsna mostna luka su molitva i žrtva. Tako je žrtva molitva, a molitva žrtva i njihove bitne sastavine njihovi temeljni zakoni su žrtvovanje, pretvorba i pričest.

Sa svojim darovima bivaju vjernici preobraženi u Krista, prikazani presvetom Trojstvu kao Bogu ugodni i dostojni žrtveni darovi. Tako dolazi do izjednačenja. Krug se opet zatvori. Najbolje što je zemlja posjedovala: čovjeka Isusa Krista prikazala je nebu. Najdragocjenije što nebo posjeduje: jedinorođenoga Sina Božjega, i to kao žrtvenu hranu primila je zemlja nazad. Nitko ne dolazi k Ocu do po Sinu (Iv. 14, 6). On postaje našom hranom, preobražava nas u sebe, i mi postajemo jedno s njim. Tako nas on sam vodi u nebo. Bog nikad ne da, da ga mi pretečemo u velikodušnosti. »Kakvom mjerom mjerite, onakvom će se vama odmjeriti.« (Lk. 6, 38).

Tko je sužrtvovao ima također pravo u dijelu kod žrtvene gozbe. Svi treba da žrtvujemo, svi treba da se pričestimo. Sv. pričest pripada sv. misi, ne samo obzirom na svećenika, nego obzirom i na sve prisutne vjernike. Tko je pravo sv. misu proslavio — a to mogu samo oni koji su u stanju milosti — ne može ništa drugo, mora biti dionikom stola Gospodinova, inače ne će sv. mise razumjeti. Mi bismo inače prikazali Bogu beskrajno vrijedan dar i zatim bismo otklonili jednako beskrajno uzdarje Božje: zahvaljivali bi kao da smo bogati, kao da smo sami sebi dovoljni! Žrtvovanje, pretvorba, pričest skupa spadaju, kao vjera, ufanje i ljubav. Oni spadaju zapravo tako skupa, da ih se ni ne može dijeliti.

To se jasno očituje u misi našega života. Tu je pričest nemoguće odjeliti od drugih dvaju glavnih dijelova. Oni su tako usko jedni s drugima povezani, da su upravo skupa srasli, da su jedno. Ukoliko sam se u trenu žrtvovao, utoliko ću također biti iznutra posvećen i izmijenjen, utoliko ću se sjediniti s onim, kome sam žrtvovao. Žrtvovanje je već promjena, promjena je već pričest. Sve u prirodi i nadprirodi teži za sjedinjenjem. Mi moramo žrtvovati svakog trenutka svoga života, htjeli ili ne. Na jedan od dvaju žrtvenika stavljen je, svakog trenutka, komadić našega života, naše vječnosti, a time su i pretvorba i pričest određene. Tako s naravnom nužnošću sraščujemo se s onim, kome žrtvujemo. Naš je život pričešćivanje, neprekidno pričešćivanje s Kristom ili sotonom. Kao što svakog časa koji svećenik, koji vjernik prima euharistijskoga Spasitelja i tako doprinosi rastu svoga Spasitelja u sebi, i rastenju mističnoga Krista, tako i ja moram svakog časa po svome *da, Oče* primati Spasitelja, sa Spasiteljem iznutra jedno bivati i tako svoj dio doprinositi da Spasitelj ne samo u meni, nego i u Crkvi raste. Naš je život nešto moćna, nešto strašna. Mi se ne možemo odijeliti od svoga života, od svojih čina. Sve

nosi klicu besmrtnosti u sebi, dobro kao i zlo. I svaka misao, svaka riječ, svako djelo čini nas odmah za vječnost boljima ili gorima.

Kao što je pretvorba, tako je i pričest sakrivena našim očima. Još nije otkriveno »što ćemo biti«. Ali »ništa nije sakriveno, što se ne će otkriti, ni tajno, što se neće doznati« (Mt. 10, 26). Oni koji ovdje zajednički rade, zajednički žrtvuju, zajedničkim putem kroz život idu, vidjet će tad najednom da su za različite gospodare na istom mjestu radili, da su na istom radnom putu, ipak različitim cestama putovali. »Kažem vam . . . , jedan će se uzeti, a drugi će se ostaviti. Dvije će mljeti zajedno, jedna će se uzeti, a druga će se ostaviti. Dva će biti na polju, jedan će se uzeti, a drugi će se ostaviti« (Lk. 17, 34—37).

Tada, na sudu, sve će se otkriti, što sam ja. Nevidljivo biti će tada meni i svima vidljivo. Što sam na svršetku svoga života, to ću biti cijelu vječnost. Ukoliko sam u životu s Kristom ili sotonom bio sjedinjen, toliko ću ostati sjedinjen cijelu vječnost. Vjera i nada prolaze, ljubav će ostati. Žrtva će i pretvorba tada proći, pričest (učešće) će ostati.

Cio je naš život misa sa žrtvom, pretvorbom i pričešću. I svaki je čas našega života misa sa žrtvovanjem, pretvorbom i pričešću. »Tko znade pravo moliti, taj zna i pravo živjeti, kaže sv. Augustin. Tko sv. misu u svom životu ispravno (s Crkvom skupa) slavi, s njom moli, s njom žrtvuje, taj će i svoju

životnu misu ispravno svetkovati. Na svršetku njegova života, kad mu smrtno zvono kao pričesno zvono zazvoni, tad će mu Veliki Svećenik sam dati konačni blagoslov govoreći: »Dođi, blagosloveni Oca mojega, posjeduj kraljevstvo, koje sam ti pripravio od postanka svijeta« (Mt. 25, 34). Ako naš život bude bio »vražja misa«, tada je smrtno zvono također pričesno zvono, tada slijedi nakon »*Ite missa est* — mjesto blagoslova, kletva: »Odlazi od mene prokletniče, u oganj vječni, koji je pripravljen đavolu i slugama njegovim« (Mt. 25, 41).

»Braćo moja! Gledajte dakle pomnjivo, kako ćete živjeti, ne kao bezumni, nego kao mudri, i iskupite vrijeme, jer su dani zli. Zato ne budite nerazumni, nego razumijte, što je volja Gospodnja!« (Ef. 5, 15 sl.). *Da, Oče!*

»NITKO NE DOLAZI OCU, DO PO MENI«.

(Iv. 14, 6.)

II. dio.

Preobraziti se u Krista životna je zadaća svakog kršćanina. To je teško djelo, koje se zasniva na neprekidnoj spremnosti na žrtvu. Naše *da, Oče* mora osloboditi naše sile, da mi sigurno i brzo dođemo cilju. Ali sami po sebi ništa ne možemo. Sam Spasitelj mora nam dati snage da kažemo *da, Oče.* On nam je daruje kao euharistijski Bog.

Njegova je ljubav čudesa izmislila da on, kao prijatelj koji pomaže, mogne boraviti među nama do svršetka vremena. »Kako je Gospodin svoje ljubio, ljubio ih je do kraja« (Iv. 13, 1), do kraja svijeta. »Evo šatora Božjega među ljudima«. (Otkr. 21, 3). Naše crkve nisu samo mjesta za žrtvu, nego mnogo više. One su stanovi živoga Boga. Njegova ljubav drži ga zarobljenim. Ona ga čini »osamljenim« zatvorenikom svetohraništa. Njemu je slatko prebivati među ljudima. (Prov. 8, 31). Sva ravnodušnost i mlakost njegovih prijatelja, mržnja i poruga njegovih neprijatelja ne mogu ga iz svetohraništa istjerati. Ljubav je strpljiva; ne razdražuje se, ona podnosi sve,

sve trpi. Ljubav nikada ne prestaje. (I. Kor. 13, 4 sl.). Spasitelj se ne da razdražiti. Ako bismo ga sate, pa i dane i tjedne u svojim srcima zaboravili, ne bi nas on stoga napustio. On čeka, uza sve to, na nas. On uvijek čeka, bez nestrpljivosti, bez ogorčenosti. On je uvijek budan, s njim se uvijek može govoriti, ma kako ga mi često zaboravljali. Upravo tako čeka Spasitelj u svetohraništu na ljude. »On je prije svega i sve je u njemu postavio« (Kol. 1, 17), on je među nama »kao onaj koji služi« (Lk. 22, 27). On hoće da nam služi. On čeka srcem punim žarke čežnje. On hoće da nam pomogne, a nitko ne dolazi. Naše crkve nisu samo mjesta žrtve, nego i molitve. Kolike gradske i seoske crkve stoje, izuzev jutarnje sv. mise, po cio dan prazne. Samo tu i tamo nađe se po koji zalutali molitelj. Ne dostaje nam žive vjere. Mi nismo prožeti osobnom nazočnošću slavnog Boga — čovjeka Isusa Krista. To je isti Spasitelj kao nekoć. Gdje bi ga ljudi samo sreli hrlili bi k njemu, napuštali su kuće i dvorove, i zaboravljali bi i jesti i piti. (Mt. 15, 32). Oni bi ga sasvim opkoljavali, stajali bi mu na noge, gurali bi ga (Lk. 8, 45), nisu mu dali vremena ni da jede (Mk. 3, 20), ni da sa svojim učenicima ode na odmor (Mk. 6, 33 sl.). Njegova ruka nije ni danas skraćena. Potrebe nisu danas manje nego onda, a ipak je danas oko Spasitelja velika praznina i tišina. Danas ga ne opkoljuje velika množina svijeta kao onda. Kako su naše crkve prazne, kako je Spasitelj sam!

»Oni me ne razumiju«. Ti neshvaćeni Spasitelju, smiluj nam se! »Učitelj je ovdje i zove te« (Iv. 11, 28). Učitelj je ovdje — izložen, ili sakriven u svetohraništu, to nije velika razlika — i čeka na tebe. Stotine tisuća prolaze mimo, a da na nj ne misle, a da svoga Boga ne pozdrave. Tisuće prolaze mimo, i nemaju ni minute vremena za nj. Spasitelj je tu Mi ga zapravo ne bi smjeli pustiti sama, kao što ga ne bismo smjeli pustiti sama ni u svojim srcima Koji štovatelj bi uvijek morao biti prisutan.

»Nitko ne dolazi Ocu, do po meni« (Iv. 14, 6). Spasitelj je tada živio tek na uskom prostoru. u jednom izgubljenom uglu svijeta. Danas on stanuje na tisućama i tisućama mjesta. Posvud je on osnovao svoj »stan među ljudima« (Otkr. 21, 3). Htio je svima biti blizu, da ih pomaže. »Nema naroda tako velika, kojem bi Bog bio tako blizu, kao što je nama Gospodin, naš Bog« (Dt. 4, 7). On nam se tako približio, da nikoga ne zadrži daljina puta da dođe k njemu te potraži kod njega pomoći. Kao na križu. tako i u svetohraništu Spasitelj ne misli na sebe. »Drugima je pomogao, a sebi ne može pomoći« (Mt. 27, 42). On hoće da pomogne i što se više može pokazati Spasiteljem, to mu je milije. S gradskih ulica i puteva nek donesu prosjake i sakate, slijepe i hrome. Dapače nek se izađe na ulice i ograde i svi *potrebni,* koji se tamo nađu neka budu uvedeni (Lk. 14, 21 sl.).

Spasitelj je dobar, po mišljenju dapače učenika bio je i predobar. Oni su htjeli spustiti vatru na negostoljubivi grad. »Ne znate čijega ste duha. Sin čovječji nije došao da pogubi duše nego da ih spase« (Lk. 9, 55). Oni bi rado sebi i učitelju bili priuštili mira i nisu više htjeli puštati djecu k njemu »Učenici su branili onima što su ih donosili« (Mk. 10, 13). Isus je to nevoljko primio i rekao im: »Pustite djecu, neka dolaze k meni i ne branite im« (Mk. 10, 14). Na pitanje što ga farizeji i književnici postavljaju njegovim učenicima: »Zašto vaš učitelj jede s carinicima i grješnicima?« (Zašto ne jede s nama?) odvraća Isus: »Ne treba zdravima liječnika, nego bolesnima. Idite i pamtite što znači: Milosrđe hoću a ne žrtvu; jer nisam došao da zovem pravednike, nego grješnike« (Mt. 9, 12 sl.). Spasitelj je samo u grijehu okorjele farizeje otpremio, one koji su sami sebe držali pravednima (Lk. 18, 9). Grješnici, naprotiv, koji su se kajali nailazili su kod njega na razumijevanje i oproštenje. Nikakovu tvrdu riječ, nikakav prijekor nije im upravio, jedno je samo htio: »Idi i ne griješi više« (Iv. 8, 11). On nije ni nad kim palice prelomio: ni nad Marijom Magdalenom, ni nad preljubnicom, ni nad Samaritankom, ni nad Petrom, ni nad razbojnikom na križu, koji ga je još spočetka grdio (Mt. 27, 44). Dapače i samome Judi on je ponudio milost oproštenja. »*Prijatelju,* zašto si došao?« (Mt. 26, 50). On je došao tražiti, što je bilo izgubljeno. Devedeset i devet ovaca ostavlja on

u pustinji, da jednu izgubljenu, zalutalu nađe (Lk. 15, 4 sl.). »Ali Bog dokazuje svoju ljubav prema nama, što je Krist, kad smo još bili grješnici umro za nas. Mnogo ćemo dakle većma biti po njemu spaseni od srdžbe, pošto smo sad opravdani krvlju njegovom« (Rim. 5, 8 sl.). »Pristupimo dakle s pouzdanjem k prijestolju milosti, da postignemo milosrđe, i nađemo milost, kad nam ustreba pomoć« (Hebr. 4, 16). To je još isti Spasitelj u svetohraništu kao nekoć, kad je išao svijetom »čineći dobro« (Dj. Ap. 10, 38). I danas je on još nada sve Spasitelj; ovdje je za siromašne, bolesne, slabe, potrebne, žalosne, ugnjetavane, za kušane i potištene. »Dođite k meni svi koji ste umorni i opterećeni, ja ću vas utješiti!« (Mt. 11, 28), onda, kad mene, osamljena, koji vas čekam, posjetite, kad se »pobrinete za jelo« koje vam ja dajem (Iv. 6, 27).

Kad bi danas sam Spasitelj imao da podijeli sv. pričest petstotini pričesnika, i kad bi još pet hostija preostajalo u kaležu, kome bi se on dao za hranu, kad ne bi htio upotrebiti svoje čudotvorne moći, — da li: najsvetijima, najbogatijima, najpravednijima? Ne, sigurno ne! Najizmučenijima, najviše kušanima, najslabijima, najbjednijima, najsiromašnijima. On bi išao, onoj petorici, koja su ga najpotrebnija, kod kojih bi najviše kao Spasitelj mogao da učini. »Ne treba zdravima liječnika, nego bolesnima« (Mt. 9, 12). Drugima bi rekao, što je otac izgubljenog sina rekao starijemu: »Sine, ti si uvijek sa mnom i sve

moje tvoje je. Ali se trebalo proveseliti i obradovati, jer ovaj brat tvoj bio je mrtav i oživio je, bio je izgubljen i našao se« (Lk. 15, 31 sl.).

Sv. pričest nije nagrada pobožnim i savršenim, nego najmoćnije sredstvo da čovjek savršen postane. »Nitko ne dolazi Ocu, do po meni« (Iv. 14, 6). Sv. pričest liječi rane, što su nam ih grijesi zadali, ona je lijek za bolne, bez kojeg njihova duša ne može ozdraviti, jakost za slabe, pomoć onima kojima prijeti opasnost, utjeha ugnjetavanima, hrana za sve.

Našoj duši treba za život hrana isto kao i tijelu. Molitva Očenaša: »Kruh naš svagdanji, daj nam danas« (Mt. 6, 11) vrijedi također i za kruh duše. Mi ne živimo od sebe. Mi živimo samo po Kristu. Sve je po njemu (Iv. 1, 3). Naše će srce samo tada biti jako i zdravo, ako ne zaboravimo da jedemo svoj kruh, koji nam Spasitelj dnevno lomi. Bez toga kruha ne ćemo biti dorasli mnogim kušnjama i iskušenjima. Bez njegove snažne milosti podleći ćemo pod teretom križa, što ga Bog stavlja na naša leđa. Na ono što nam nebo šalje možemo samo onda reći *da*, ako nas Krist jača, ako često jedemo toga nebeskoga kruha.

Kad je Ilija na rubu pustinje pun očaja legao da umre i povikao Gospodinu: »Sada je dosta. Uzmi, Gospodine, moj život, jer nisam ništa bolji od svojih otaca!« (III. Kralj. 19, 4), tada nije došao nikakav poslanik s neba, da ga tješi. Došao je anđeo, prodrmao ga i probudio da poduzme nove žrtve.

Četrdeset dana i četrdeset noći morao je sam putovati pustinjom. Ali on nije primio samo nalog, nego i hranu, snagu da nalog izvede: »Ustani i jedi« (III. Kralj. 19, 5). »On je ustao, jeo i pio i putovao, *ojačan tim jelom* četrdeset dana i četrdeset noći do Božjeg brda Horeba« (III. Kralj. 19, 8). »Ustani i jedi« ti imaš još dalek put pred sobom! To vrijedi i za našu mladost. »Ustani i jedi«, pred tobom je još teška borba. To vrijedi za sve nas. »Ustani i jedi«. Ovdje je hrana izabranika. »Pšenica će dati da uzrastu mladi ljudi, a vino djevice« (Zah. 9, 17).

»Bez mene ne možete ništa učiniti« (Iv. 15, 5). Spasitelj to kaže dovoljno jasno. Bez njegove pomoći cio bi naš životni rad bio ništa. Tada bismo mi poput apostola morali pri svanuću priznati: »Učitelju, svu noć smo se trudili i ništa nismo uhvatili« (Lk. 5, 5). Sasvim je drugačije kad se radi sa Spasiteljem: »Na tvoju riječ bacit ću mrežu« (Lk. 5, 5). »I učinivši to — uhvatiše veliku množinu riba, da im se mreža razdirala« (Lk. 5, 6). Ne, »izabranci« Gospodinovi, koji s njime skupa rade, »ne će se uzalud mučiti« (Is. 65, 23). Ali »ne gradi li Gospodin kuću, uzalud rade, koji je grade; ako Gospodin ne čuva grada, uzalud straža bdije na njegovim vratima« (Ps. 126, 1).

Sv. pričest daje za badava sreću i zadovoljstvo. Kad je Spasitelj utažio tjelesnu glad Židova čudnovatim kruhom, kad ih je nasitio, htjeli su ga učiniti kraljem. Kad im je još više obećao, neizmjerno

više, svoje tijelo i krv kao jelo i pilo za njihove gladne, klonule duše, nisu ništa htjeli znati o njemu. »Ovaj govor je tvrd«, (Iv. 6, 60) — i napustiše ga. Hoćete li proroka koji čini više i veće stvari od Mojsija? Evo tu je on: »Kruh koji je sišao s neba, ne kao što su oci vaši jeli manu i pomrli: Tko jede ovaj kruh živjet će uvjek.« (Iv. 6, 58). Sami su se učenici sablaznili na ove riječi. Narod i mnogi učenici su ga napustili (Iv. 6, 66).

Koliki stišavaju i danas još svoju glad s mahunama ovoga svijeta! A koliki ne dolaze ni do toga: »On bi rado bio utišao svoju glad s mahunama, koje su svinje jele, i nitko mu ih nije davao« (Lk. 15, 16). Što je svijet tako tvrd! Kako se skupo moraju platiti griješna veselja svijeta. Ona stoje novaca, stoje života, stoje vječnosti. A kako je Spasitelj dobar! »O vi svi koji ste žedni, dođite na vodu, i vi koji nemate novaca, dođite, kupite žita i jedite; dođite, kupite bez novaca i ne dajući ništa u zamjenu: vina i mlijeka. Čemu trošiti novac za ono, što nije kruh, svoju zaradu za ono, što ne zasićuje? Poslušajte me dakle i jedite što je dobro . . . Slušajte i dođite k meni. Slušajte i vaša duša će živjeti« (Is. 55, 1 sl.).

Nitko ne dolazi svetosti, blaženstvu, do po Kristu. Ovaj kruh je zalog vječne neumrlosti, buduće slave. »Tko jede tijelo moje i pije krv moju, taj ima život vječni i ja ću ga uskrisiti na sudnji dan. Kao što ja živim poradi Oca, i koji jede mene i on će ži-

vjeti poradi mene« (Iv. 6, 54 sl.). Tko jede ovaj kruh, taj već sada ima život vječni. Kako može umrijeti onaj, koji uživa život vječni?

Sveta hostija je sjeme i svako zrno, ako se baci u zemlju, ako mu se dadne mogućnost razvitka, razvija se tada posve samo od sebe, kako već treba. Svako zrno (dakle i sv. hostija) mora biti posijano, inače ostaje samo. Spasitelj ne može bez nas djelovati. On mora, da tako reknemo, kao sa strane gledati kako ljudi lete u propast. Spasitelju treba tlo. Kao što zrno nepobjedivom snagom trga ovoj i traži zemljino bogatstvo, da pruži korijen, tako i on jako čezne da dođe u naše srce. Kako bi htio da nam pomogne, da za nas i Oca radi! On bi htio izaći iz svetohraništa da se svrati u naša srca, ali on ne može da pokaže svoje čežnje, on je nijem, on ne može više govoriti. Stoga i danas vrijedi još za svećenike »*Compelle intrare:* Primorajte ih ipak, neka svi uđu, da mi se kuća napuni!« (Lk. 14, 23).

Svako zrno može se razviti samo do onog oblika, koji je u nj s klicom položen. U hostiji počiva Krist. Stavimo ga samo u dobru zemlju i dajmo mu mjesta, pustimo ga da raste u nama, tad ćemo sami od sebe »mnogi plod donijeti« (Iv. 15, 5), tad će se lik Kristov sam od sebe u nama pokazati. Kad Krist tako u nas posve uraste, kad smo tako posve »Krista obukli« (Rim. 13, 14), tada nas ne može nebeski Otac odbiti strašnim riječima: »Ne poznam vas«

(Mt. 25, 12). Mi smo tada postali» jednaki slici Sina njegova« (Rim. 8, 29) »ljubeznog« (Mt. 3, 17).

Sveta je hostija, sveto sjeme; ne smetajmo njezina rasta. Mi ne poznamo zakonâ božanskog života, kao što ne poznamo ni zakonâ zemaljskog života (i još manje). Mi bismo mogli samo smetati. Spasitelj će sve sam od sebe učiniti, pustimo samo da nas vodi, pazimo posve na svoju unutrašnjost i ostanimo u zajednici s njim!

U svojim učincima sv. pričest nije nešto prolazna nego nešto trajna. Ona traje dok tijelo i krv Kristova ostaju pod prilikama kruha i vina prisutni, dok prilike traju. A i kad ih više nema, ostajemo povezani s Kristom, jače iznutra povezani nego smo bili prije primanja sv. pričesti (Uspor. Iv. 6, 56). Naš je život *gratiarum actio, zahvaljivanje,* zahvaljivanje djelima, samim životom, zahvaljivanje Kristu i po Kristu, zahvaljivanje Ocu, presvetom Trojstvu »Šta ću uzvratiti Gospodinu za sve dobro, što mi ga je učinio? Podignut ću čašu spasenja« (Ps. 115, 12 sl.). Zahvalit ću se po sv. Euharistiji, po svetoj žrtvi. Postavimo svoju životnu misu i svaki trenutak svoje životne mise u euharistijsku žrtvu (sa žrtvenom hranom) koju mi sami dnevno slavimo, postavimo je također u sve svete mise koje se neprestance slave svakog časa. Pustimo da nas nosi krvna struja milosti. — *Da, Oče.* To je moja molitva, moj život, moj život u prisutnosti Božjoj. *Da, Oče!* To su moje posvetne riječi, to je moja euharistijska molitva za-

hvalnica. Samo po Spasitelju mogu reći *da, Oče!* Ja sam *ne,* on je *da.* Što više on u meni poprima oblik, to češće, jasnije i veselije zvuči moje *da.* »Nitko ne dolazi Ocu do po meni« (Iv. 14, 6).

Tko će o euharistijskom Spasitelju reći sve što bi trebalo? Mi to ne možemo. »Kad bi se to htjelo sve zabilježiti, ni sam svijet ne bi mogao obuhvatiti knjiga, koje bi se imale napisati« (Iv. 21, 25). Tako bi se i ovdje moglo reći. I kad bismo to mogli reći i napisati, ne bi to bila još ni polovica, bila bi to samo sjena sve istine. O euharistijskom Spasitelju moglo bi se reći što je kraljica od Sabe rekla Salamonu: »Istina je bila što sam o tebi i tvojoj mudrosti čula u svojoj zemlji. Ja nisam htjela vjerovati pripovijedanju, dok nisam došla i vidjela svojim očima. I uistinu, ni polovica mi nije bila rečena. Tvoja mudrost i tvoje vrline nadilaze vijesti što sam ih primila. Sretni tvoji ljudi, sretne ove tvoje sluge, koji uvijek stoje pred tobom i slušaju tvoju mudrost« (III. Kralj. 10, 6 sl.). Dođite dakle sami, »kušajte i vidite, kako je sladak Gospodin« (Ps. 33, 9). Iskusit ćete »kako je dobar Gospodin« (I. Petr 2, 3). Mi moramo doći, jer nitko ne može reći *da, Oče* osim u Isusu Kristu »koji je nada sve blagoslovljen u vijeke« (Rim. 9, 5).

»EVO SLUŽBENICE GOSPODNJE«.

(Lk 1, 38.)

Misao koja je vladala životom Spasiteljevim, mora da je također bila i misao vodilja u životu Majke Božje. Kao što lice Isusovo nosi crte njegove presvete Majke, tako i duševni život Marijin sliči životu njezina božanskoga Sina. Da li je i blažena Djevica rekla svoje *da, Oče?* Nije li nam u stalnom predanju naše volje Božjoj volji — uzorom ne samo Spasitelj već i draga Majka Božja?

Čovječjem, trpnom (pasivnom), a ipak posve djelatnom (aktivnom) *da, Oče* božanskog Učitelja odgovara žensko dvostruko trpno (pasivno): »Evo službenice Gospodnje« (Lk. 1, 38) blažene Djevice Ovo »Evo službenice Gospodnje« njezino je *da, Oče.* To je ponizan a ipak ponositi, bojažljivi a ipak tako veseo poklik *njezina* života. Nitko Spasitelja nije tako razumio kao ona. Nijedna njegova riječ nije se izgubila. Ona je »čuvala sve ove događaje i razmišljala o njima u svom srcu« (Lk. 2), Sjeme je palo na najbolje tlo i donijelo stostruki rod.

Od svih ljudi Marija je dosegla najveću svetost. Ona je najbliže došla Božjem savršenstvu. Da razumjednemo Spasitelja treba samo da pogledamo

primjer Marijin. Kao što je životom njezina Sina ravnala volja Božja tako je i njezinim.

Nema ljepšega časa u njenom životu od navještenja (Lk. 1, 26 sl.). U nekoj skromnoj kućici u Nazaretu kleči zaručnica Josipova u svojoj sobici zaronjena u duboku molitvu. Ona moli kao što nijedan prorok nije molio; usrdnije i dublje od Izaije, i Jeremije, moli za dolazak Spasitelja: »Rosite, nebesa, s visine i oblaci neka dažde pravdu! Neka se otvori zemlja, i neka iz nje nikne Spasitelj« (Ps. 45, 8). Ona je već, tako često molila, ali nije ni najmanje, ni sasvim izdaleka mislila da će *ona* biti izabranica, da će *ona* biti taj oblak. I neočekivano stade pred nju anđeo Gospodnji. Ona se preplaši, no ne toliko pred njegovom pojavom. »Ona se uplaši od ove riječi te je razmišljala kakav bi to bio pozdrav« (Lk. 1, 29). Strah joj nije oduzeo svijesti, jasno, mirno prosuđivanje. U svojoj poniznosti nije još znala šta da počne s anđelovim riječima. On mora jasnije govoriti: »Ne boj se Marijo! jer si našla milost u Boga. Evo, ćeš začeti i rodit ćeš sina i nadjeni mu ime Isus. On će biti velik i zvat će se Sin Svevišnjega; i dat će mu Gospodin Bog prijestolje Davida, oca njegova i kraljevat će u domu Jakobovu uvijeke i kraljevstvu njegovom ne će biti kraja« (Lk. 1, 30—34). Koliki bi u prebujalom veselju svoga srca bez sustezanja rekli: *da!* Ona ispituje; ovdje ne smije govoriti srce i osjećaj, nego razum. Kako stoji s mojim djevičanstvom, s mojom čistoćom, koji pripada-

ju Gospodinu? Njezina savjest mora jasno vidjeti. Ona pozna tajnu života i bez bojazni govori o tome, gdje to i ukoliko to mudrost zahtijeva. Još jasnije mora anđeo govoriti . . . Ona sad jasno vidi volju Božju, premda za njezinu poniznost mnogo je još tajna i pitanja. Ali o tom se sad više ne radi. Ona je posve pripravna, ona se posve predaje Bogu, stavlja mu se posve na raspolaganje: »Evo, službenice Gospodnje« (Lk. 1, 38). »I anđeo se oprosti od nje« (Lk. 1, 38). On je ostavi u moru blaženstva, u kliktanju njena srca, samu s Bogom.

Počeo je divni život, kako još nikada na zemlji nije bio proživljavan. Tu je stajalo ljudsko dijete posve u službi svoga Boga, tijelom i dušom, srcem i voljom, sa svim silama i sposobnostima. Njena je volja bila na službu Gospodina. Kod Elizabete je mogla u svome veselju uskliknuti: »Veliča duša moja Gospodina, jer velike mi je stvari učinio onaj, koji je silan« (Lk. 1, 46—49). Ništa velika nije ona učinila. Veliko nešto se dogodilo, jer se stavila Gospodinu posve na raspoloženje, jer je pustila Gospodinu slobodne ruke:Evo službenice tvoje, neka mi bude po riječi tvojoj. (Lk. 1, 38).

To *»fiat mihi« neka mi bude,* što je Marija u Nazaretu rekla bilo je sadržajem zamašno. Ona je poznavala, iz svetog Pisma svoga naroda, život i zadaću Mesijinu, njegovu muku i smrt. »Nema na njemu izgleda ni ljepote . . . Prezren je bio, posljednji među ljudima, čovjek boli; svikao trpnji . . . Uistinu

on je nosio naše; slabosti i boli je naše sam nosio. I mi smo ga smatrali kažnjenim, od Boga udarenim i poniženim. No zbog naših grijeha bio je izranjen, zbog naših opačina smrvljen. Kazna, koja je nama donijela mir na nj se oborila. Po udarcima što su njega stigli, mi smo ozdravili . . . Zlostavljali su ga, a on je dragovoljno to podnosio i nije otvorio usta svojih. I kao janje koje se vodi na klanje, kao ovca, koja šuti pred onim koji je striže, nije otvorio usta svojih.« (Is. 53, 2 sl.). Bilo joj je jasno: njemu biti majkom, znači biti mučenicom. Bog je ovdje sigurno zahtijevao svijesno, bistrovidno *da*. Ovo *da* o kojem je zavisila čast presvetog Trojstva i ljudsko blaženstvo, nije bilo slijepo *da*, upravo kao ni ono Spasiteljevo kod njegova dolaska na svijet: »Evo dolazim . . . da učinim volju tvoju« (Hebr. 10, 7). On je znao šta je sadržavala volja Božja. A i Marija je znala šta ima očekivati kao Majka Božja.

Ovaj »*Fiat*, neka mi bude« blažene Djevice najsrčanija, najzamašnija je riječ, koju je čovjek ikad rekao. Time je ona postala veliko-svećenica. Time je ona pozvala Spasitelja na svijet. »I riječ je tijelom postala« (Iv. 1, 14). Tako je ona sama postala Majkom Božjom, a istodobno i našom majkom. S ovim »Fiat« ona nas je primila. Tu je ona postala našom drugom pramajkom: Majka povijesnog i mističnog Krista. Na križu, u času smrti prvorođenoga, počeo je čas rođenja kasnije rođenih. Krist je morao ići u smrt, da po smrti, koju je podnio za otkup

od prestupaka, . . . prime pozvani obećanu baštinu. (Hebr. 9, 15). »Evo, Majke tvoje« (Iv. 19, 27), govorio je Isus kad je umirao svom ljubljenom učeniku. To nam je potvrda, da je ona otad postala našom Majkom. Ovo »*Fiat*« bila je čvrsta riječ dostojna Majke takova Sina. Riječ starca Simeona bila joj je samo potvrda: »Mač će probosti dušu tvoju« (Lk. 2, 35). Njezine oči su jasnije vidjele od njegovih; ta ona je kraljica proroka.

Put je trpnje dvostruko i trostruko teži, ako ga čovjek unaprijed predviđa. A šta mora da je Majčino srce podnijelo kad je pomislila o trpnjama djeteta od jaslica do križa i kako mora da su djelovale riječi Simeonove: »Gle, ovaj je postavljen na propast i na uskrsnuće mnogima u Izraelu, i kao znak, kome će se protiviti?« (Lk. 2, 34). Ona je svoj život podnosila idući naprijed sa spoznajom, da je to Očev put za Isusa i za nju. Mir i sreću nalazila je u tome da posve bude službenicom i da samo njemu smije služiti. Velike stvari činimo za se i za druge kad pustimo Boga da djeluje, kad Bogu stojimo posve na raspolaganju. Ona je govorila posve iz vlastitog iskustva, kad je slugama u Kani savjetovala: »Sve što vam kaže, činite« (Iv. 2, 5). Tko slijedi Boga, taj doživljuje čudo.

Svojim predanjem u volju Božju, Marija je s božanskim Spasiteljem bila mnogo uže povezana nego krvnom vezom. Zajednica krvi podređena je zajednici milosti i iščezava pred njom. »Jer tkogod

čini volju Oca moga koji je na nebesima, taj je brat moj i sestra i majka.« (Mt. 12, 50). To je bila najveća pohvala Spasiteljeva za njegovu majku. Kao nitko inače na svijetu ona je bila u volji Božjoj jedno s njime. Ona je s njime uporedo išla.

»Velike stvari mi je učinio Gospodin. Odsad će me zvati blaženom svi stvorovi« (Lk. 1, 49, 48). Dok je živjela nije dakako bilo tako. Ona se nije mogla ni na kakav način istaknuti. Cio se je njezin život odigravao u okviru priprostog djelovanja posve jednostavne i skromne radničke žene. Upravo zbog roditelja i sablaznili su se nad Spasiteljem: »Nije li ovo Isus, sin Josipov, kojemu mi znamo oca i mater? Kako dakle ovaj sad govori: Sišao sam s neba?« (Iv. 6, 42). Još jasnije sv. Matija ponavlja mišljenje naroda: »Nije li ovo sin tesarov? Ne zove li se njegova mati Marija . . .? Otkud dakle ovome sve to? I sablažnjivali su se o njega.« Svetosti ne pripada ništa velika, znamenita, ništa izvanredna. Svetost se ne mora svakako već izdaleka prepoznati. Prava svetost može dapače i najbližoj okolini biti sakrivena. Oči ljudi često kao da nešto zadržava te ne vide. Bog mnoge ljude hoće posve za sebe. Njihova je ljepota stvarno u unutrašnjosti, sakrivena ljudskim očima. Svetost je najljepša onda kad nosilac svetosti najmanje za nju zna. Prava svetost ne stoji ni u čem velikom ni u nečem malenom, nego u jednostavnom ispunjavanju volje Božje. Svatko može, tamo gdje se nalazi biti svet. Onaj će biti najsavršeniji, koji ondje gdje se nalazi najpotpunije ispunjava volju Božju, uvijek govoreći: *da, Oče* ili »Evo službenice Gospodnje«. Biti velik u svakidanjem životu to je prava svetost. Hajde, govorimo i mi kao Majka Božja: »Evo službenice Gospodnje!« Moje su oči uprte u Gospodina »kao oči služavke u ruke njene gospodarice« (Ps. 122, 2) i moje srce govori: *Da, Oče.*

Spasitelj uvijek djeluje. Kad čovjek ugleda svijetlo svijeta, tad se Spasitelj može ponovno u njem roditi, u njemu narasti i u njem cio svoj bogočovječiji život i trpnju obnoviti u čast Oca. On može još jednom slaviti Božić, Veliki petak i Uskrs. A gdje je Spasitelj, tamo je i njegova Majka. Pastiri »dođoše žurno i nađoše Mariju . . . i djetešce, gdje leži u jaslama.« (Lk. 2, 16). Dalje: »Kod križa Isusova stajaše Mati njegova . . .« (Iv. 19, 25). Ako Spasitelj i dalje djeluje, djeluje i njegova presveta Majka. Njezine materinske dužnosti nisu još posve svršene. Ona je nad kolijevkom, kod žrtvenika i na grobu svoga Prvorođenca« (Mt. 1, 25). Ona sa svakim od nas mora još jednom ići istim putem. Opseg njenih dužnosti postao je beskrajno velik, on obuhvaća cio svijet, proteže se na cijelog mističnog Krista, cijelu Crkvu, a s time i na svakoga kršćanina, koji živi u životnoj vezi s Kristom, u stanju posvetne milosti. Na zemlji ne bi već nikako mogla dospjeti vršiti tolike svoje dužnosti. To joj je samo s neba moguće, gdje ima dio na Božjoj beskrajnosti, svemoći i sveznanju. Naš život ima za nebo samo utoliko značenja,

ukoliko Krist u nama stanuje, ukoliko poprimimo njegov lik. Mi postojimo za nebo samo onda ako živimo u krvnom optoku mističnoga Krista, ako smo cijepljeni na živom »trsu« (Iv. 15, 5).

Gdje je dijete, tu je i Majka. Gdje se Spasitelj rodi, tamo mu njegova Majka pripravlja stan. On se rodi u duši čovjeka kod svakog krštenja, kod svake ispovijedi, čim svećenik odriješi od teškoga grijeha. U našim dušama — slikovito rečeno — izgleda on još siromašniji nego u betlehemskoj štalici. Mariji je nekoć bila slatka materinja dužnost da svome Sinu pruža hranu, odijelo i stan. Kad se mistični Spasitelj rodi u našim dušama, on je također još malen i treba duhovne njege da doraste, . . . da dosegne potpuno čovječje doba. Tko od nas može saobraćati sa Spasiteljem kako to dolikuje njegovoj časti? Tko je od nas sposoban da služi Spasitelju? Nitko se u to ne razumije kao njegova i naša Majka. Ona mora našem Spasitelju mjesto nas biti majkom, kao što je djetetu Isusu na zemlji bila. Pod njenom majčinom ljubavi i brigom on najbrže raste. Stavimo joj rado na raspolaganje sve svoje sile i sposobnosti i sva duševna dobra koja primamo. Nek to sve bude na službu Spasitelju; da mu ona mogne dati što on želi i treba, da u nama naraste. Šta to znači? U svom javnom naučavanju govorio je Isus: »Jelo je moje da činim volju onoga, koji me je poslao, i da izvršim djelo njegovo« (Iv. 4, 34). Jelo, koje Marija mora pružiti našem Spasitelju da u nama ojača, isto je

naše predanje u volju Božju. Kadgod reknemo *da, Oče,* blažena Djevica će to upotpuniti i pružiti ga svome i našem Spasitelju. Tako on raste u časti trojedinoga Boga.

Marija zaručnica svetoga Duha, kao harfa udešena je za najtiši pokret milosti. Da bi uz nas stajala opominjujući nas, da ne propustimo ni jednu priliku za ispunjavanje Božje volje i ni jedno *da. Oče.* Pod djelovanjem milosti Duha Svetoga i pomoću Majke Božje zadobit će Spasitelj u nama onaj izgled i snagu, koji odgovaraju našem položaju u cjelini i našoj životnoj zadaći. »Evo, službenice Gospodnje, neka mi bude po riječi tvojoj.« Ona je Spasiteljevo *da, Oče* razumjela i proživljavala bolje nego itko drugi. Ona treba da bude našom učiteljicom, majkom i voditeljicom. Po ovom *da, Oče,* koga je Spasitelj u svom životu ostvarivao, čovještvo je doseglo savršenstvo tako da je mogao reći: »Oče, djelo sam izvršio koje si mi dao da činim« (Iv. 17, 4). »Svršeno je« (Iv. 19, 30).

Pomozi nam presveta Majko, da mi svakog časa reknemo *da, Oče* s tvojim osjećajima službenice! Uzmi svako predanje naše volje Božjoj volji i pruži ga kao dar Boga dostojan, kao duhovnu hranu tvome i našem Spasitelju, da on, tvojom majčinskom pomoći dovrši djelo koje nam je Otac naložio.

Ti Majka, a ja dijete tvoje.

»TKO LJUBI BOGA, NEKA LJUBI I BRATA SVOGA«.

(I Iv. 4, 21)

Da, Oče, to je proživljavana ljubav prema Bogu. A jer ljubav prema Bogu obuhvaća ljubav prema bližnjemu, jer jedna s drugom stoji i pada, u ovom *da, Oče* mora biti i ispunjavanje ljubavi prema bližnjemu.

Osim dužnosti ljubavi prema Bogu, nije Spasitelj nijednu zapovijed tako naglasio kao ljubav prema bližnjemu. »Ljubi Gospodina, Boga svoga svim srcem svojim i svom dušom svojom i svom pameti svojom i svom snagom svojom.« (Mk. 12, 30). »To je prva i najveća zapovijed. A druga je ovoj jednaka: Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe! O ovim dvjema zapovijedima visi sav zakon i proroci.« (Mt. 22, 38 sl.). »Jer se sav zakon izvršuje u jednoj riječi: Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe.« (Gal 5, 14). To je upravo oznaka Krista. »Po tom će svi poznati, da ste učenici moji, ako se ljubite međusobno« (Iv. 13, 35). Mjera ljubavi je ljubav prema samome sebi: »Ljubi bližnjega kao samoga sebe« (Lk. 10, 27). Ne, mjera je ljubav Božja prema nama:

»Ovo je moja zapovijed, da se ljubite među sobom, kao što sam ja vas ljubio.« (Iv. 15, 12).

Iz riječi Spasiteljevih jasno nam je, da ljubav prema bližnjemu mora biti nešto velika, da ljubav prema sebi i ljubav prema bližnjemu moraju stajati na istom stupnju s ljubavlju prema Bogu. Ljubav prema Bogu — ljubav prema ljudima, obje su jedno isto. »Veće zapovijedi od ove (zapovijed ljubiti Boga i bližnjega) nema« (Mk. 12, 31). Spasitelj nas je ljubio istom božanskom ljubavlju kojom ga ljubi njegov Otac. Na isti način treba da se mi među sobom ljubimo. »Kao što Otac ljubi mene, tako sam i ja ljubio vas . . . ljubite se među sobom, kao što sam ja vas ljubio« (Iv. 15, 9, 12). Jesmo li mi sposobni za takovu ljubav prema bližnjemu, osobito kad k njoj pripada i ljubav prema neprijatelju? »Čuli ste, da je kazano: Ljubi bližnjega svoga i mrzi neprijatelja svoga. A ja vam kažem: ljubite neprijatelje svoje, činite dobro onima, koji na vas mrze . . . i molite za one, koji vas progone« (Mt. 5, 43 sl.). I opet uzorom nam mora biti Bog »koji čini, da sunce njegovo izlazi nad zlima i dobrima i daje kišu pravednima i nepravednima« (Mt. 5, 45). I same naše neprijatelje moramo ljubiti onom ljubavlju kojom nas Bog ljubi. Ali kako ćemo tada razumijeti riječ Spasiteljevu: »Tko oca i majku ljubi više nego mene, nije mene dostojan i tko sina ili kćer ljubi više nego mene, nije mene dostojan?« (Mt. 10, 37).

Može li se ljude više ljubiti nego Boga? Može li se uopće ljude ljubiti? Kako se naša spoznaja sastoji iz duhovne i sjetilne spoznaje, stoga je po sebi i naša ljubav podijeljena. Svoje naravne ljubavi mi nismo gospodari. Neki su nam ljudi simpatični, privlačivi; s njima rado saobraćamo. Drugi su nam nesimpatični, neugodni, njima se najradije uklanjamo s puta. Antipatični ljudi, a osobito prema nama neprijateljski raspoloženi ljudi, pobuđuju u nama, sami od sebe, više ili manje osjećaj odvratnosti. Ovaj poriv naše naravi nije grijeh; jer osjećaj radi brže od razuma, a da čovjek sagriješi, potrebna je spoznaja i to prethodna a ne nadnadna. Grijehom postaje ovaj osjećaj odvratnosti i mržnje kad ga znajući i hotimice gojimo i podržavamo. Do tog osjećaja ne treba držati i treba preko njega jednostavno preći i mirno reći *da* slijedećem trenutku. To isto vrijedi i za sklonost k simpatičnim osobama. I u tome nema grijeha. I zbog toga se također ne treba uznemirivati. Ne treba na taj osjećaj paziti, nego reći *da* svojoj dužnosti i ići dalje, ostati kod onoga što upravo moramo činiti. Mi nemamo vremena da se predajemo tim sklonostima.

Ako bi ljubav, koju Spasitelj od nas zahtijeva bila stvar osjećaja, zapovijed ljubavi prema bližnjemu, a pogotovo prema neprijatelju bila bi zapovijed koja se ne bi vršila i koja bi nadilazila ljudske sile. Ljubav, koju zahtijeva Spasitelj, uzvišena je, duhovne je naravi i vrlo često nema ništa sa osjećajima. Majka, kad joj umre jedino dijete može osjećati jaču bol nego kad počini teški grijeh. A ipak nebi uz cijenu teškoga grijeha pozvala svoje dijete na život. Osjećajem ona ljubi svoje dijete više nego Boga. Voljom, međutim — a o tome se ovdje nada sve radi — ljubi ona Boga više nego svoje dijete. Tko *voljom* ljubi ljude više nego Boga, čini grijeh. U zapovijedi ljubavi prema Bogu i bližnjemu zahtijeva se voljna ljubav. Ako skupa s njom iskrsne i osjećajna ljubav, to je onda za nju izvrsna pomoć. Mogu li ljude, dapače i moje neprijatelje ljubiti s istom voljnom ljubavi kao Boga? Je li to moguće? Da, ali samo stoga, što je ljubav prema bližnjemu ukorijenjena u ljubavi prema Bogu. Mi ne smijemo bližnjega ljubiti zbog njega samoga, nego samo radi Boga.»Što ste najmanjemu od moje braće učinili, *meni* ste učinili« (Mt. 25, 40). U svim ljudima moramo gledati Spasitelja. Sve ljude moramo ljubiti radi Spasitelja, radi Boga. Nije ispravno, kad se rekne da Bog ne će svu ljubav za sebe, da nam ostavlja još dobar dio naše ljubavi za bližnjega. Bog traži svu našu ljubav do posljednje njezine niti. Bližnjega smijemo samo idući Bogu ljubiti. Veza čovjeka s čovjekom nije neposredna i izravna, ona ide preko Krista. To nije put: čovjek — čovjek, nego čovjek — Krist — čovjek. To je stvar puno veće, življe vjere, da u svim ljudima gledamo Krista. Mi ne možemo nikada dosta, moliti: Gospodine, umnoži moju vjeru, učini živom moju vjeru! Ovu posve živu vje-

ru, naći ćemo samo kod savršenih i stoga je samo njima moguće da se trajno savršeno vježbaju u ljubavi prema bližnjemu. Drugi moraju sveđer pokušavati da je vrše i svaki put kad ne uspiju moraju iznova započimati. Učenici iz Emausa nisu u pojavi uskrslog Spasitelja, prepoznali Spasitelja. Kako ćemo ga mi prepoznati kad nam često dolazi u susret nagrđen i iznakažen, sličan Veroničinoj slici? A ipak moramo to učiniti, inače ne ćemo svemu, što ljubav bližnjemu zahtijeva od nas, moći reći svoje *da, Oče*. Tko ostaje kod onog ljudskoga, tko se hvata za ljudsku stranu, mora reći *ne*. Mi moramo ljude ona ko ljubiti kao što ih je Spasitelj ljubio, božanskom ljubavlju. »Ako ljubite samo one koji vas ljube, kakvu ćete plaću imati? Ne čine li to i carinici? I ako pozdravljate samo prijatelje svoje, što osobito činite? Ne čine li to i neznabošci? Budite dakle savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski« (Mt. 5, 46 sl.). Zakon po kome ćemo biti suđeni to je zakon ljubavi prema bližnjemu. Pitat će nas se za djela milosrđa, koja smo Bogu za volju prema svojim bližnjima činili. (Mt. 25, 35 sl.).

»Najveća (od svih kreposti) je ljubav« (I Kor 13, 13). Ako ljubavi nemam, najveći su darovi milosti i čudesa, kao mjed koja ječi i praporac koji zveči« (I Kor. 13, 1 sl.). Ljubav je znak po kome se prepoznaju Kristovi učenici. »Gledajte, kako se ljube!« Tako su govorili pogani i Židovi o prvim kršćanima. Ne bi li se danas često moglo reći: Gledajte

kako se mrze! Mogu li se stoga udovi istoga tijela međusobno boriti? »Jednim Duhom mi se svi krstimo u jedno tijelo, . . . i svi se jednim Duhom napojismo . . . Bog je tako složio tijelo . . . da ne bude u tijelu razdor, nego da se udovi jednako brinu jedan za drugoga« (I Kor. 12, 13, 24 sl.). Nedostatak ljubavi zapaža se vrlo često među ljudima a i među katolicima. Time naša vjera mnogo gubi na odpornoj snazi. »Ako jedno udo trpi, trpe sva druga s njime.« (I Kor. 12, 26). Ako je tijelo jako bolesno, nema više snage da raste. Nema više u nama »života u izobilju« (Iv. 10, 10). Nama trebaju sve milosti koje zaslužujemo, dapače nema više suviška i stoga je mučni rad naših misija često unaprijed osuđen na neplodnost.

Kršćanstvo bez ljubavi prema bližnjemu, ne da se zamisliti. Gdje prestaje ljubav, prestaje i kršćanstvo. »Kad ljubavi ne bih imao, bio bih ništa« I Kor. 13, 12). Naš brat je i za nas »vidljivi Bog.« U hiljadu prilika on nas susreće. »Bog je u svemu« (I Kor. 15, 28). »Ako tko reče: ljubim Boga, a mrzim na brata svoga, lažac je; jer tko ne ljubi brata svojega, koga vidi, kako može ljubiti Boga, koga ne vidi? I ovu zapovijed imamo od njega: tko ljubi Boga, da ljubi i brata svoga.« (I Kor. 4, 20 sl.). »Tko ne ljubi ostaje u smrti. Svaki, koji mrzi na brata svoga ubojica je.« (I Iv. 3, 14 sl.). »Tko mrzi na brata svoga, u tami je, i u tami hoda, i ne zna kuda ide« (I Iv. 4, 8). Spasitelj ne govori blaže, nego nje-

gov učenik — ljubimac. Prije je vrijedilo, tko samo ubije, bit će predan sudu. »A ja vam kažem, da će svaki, koji se srdi na brata svoga, biti kriv sudu. A tko reče bratu svome »raka« (glupi, odvratni čovječe), bit će kriv skupštini. A tko reče: »budalo« bit će kriv paklu ognjenome« (Mt. 5, 22). Mržnja je jedan od najtežih grijeha. Svijet je postao hladan. Ljubav ga mora opet stopliti.

Ali ovo znaj, da će u posljednje dane nastati teška vremena. Jer će ljudi biti samoživi, srebroljubci, hvališe, oholice, psovači, nepokorni roditeljima, nezahvalni, bezbožci; neljubezni, klevetnici, neuzdržljivi, goropadni, nedobroljubivi; izdajnici, nagli, naduveni, koji više mare za slasti, nego li da omile Bogu; gradeći se pobožni, ali sile se njezine (tj. pobožnosti) odrekli« (2. Tim. 3, 1 sl.). Ljudi su postali vrlo kratkovidni. »Jer svi . . . traže što je njihovo, a ne što je Isusa Krista« (Fil. 2, 21). »Tko ljubi svoj život, taj će ga izgubiti.« (Iv. 12, 25). Zašto se ne obazire na riječi Spasiteljeve? Hoćemo li badava doći u nebo? Filipljanima (2, 4) piše sveti Pavao: »Ne gledajte svaki za svoje, nego svaki i za ono, što je drugih«. No Korinćanima postavlja još viši cilj: »Nitko neka ne traži, što je njegovo, nego što je drugoga« (I Kor. 10, 24). Traženje sama sebe, bolest našeg vremena, smrt je ljubavi. Traženje sama sebe skučuje pogled, čini čovjeka malenim i sitničavim. Samo nesebičan čovjek postaje velik, širokogrudan i poletan. Ne čini me bogatim ono što ja zgrćem i posjedujem, nego ono što ja siromasima poklanjam. Od našeg bogatstva i posjeda ne ostaje nam ništa, ni jedan novčić ni jedna mrvica zemlje ne ide s nama na drugi svijet. Bog nas ne pita: šta si zaslužio, koliko blaga i bogatstva si sačuvao. On samo pita: šta ti je preostalo za tvoju gladnu braću i sestre? Što si za njih od sebe uštedio? »Mnogi bogataši bacali su mnogo (u milostinjar). I dođe jedna jedina siromašna udovica i baci dva novčića, što je otprilike kao dvije pare. I dozvavši svoje učenike reče im: Zaista vam kažem: ova je siromašna udovica stavila više od svih koji su metnuli u milostinjar. Jer svi su bacali od suviška svojega, a ona je od sirotinje svoje stavila sve što imade, svu svoju imovinu.« (Mk. 12, 41 sl.) Dalo bi se ugodno živjeti, bilo bi lijepo na svijetu kad bi svi vršili barem strogo zapovijeđenu ljubav prema bližnjemu. »I svi koji vjerovaše bijahu zajedno . . . i imali su sve zajedničko. Tečevinu su i imanje prodavali i dijelili svima kako je koji trebao« (Dj. Ap. 2, 44 sl.). Kad bi svi imali ljubav koja je zapovijeđena, kad bi svi tražili najprije kraljevstvo Božje, tada bismo imali svega, »stostruko«, u izobilju (Mk. 10, 30). I milost velika bijaše na svima njima; jer nijedan među njima nije bio siromašan (Dj. Ap. 4, 33 sl.).

»Tko ljubi Boga, da ljubi i brata svoga« (I Iv. 4, 21). Ljubav prema bližnjemu mjerilo je ljubavi prema Bogu. Ljubav prema Bogu i bližnjemu zavisne su jedna o drugoj. Jedna raste i pada s drugom kao

voda u spojenim cijevima. Ljubav prema Bogu i bližnjemu nije slatki osjećaj, nego junačko djelo. »Tko dakle ima blago svijeta i vidi brata svoga u nevolji, i zatvori mu srce svoje, kako ostaje Božja ljubav u njemu? Djeco! ne ljubimo riječju ni jezikom, nego djelom i istinom« (I Iv. 3, 17 sl.). Šta mi koristi moja ljubav, ako ne donosi nikakve žrtve, ako djela ne može pokazati? »Ako brat ili sestra goli budu ili su bez svakidanšje hrane, a reče im koji od vas: idite s mirom, grijte se i nasitite se, a ne date im što im je potrebno za tijelo, kakva korist?« (Jak. 3, 15 sl.). Ljubav ne vraća nikome zlo zlim, nego svagda revno nastoji o dobru prema svima (I Sol. 5, 15). Svojim dobrim djelima sabrat ćemo na glavu svoga neprijatelja žeravicu (Prov. 28, 25). Svojom ljubavi pobijedit ćemo njegovu mržnju. Po tome će svijet poznati da smo Kristovi učenici. Oni, koji su Spasitelja dobro razumjeli, u kojima i iz kojih Spasitelj govori već *da, Oče,* moraju jednostavno za druge postojati, ne smiju više sebe tražiti, na se misliti. Moraju se posve žrtvovati. Za njih se može reći da su »u interesu javnosti izvlašćeni«. Njihova je zemlja postala otvorenim putem, slobodnim za svakoga. Oni nemaju više prava vlasništva. U bližnjemu služe svoga Boga. »Ja sam među vama kao sluga« (Lk. 22, 27). To je opet jedna suprotnost, koju svijet ne razumije. Jer tko hoće biti prvi neka bude svima sluga. »Jer iako sam slobodan od svih, svima sebe učinih robom . . . Slabima sam bio kao slab . . .

Svima bio sam sve . . . A sve činim poradi evanđelja.« (I Kor. 9, 19, 22 sl.) Prava ljubav mora biti pripravna za brata dati život. »Po tome smo dužni polagati život svoj za braću.« (I Iv. 3, 16).

Savršena ljubav mora svima sve biti. A ipak kršćanskim milosrđem kao i svim krepostima mora ravnati i upravljati krepost razboritosti. Naša ljubav mora biti mudra i razumna. Moja dobrota ne smije pojačavati tuđu lijenost, ne smije potpomagati njegovo pijanstvo. Djelotvorna ljubav mora poznavati mjeru i stepen. Ne leži zasluga u veličini moje žrtve, nego u veličini ljubavi kojom dajem. No konačno ne trebamo biti odveć tjeskobni provodeći u djelo svoju ljubav. Ne trebamo kao kakav sudac istražitelj najprije sve pomno istražiti da upoznamo je li ovaj ili onaj dostojan našeg dara. Mi ne dajemo ovom ili onom, nego Bogu. Tko zlorabi moju milosrdnost, taj će već sam za to odgovarati.

»Tko Boga ljubi, ljubi i brata svoga«. Budući da Boga moram uvijek i u svim okolnostima ljubiti, moram također Boga ljubiti u svojoj braći i sestrama uvijek i u svim okolnostima. Ja moram biti uvijek dobar. Ne smijem nikad biti zao, nikada. I ako su drugi ma kako neprijateljski prema meni, ma kako puni mržnje, ma kako bez srca i zlobni, ja se nikad ne smijem po njima ravnati. U dnu stoga nitko mi ne može škoditi. Ljudi se mogu okretati i vrtiti kako hoće, oni mi svi moraju koristiti. Oni su svi samo oružje u Božjoj ruci. Bog štošta dopušta, ali

da mi koristi, da me usavrši, jer me ljubi. »Ako je Bog za nas, tko će protiv nas? . . . Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristove? Možda nevolja ili stiska ili progonstvo, ili glad, ili golotinja, ili pogibao, ili mač?« (Rim. 8, 31, 35). Čime bi mi čovjek mogao naškoditi? »Gospodin je moj pomoćnik i ne bojim se što će mi čovjek učiniti« (Hebr. 13, 36). »Onima koji Boga ljube, sve zajedno pomaže na dobro« (Rim. 8, 28). Nijedan čovjek nema moći nada mnom, ako mu odozgo nije dana (Iv. 19, 11). »Svi koji stanuju na zemlji kao ništa su pred njim. On čini kako mu se sviđa s četama nebeskim i sa stanovnicama zemlje I nema nikoga da ga lupi po ruci i rekne mu: Šta to radiš?« (Dn. 4, 32). Sve zlo što mi ga ljudi smišljaju, mogu ja posvetiti svojim *da, Oče,* po svemu mogu napredovati. Najjači otrov mogu pretvoriti u najbolji med. Svetome Majnradu morao je i sam đavao služiti i dovlačiti mu kamenje za gradnju crkve. Nitko mi ne može škoditi, svi mi ljudi moraju koristiti. Stoga se ne trebam nikoga bojati, ni onog nada mnom ni onog poda mnom, ni onog s desna ni onog s lijeva. Nitko ne učini ni koraka dalje nego Bog pripušta. »Ne bojte se onih koji ubijaju tijelo, a duše ne mogu ubiti. Nego se više bojte onoga koji može dušu i tijelo pogubiti u paklu!« (Mt. 10, 28). Tko je meni zao, taj škodi samo sebi. Bog će ga zato pozvati na račun. Stoga nemam prava suditi. »Tko si ti što bližnjega osuđuješ?« (Jak. 4, 12). Mi usprkos svih učinjenih nepravdi nemamo pravo da se

osvećujemo. »Ne osvećujte se, ljubezni, sami, nego podajte mjesto srdžbi, jer je pisano: »Moja je osveta, ja ću je vratiti! . . . Ne daj da te zlo nadvlada, nego zlo nadvladaj dobrom« (Rim. 12, 19, 21).

Mi se ne trebamo ni jednog čovjeka na svijetu bojati. Samo jednog možemo se plašiti — sebe samih. Ja sam jedini koji sebi mogu škoditi. Ako je cijeli svijet zao, samo ako sam ja dobar. Šta mi koristi ako je cijeli svijet dobar, a ja nisam? Čim sam samo malo nemilosrdan, već sam sebi naškodio. Druge, koje sam htio pogoditi, nisam možda ni taknuo, ali sebe samoga već sam ozlijedio. A kad sam druge možda samo ozlijedio, sebe sam već ubio. Ako protiv drugih svijesno i svojevoljno podržavam odvratnost i mržnju, tada sam sebi najviše škodim. Stoga ne smijem nikada gojiti mržnju, pa ni protiv samih mojih neprijatelja. Već zbog sama sebe moram biti dobar, čisto trgovački da govorim. »Budite mudri kao zmije« (Mt. 10, 16). Moram biti dobar. To sam dužan svome Spasitelju i Spasitelju bližnjega. »Što ste god učinili jednome od ove moje *najmanje* braće, meni ste učinili« (Mt. 25, 40).

»Tko ljubi Boga, ljubi i brata svoga«. Zbog toga ne smijemo nikada biti zli, osorni ili tvrdi. To je teško. Našoj naravi često to ne uspijeva. Za nju bi to često bilo veliko olakšanje, da smije koga izgrditi. I ako smo se jednom zaboravili — kako se to lahko dogodi! mi nismo dosta budni, dosta živi — tada to odmah moramo popraviti. Tko u ovoj stvari

ima šta na srcu, — ne može stupiti Bogu pred lice, niti može više pravo moliti. A ako se usprkos toga može »moliti« tada se još ni ne zna šta znači moliti. Dapače i onda kad su drugi protiv nas pogrješili, moramo to popraviti. Moramo pokušati da stvar uredimo. (Dakako i ovdje vrijede pravila kršćanske mudrosti). Može to biti velika i teška žrtva, učiniti prvi korak, ali žrtva, koju čovjek u duši mora pridonijeti, ako tog koraka ne učini, većinom je veća nego žrtva koje stoji prvi korak. »Ako dakle prineseš svoj dar na oltar i ondje se sjetiš da tvoj brat ima nešto protiv tebe, ostavi ondje svoj dar pred oltarom i idi prije te se pomiri s bratom svojim, pa onda dođi i prinesi svoj dar.« (Mt. 5, 23, sl.). Nitko ne smije pristupiti pričesnoj klupi, tko se nije najprije pomirio sa svojim bližnjim. Spasitelj govori posve jasno. Izmirenje je dužnost.

»Tko ljubi Boga, ljubi i brata svoga« s naravnog već stajališta, inače škodi sam sebi. Tko se srdi na brata svoga, njemu nanosi najviše vremenitu štetu, no sebi nanosi vječnu. »Ako vi ne oprostite (vremenito), ni Otac vaš koji je na nebesima, neće oprostiti vama grijeha vaših (vječno).« (Mk. 11, 26). Ako mi svome suradniku ne ćemo da oprostimo sto dinara, tada ćemo morati platiti cio svoj dug od deset tisuća talenata (Mk. 18, 21 sl.). Ako mi ne oprostimo, tada sami molimo da budemo osuđeni: »Oprosti nam duge naše, kao što i mi otpuštamo dužnicima našim« (Lk. 14, 4). Što god mi zla ovdje na svijetu

učinimo bratu svome, to će nam na drugom biti uzvraćeno. »Kakvom mjerom mjerite, onakvom će se vama odmjeriti« (Lk. 6, 38).

S istog naravnog stajališta, moramo biti uvijek dobri. »Opraštajte, i bit će vam oprošteno, dajte i dat će vam se« (Lk. 6, 38). »Prije svega ljubite gorljivo jedan drugoga, jer ljubav pokriva mnoštvo grijeha.« (I Petr. 4, 8). Vremenita dobra dajemo, a za to primamo vječna. Vremenita nam dobra ne pripadaju, nego su nam samo posuđena. Vremenitim dobrima ne mogu se kupiti dobra za vječno spasenje: »Šimun, kad vidje da se polaganjem ruku apostolskih daje Duh Sveti, donese im novaca govoreći: Dajte i meni tu vlast, da na koga položim ruke, primi Duha Svetog! A Petar mu reče: Novci tvoji neka budu s tobom na propast, što si pomislio da se dar Božji može dobiti za novce. (Dj. Ap. 8, 19 sl.). »Mamon« je po sebi »neprikladan« da pribavi nebeska dobra. Ali mi možemo sebi steći »istinska dobra«, ako samo ona posuđena (Mamonu) poklonimo, jednome pedeset mjera ulja, drugome dvadeset mjera pšenice . . . (isp. Lk. 16, 1 sl.). »Rasipajmo« mirno svoja dobra! Djeca ovoga svijeta ne smiju biti mudrija od nas. Raspimo sve; kad budemo opozvani s uprave, ne ćemo više ništa svoga imati. Ne, ništa više, i sebe sama poklonimo, dajmo se iskoristiti. Oni koji ništa više nemaju, sve posjeduju. (II Kor. 6, 10). Mjerom kojom mjerim, vratit će mi se. Ako sve izdam, sve će mi biti vraćeno. Ako sebe posve

predam i svoje sile upotrijebim služeći druge, mora Bog biti posve moj. Zemlju, sitno zrno praha u svemiru, dajem za nebo; sebe, šaku zemlje, dajem za vječnog Boga. *O beatum commercium; o sretnog saobraćaja!* Daj prebogato! Mjeru dobru, nabijenu, stresenu, preobilatu dat će vam se u naručje vaše (Lk. 6, 38).

Bližnjega moramo ljubiti ljubavlju, kojom Bog nas ljubi. (Iv. 15, 12). Moramo bližnjega ljubiti kao sama sebe. (Lk. 10, 27). Drugim riječima: moramo ljubiti Boga, sebe i bližnjega istom ljubavlju, božanskom ljubavlju. Mi smijemo sebe i bližnje, ukoliko je to nama ljudima moguće, ljubiti samo poradi Boga. Što više moje traženje sama sebe, moj *ne* nazaduje, to sam sposobniji da ljubim Boga i bližnjega. I ovo potiskivanje svoga *ja,* istodobno je najveće djelo ljubavi prema samome sebi.

»Ljubi bližnjega svoga kao samoga sebe« (Lk. 10, 27). Najljepše djelo ljubavi prema bližnjemu stoji u tom da sebe samoga posve posvetimo, da dopustimo Spasitelju da posve kroz nas prosijeva, da postanemo samo ovoj Spasitelju. Kako do tog čuda dolazi, znamo: stalnim predanjem u volju Božju s *da, Oče.* Drugi se ne smiju više o moje *ja* spoticati, mora da lako i brzo u meni upoznaju Spasitelja. Ako ljudima postane lahko da u meni vide Spasitelja, drugog Krista i da u meni služe Spasitelju, tada sam učinio najveće djelo ljubavi prema bližnjemu. I time sam odmah u najvećoj mjeri ostvario ljubav prema Bogu i sebi.

Ako se moj *ja* dotle povuče da više ne živi, da više ne djeluje, ako mogu reći: »Ne živim više ja, nego Krist živi u meni« (Gal. 2, 20), tad sam se oslobodio najvećeg svoga neprijatelja, osigurao sam se pred najvećim protivnikom; postao sam božanskim. Nešto veće ne može čovjek od sebe učiniti, više sebe ne može ljubiti, nešto više ne može za sebe učiniti. Ako Krist u meni živi, tada stojim u središtu neba i zemlje gdje su sva vidljiva i nevidljiva stvorenja povezana s presvetim Trojstvom. »Tko izgubi svoj život zbog mene, dobit će ga.« (Mt. 16, 26). Ne samo svoj vlastiti, nego i Božji će život dobiti. Tko u Kristu živi, savršen je kao Otac na nebu. »Ja i Otac jedno smo« (Iv. 10, 30). Tko živi u Kristu, taj može Boga s Božjom i Spasiteljevom ljubavlju ljubiti. Tko u Bogu i od Boga živi taj će u svemu, pa i u najmanjem bratu, najmanjoj sestri vidjeti Boga, i Boga ljubiti.

I ovdje vidimo divan sklad, jedinstvo u mnoštvu: tri predmeta, a ipak samo jednu ljubav. Ljubav je veza, koja sve obuhvata, sve sjedinjuje. Ljubav je svijet u kojem živi Bog i ljudi, u kojem se Bog s ljudima susreće. »Bog je ljubav« (I Iv. 4, 8). Iz njega svijet izlazi, k njemu se vraća. Od svake točke svemira, dolazimo uvijek neposredno Bogu. Sve teče u jedno, u Boga: ljubav, istina, dobrota. ljepota, pravednost; sve kreposti, sve. Sve je jed-

nostavno, jer je sve jedno. Rastrgan je samo čovjek. »*Porro unum est necessarium est, samo jedno je potrebno*« (Lk. 10, 41). Uistinu samo jedno je potrebno. Boga ljubiti svetom odlučnošću, svetom gorljivošću svetom strašću koja sve obuhvaća, jedno biti s Božjom voljom u onome *da, Oče.* Ovo *da, Oče,* diže nas nad sklonosti i odvratnosti, slabi u nama sebičnost, olakšava službu prema bližnjemu, mijenja sve zlo, koje nas zadesi, u dobro, posvećuje nas same, a drugima čini vršenje ljubavi prema bližnjemu laganim. Tko Boga ljubi, taj ljubi sebe na pravi način, taj ljubi i brata svoga. Pazimo jedan drugoga u poticanju k ljubavi i dobrim djelima (Hebr. 10, 24). To mora biti sveto natjecanje. U ljubavi nas ne smije nitko preteći. Sad ostaje vjera, ufanje, ljubav, ovo troje, ali je najveća među njima ljubav. Nastojte steći ljubav!« (I Kor. 13, 13; 14, 1). »Ljubav je veza savršenstva« (Kol. 3, 14).

JEDAN JE ISTI DUH KOJI ČINI SVE U SVEMU

(I. Kor. 12, 6)

Samim znanjem nije još nitko postao svet. Sad znamo put, kojim moramo ići da do savršenosti dođemo. Znamo, kakvo moćno sredstvo u težnji k svetosti može biti naše *da, Oče.* Jasno je postalo da ova misao ima snagu da preobrazi i prožme cio naš vjerski život. Ali s ovom samom spoznajom ne kreće se naprijed na putu Bogu. Naše *da, Oče* ostaje hladni i mrtvi izraz bez toplih sunčanih zraka koje oživljuju, naime bez Svetoga Duha. Ako nitko ne može reći: »Gospodine Isuse«, osim u Svetom Duhu (I. Kor. 18, 3) tada ni nama bez njega nije moguće uspješno reći naše *da, Oče.*

Duh je Sveti »davaoc života« (Vjerovanje sv. mise). On stvara svijet ljubavi, iz koga izvire život. Od njega potječe život, red, obrazovanost, savršenost. Duh je Sveti veza, koja sve spaja. Odmah na prvoj strani svetoga Pisma doznajemo za njegovo čudotvorno djelovanje. »Zemlja je još bila pusta i prazna. Tama je ležala nad ponorom i Duh Božji lebdio je nad vodama« (Gn. 1, 2). On je unio red i zakon u nered. Pa i danas Duh Gospodinov oživljuje sve, prožimlje cio svijet. »Duh Gospodinov

ispunjava kuglu zemaljsku. On koji sve obuhvaća. pozna svaki razgovor«. (Mudr. 1, 7). On oživljava svijet, dok na njem još leži prokletstvo grijeha. »Znamo, da sve stvorenje uzdiše i tuži s nama sve do sada«. »Jer stvorenje silno čeka na objavljenje sinova Božjih. Jer je stvorenje podloženo taštini ne od svoje volje, nego za volju onoga, koji ga pokori na nadu, da će se i samo stvorenje osloboditi od ropstva raspadljivosti na slobodu slave djece Božje« (Rim. 8, 22, 19 sl.). Ovo »novo nebo« i ova »nova zemlja« (Otkr. 21, 1) bit će djelo Duha Svetoga. On vodi sve k svrsi. Stoga i Crkva moli sa psalmistom (103, 30): »*Emitte Spiritum tuum et creabuntur et renovabis faciem terrae, pošalji Duha svojega i bit će stvoreno i obnovit ćeš lice zemlje!*« »Evo novo sve činim« (Otkr. 21, 5).

I dovršenje i uređenje drugog i većeg svijeta djelo je Duha Svetoga. Marija je zaručnica Duha Svetoga. »Duh Sveti sići će na Tebe i sila će te Svevišnjega osjeniti« (Lk. 1, 35; Mt. 1, 18, 20). Nered koji je nastao grijehom bio je veći nego nered u tvarnom svijetu, zbrka u svijetu duhova bila je veća nego metež u prastvorenju.

Posve tiho rastao je Spasitelj, remek-djelo Svetoga Duha, za njegovo veliko djelo spasenja. Trideset godina ima božanski Spasitelj. On je dakle sposoban da stupi u javni život i da ga preobrazi. Odlučni čas je došao. Duh Sveti ga je vodio na zemlji, on će ga uvesti i u područje javnog djelovanja. »A kad se krsti sav narod i pošto se i Isus krsti i moljaše se, otvori se nebo i siđe na njega Duh Sveti kao golub u tjelesnom obliku i dođe glas s neba: »Ti si Sin moj ljubezni, ti si po mojoj volji« (Lk. 3, 21 sl.). To je bilo istodobno i krštenje i potvrda.

Spasitelj je bio »pun Duha Svetoga« (Lk. 4, 1) i pripravan za svoju djelatnost kao Otkupitelj. Duh Sveti ostao je s njime i Spasitelj je dopuštao da ga on vodi, da njime upravlja. On je uvijek rekao *da*. »I odmah ga Duh izvede u pustinju. I bio je u pustinji četrdeset dana« (Mk. 1, 12 sl.). Na poticaj Duha povrati se Isus u Galileju (Lk. 4, 14). »Bez mjere« (Iv. 3, 34) primio je on Duha Božjega i zato je mogao govoriti »kao onaj koji ima vlast« (Mt. 7, 29).

Iz povijesnog Krista, raste sam od sebe mistični. S njim bio je on primljen onaj čas kad je Marija rekla: »Evo službenice Gospodnje.« Kod njegove smrti počelo je rođenje mističnoga Krista, a na blagdan Duhova svečano krštenje. Smrću Spasiteljevom bio je grijeh istrijebljen. »Izbrisao je pisanu zadužnicu, koja je svjedočila protiv nas« (Kol 2, 14). Krune otkupljenja, posvećenja još nije bilo. To je djelo Duha Svetoga. »Kad se navršilo pedeset dana . . . postade šum s neba . . . i ispuni svu kuću, gdje su sjedili (apostoli). I pokazaše im se razdijeljeni jezici kao od vatre . . . I svi se napuniše Duhom svetim«. (Mj. Ap. 2, 1 sl.). Što je krštenje na Jordanu bilo za Spasitelja, to su Duhovi bili za nje-

govu Crkvu. Ona je dakle kao Isus »puna Duha Svetoga«. Duh Gospodnji počiva na njoj u svoj svojoj punini. On će je dakle poduprirati i voditi. Duh Sveti ostat će kod apostola i kod njegove Crkve »do vijeka«. (Iv. 14, 16). »On će ostati kod vas i u vama će biti« (Iv. 14, 17). Za posljednja i najdublja Spasiteljeva naučavanja nisu učenici bili sposobni da ih razumiju. Prije je morala doći »pomoć«, koja će ih za to osposobiti. »On će vas naučiti svemu« (Iv. 14, 26), i »uputit će vas u svu istinu« (Iv. 16, 13). »Dok su proroci i učenjaci u Antiohiji obavljali svetu službu Božju i postili reče Duh Sveti: »Odvojite mi Barnabu i Savla na djelo, na koje sam ih pozvao« (Dj. Ap. 13, 2). Poglavicama u Efezu govorio je sveti Pavao u Miletu: »Pazite na sebe i na sve stado, nad kojim vas Duh Sveti postavi biskupima da pasete Crkvu Božju, koju je on stekao svojom krvlju« (Dj. Ap. 20, 28).

Crkva je zaručnica Duha Svetoga. Kao što je Spasitelj postao u krilu presvete Djevice posredovanjem Duha Svetoga, kao što je on kao Bogčovjek bio odgojen brigom svoje Majke i vodstvom milosti Duha Svetoga sazrio za svoju zadaću koju mu je Otac postavio i koju je on izvršio, tako se isto događa i sa Crkvom. I mistični Krist raste da ispunjava svoju od Boga postavljenu zadaću pomoću Marijinom i djelovanjem Duha Svetoga. I danas se on posve prepušta i predaje njima.

Sveti je Duh »davaoc života« mističnog Krista. Kao što duša oživljuje cijelo tijelo i stvara iz njega živo jedinstvo, tako je Duh Sveti duša mističnog tijela Kristova, Crkve, koje smo mi udovi. »Jer kao što je tijelo jedno, te ima mnoge udove, a svi udovi tijela, premda su mnogi, jedno su tijelo, tako i Krist. Jer jednim Duhom mi se svi krstimo u jedno tijelo, bili Židovi, ili Grci ili robovi, ili slobodni, i svi se jednim Duhom napojismo.« (I. Kor. 12, 12 sl.).

Kao što Duh Sveti vodi cijelo zbivanje u svijetu k slavnom svršetku, kao što je okrunio duhovskim čudom život Spasiteljev, tako će na svršetku vijeka zaključiti život Crkve veličanstvenim duhovskim čudom. Crkva, koja je kao i Krist, kroz sve vjekove bila progonjena, potiskivana i ponižena, na koncu će se moćno razviti pod vatrom Duha Svetoga. Iznutra će ona zasjati i pokazati se u svoj svojoj ljepoti i svetosti. »Biti će tada jedan pastir i jedno stado« (Iv. 10, 16). »Kao što izlijevam vodu na zemlju željnu vlage i potočić na isušenu zemlju, tako ću izliti svoj duh na tvoje potomstvo, svoj blagoslov na tvoje potomke.« (Iz. 44, 3). Tada će se proročanstvo proroka Joela, (3, 1 sl.) posve ispuniti,[12] proročanstvo, koje se je na dan Duhova is-

---

[12] »Izlit ću potom svoj duh na svako tijelo, tada će prorицati vaši sinovi i kćeri vaše, starci će vaši sne usniti i vaši mladići viđenje gledati . . .«.

punilo samo kao nagovještaj propasti svijeta u propasti Jeruzalema.

Život svakog pojedinog vjernika nije ništa drugo, nego ponavljanje života Spasiteljevog, Crkva u malom. I u životu pojedinog kršćanina Duh je Sveti početak i završetak. I pojedinac će samo po svetom Duhu, Duhu ljubavi i svetosti, doći do potpune savršenosti. Duh je Sveti vez koji veže presveto Trojstvo u jedinstvo i vez također koji veže ljude s Bogom. Duhom i dahom Božjim mi živimo. »Gospodin Bog stvori iz prašine čovjeka i udahne mu duh života u lice. I tako postane čovjek živo biće« (Gn 2, 7). »Duh Božji me je stvorio, dah Svemoćnoga me je oživio« H. 33, 4). Već je Ivan Krstitelj navješćivao da bismo morali biti kršteni »vatrom i Duhom Svetim« (Lk. 3, 16). Posve jasno govori Spasitelj Nikodemu o krštenju Duhom: »Zaista, zaista ti kažem: Ako se tko ne rodi vodom i Duhom Svetim, ne može ući u kraljevstvo Božje . . . Što je rođeno od Duha, duh je« (Iv. 3, 5 sl.). Samo Duh je ono što oživljava. Po Duhu Svetom rađa se Spasitelj, Crkva i svako dijete Božje. Tek su po Duhu Svetom »struje žive vode« (Iv. 7, 35), vode ponovnog rođenja, bile izlivene na zemlju. Tek po izvoru milosti svetoga krsta bio je otvoren sedmerostruki izvor darova Duha Svetoga (Dj. Ap. 2, 38), darova kojih razvitak znači porast našeg duhovnog života. »Bez tvoga duha koji oživljuje, čovjek je bez ičega« (Iz Duhovske sekvencije).

Duh Sveti živi i djeluje u nama. Mi se moramo samo zato brinuti da se mogne ispoljiti. Mi smo potvrđeni, mi smo doživjeli svoje Duhove. Mi smo zapečaćeni i pomazani u Duhu Svetom. On živi cio u Crkvi i cio u pojedinom članu. Bog se ne može dijeliti; gdje djeluje, tu cio djeluje. Ako Duh sveti ne razvije posve svoju djelatnost, zapreke leže samo na našoj strani. On će se ispoljiti, on će učiniti da Krist u nama raste, samo ako pustimo da nas on vodi u misli *da, Oče.* »Jer kojegod vodi Duh Božji sinovi su Božji« (Rim. 8, 14).

Kao što je život i djelovanje Crkve posve utkano u duh i djelovanje Duha Svetoga, tako je također život pojedinca. »Duh Gospodnji ispunjava krug zemaljski. On koji sve obuhvaća, pozna svaki razgovor« (Mudr. 1, 7). Mi smo posve njime ispunjeni »Ne znate li da ste hram Božji i da Duh Božji stanuje u vama?« (I. Kor. 3, 16).

Mi posve zavisimo o njemu. Sami po sebi, vlastitom svojom snagom, mi nismo sposobni ni štogod pomisliti (II. Kor. 3, 5). I nitko ne može reći: Gospodine Isuse, osim u Duhu Svetom (I. Kor. 12, 3). Spasitelj je bio, pun Duha Svetoga. I tko od nas posjeduje Duh Kristov (I. Kor. 2, 16) taj će sve shvatiti, pa i dubine božanstva (I. Kor. 2, 10, sl.). samo tko posjeduje Duh Kristov, Duh Božji, moći će onako živjeti i onako moliti kako Bog želi. »A jednako i Duh, pomaže nam u našoj slabosti. Jer ne znamo za što da se molimo, kao što treba, nego sam

Duh se moli za nas neiskazanim uzdisajima. A onaj što ispituje srca zna, što je težnja Duha, jer po Bogu moli za svete« (Rim. 8, 26 sl.). Svoje *da, Oče* možemo samo uz pomoć Duha Svetoga govoriti.

Od Duha Svetoga proizlaze svi, obični i izvanredni darovi milosti (Dj. Ap. 2, 38; I. Kor. 12, 7 sl.). Njemu zahvaljujem i najdragocjeniju i najvredniju od svih milosti, milost postojanosti. »A koji nas utvrđuje s vama za Krista i pomaže nas jest Bog, koji nas zapečati i dade zalog Duha u srca naša« (II. Kor. 1, 21 sl.). »U njemu se i vi, čuvši riječ istine, evanđelja spasenja svojega, i vjerovavši zapečatiste obećanim Duhom Svetim, koji je zalog naše baštine za otkup tečevine uz hvalu slave njegove.« (Ef. 1, 13 sl.). Zato nas također opominje i moli sveti Pavao: »I ne žalostite Duha Svetoga Božjega, kojim ste zapečaćeni za dan otkupa« (Ef. 4, 30). »Duha ne gonite« (I. Sol. 5, 13).

Duh nas sveti mora posve ispuniti. To postizavamo samo putem molitve. »Molite i dat će vam se« (Lk. 11, 9). »Koji od vas ako u oca zamoli kruha, zar će mu dati kamen? . . . Kad dakle vi, koji ste zli, znate dobre dare darovati djeci svojoj, koliko će više Otac vaš nebeski dati Duha Svetoga onima, koji mole u njega.« (Lk. 11, 11 sl.). *»Orate fratres, molite braćo!«* »Molite bez prestanka« (I. Sol. 5, 17). Krist mora u nama rasti po Duhu Svetom kao što je rastao u Mariji. Mora u nama rasti po Duhu Svetom i blaženoj Djevici, kao što u Crkvi raste

po Svetom Duhu i blaženoj Djevici. To je smisao štovanja Majke Božje i naše pobožnosti svetom Duhu, da Krist u nama raste i posve nas ispuni. Po Kristu dolazimo Ocu. Moramo se posve prepustiti vodstvu Duha Svetoga, poput Spasitelja i njegove presvete Majke. I mi, koji živimo, moramo paziti na grobni natpis u katakombama: *»Vivas in Spiritu Sancto,* — Živi u Duhu Svetom!« Mi se moramo na njeg obazirati, jer *da, Oče,* može se samo u Duhu Svetom govoriti:

Veni Sancte Spiritus:
Dođi, Duše Presveti!

»Svojim nas stazama vodi, gdje cilj je naš. K svijetlu, u kome prebivaš!« (»Sacris solemnis«, prijevod M. Pavelić).

»DA OČE«

(Mt. 11, 26)

Da, Oče je naša velika misao, strast koja izjeda naš život, našu riječ, naše djelo: naš život.

Mi koji smo se predali volji Božjoj, idealisti smo u pravom smislu te riječi. Naš duhovni pogled upravljen je višem svijetu. »Naša je domovina u nebu« (Fil. 3, 20). Mi živimo i umiremo za jednu jedinu misao. »*Porro unum est necessarium, samo jedno je potrebno*« (Lk. 10, 41). Za svoju ideju zalažemo sve, ona nas je obuzela, niti šta čujemo niti šta vidimo, postojimo za Boga, za njegovu svetu volju. »Njegova je volja naše posvećenje« (I. Sol. 4, 3). I s ovom njegovom voljom posve smo sjedinjeni po *da, Oče*. Mi smo u svijetu, ali, kao da mu nikako ne pripadamo. »Vrijeme je kratko, i ne preostaje, nego da i oni koji imaju žene, budu kao da ih nemaju, i koji plaču kao da ne plaču, i koji se raduju, kao da se ne raduju, i koji kupuju kao da ne posjeduju i koji uživaju ovaj svijet, kao da ga ne uživaju, jer prolazi obličje ovoga svijeta« (I. Kor. 7, 29 sl.). »Ni jedan koji se bori ne zapliće se u poslove ovoga života« (II. Tim. 2, 4). Može nas svijet razapeti, on je nama već prije razapet (Gal. 6, 14).

Mi smo ga već prije predali smrti. »Sve držimo za štetu prema preznamenitoj spoznaji Krista« (Fil. 3, 8). Kao Krist tako ćemo i mi pobijediti svijet. (Iv. 16, 33), učinit ćemo ga sebi korisnim i podložnim Mi tražimo što je gore, a ne zemaljsko (Kol. 3, 1 sl.).

Po onom što je zemaljsko, tražimo nebesko. Zemlju i njenu ljepotu kao i same sebe, ukoliko smo »zemlja«, smatramo kao žrtveni dar, koji preobrazujemo svojom posvetnom riječju: *da, Oče.* »Sve što je rođeno od Boga, pobjeđuje svijet.« (I. Iv. 5, 4). Mi zemlju uzdižemo u nebo. S Kristom i po njemu ponovno uspostavljamo sklad, veliko jedinstvo, koje je grijehom bilo razoreno. To je bila volja Božja »da u njemu stanuje sva punina; i po njemu da pomiri sve sa sobom, učinivši mir krvlju njegovom na križu« (Kol. 1, 19, sl.).

Mi smo idealisti, ali istodobno najveći realisti što postoje. Živimo u stvarnosti, a ne u mogućnostima. Gdje nas je Bog postavio, tu stojimo čvrsto i ispunjavamo svoju dužnost potpuno i posvema. Za kule u zraku nemamo vremena. Za nas ne postoje beskorisne brige za budućnost i prošlost, postoji samo iskorištavanje sadašnjosti. Iz sadašnjeg časa izvlačimo sve što je moguće. Mi nemamo samo 1 postotak, samo ¼ postotka, ili još manje da činimo, prepuštajući Božjem djelovanju drugih 99 ili 99¾ postotaka. Jedno potpuno vrijedno, nadnaravno dobro djelo izvodi se samo onda ako čovjek učestvuje

sa stotinu i Bog sa stotinu postotaka. Mi stojimo posve u stvarnosti sadašnjosti, računamo sa podatcima života, ne uklanjamo se veselju koga nam Bog daruje, primamo svaki križ koga nam njegova ruka naprti. Ostajemo okrenuti vidljivoj stvarnosti: Posve smo ljudi. I stoga nas u naravnom ljudskom životu ne će moći prestići ni najmudrija djeca ovoga svijeta u iskorištavanju onog što stvarno postoji. A isto tako ne ćemo dati da nas ni jedan idealista potisne u pozadinu u nastojanju za višim i najvišim dobrima.

Kod ovog idealnog a istodobno i realnog shvaćanja života ostaje sačuvana naša osobnost i može se razvijati pravcem koji je određen našom osnovom. Mi smo individualisti već kao katolici. Nigdje se ljudsko *ja* ne može tako slobodno razvijati kao u katoličkoj crkvi. Nijedan čovjek ne uspjeva razviti svoje *ja* nitko ne sazrijeva do osobnosti, ako je vučen i tiskan različitim pravcima. Što je manje zakona, što manje propisa, to je bolji odgojitelj. Mnogi propisi znak su maloga duha, bojažljivog nesamostalnog čovjeka. Mnogi zakoni ubijaju život i slobodu. Što je više zakona i propisa, to će osobni život pojedinca biti ograničen i to će lakše biti otuđen, a tim će manja biti vrijednost njegovih djela. Mi ljudi možemo se samo jednoj stvari s potpunom odanošću posvetiti. »Nitko ne može dvojici gospodara služiti« (Mt. 6, 24). Mi možemo svim silama samo *jednom* idealu težiti. Tko na dvije stvari mora misliti ne može ni jedne pravo učiniti. Istina, imamo niz dužnosti: božanskih i »ljudskih«. A ipak sve se stječu, u veliku dužnost — ljubavi. U jednoj dužnosti ispunjava se cio zakon (Gal. 5, 14). Samo jedno je potrebno. Katolička je crkva od svog božanskog utemeljitelja, kralja neba i zemlje, primila samo jednu jedinu dužnost: dužnost ljubavi. Veći međutim teret nego nam ga je Bog dao ne trebamo nositi. I odveć metoda (načina) i sistema (sustava) mogli bi dušu opteretiti. Upute i naputci dobri su za početak. No čim duša počne ići vlastitim nogama, uporišta i štake moraju otpasti. Stroj će biti svrsishodniji, što neposrednije pretvara nastalu snagu u posao. Što je više kotača, spojnica, poluga umetnuto, to će stvarni rad biti manji. Kad bi posvećenje bila posve jedna zamršena, nepredvidivo teška stvar, tad Spasitelj ne bi smio svima reći: »Budite savršeni kao što je savršen Otac vaš na nebesima« (Mt. 5, 48). Božji zakon je jednostavan i dubok, tako jednostavan i dubok kao Bog sam. On pristaje svim staležima i pozivima, svakom rodu i starosti, svakom životnom položaju i duševnom sastavu, za ljude sviju vremena i sviju krajeva. Mi imamo samo *jednu* zapovijed slijediti. Nigdje na svijetu ne nalazimo manje spona, nego u crkvi katoličkoj. Stoga postoji mogućnost da se razvijemo do najveće osobnosti.

Mi imamo samo *jedan* zakon, samo *jednu* zapovijed. Mi poznamo samo jednu odredbu pri izvo-

đenju: *da, Oče*. Ova je za sve ljude ista, a ipak će se *da, Oče* kod svakoga posve drukčije ispoljiti. Nikome ne će biti nasilje učinjeno. Nema tu unaprijed skovanih oblika, nema šema ni šablona, kojima bi se čovjek morao prilagoditi. Nema načina ni sustava na koje bi se čovjek morao osvrtati. — Sve je izvorni posao, nešto što se jednom izvodi. »Jedna zvijezda je različita od druge« (I. Kor. 15, 41). Kako nas milost vodi (Iv. 6, 44) tako ćemo napredovati i na svom putu, koga je Bog od vijeka odredio. razvijat ćemo se upravo tako kao što se razvija naš tjelesni život iz temeljâ što su u nama. Već život, najjednostavnija stanica, ostaje za nas nerješiva zagonetka. Još je mnogo finiji i duhovniji, mnogo jednostavniji i jedinstveniji duševni život. Zar ćemo onda imati odvažnosti da Duhu Božjem propišemo stalne ulice i čitavu mrežu ulica? »Vjetar puše, gdje hoće, i glas njegov čuješ; ali ne znaš odkud dolazi i kuda ide, tako je svaki, koji je rođen od Duha«. (Iv. 3, 8). Pustimo da nas u ovom *da, Oče* vodi Duh Božji i kod toga ne trebamo ništa od svoje osobnosti konačno žrtvovati. Ništa barem što je dobro i normalno. Dakako, tko hoće da žanje mora sjeme žrtvovati, ali on to dobiva natrag umnoženo i usavršeno. Budimo posve dobro sjeme. Ipak svoj ljudski život ne moramo ograničiti. Jer da mognemo postati potpuno sveti, moramo prije biti posve ljudi. (To ne ide jedno za drugim ili jedno pored drugoga, nego jedno u drugome, jedno iz drugoga.)

Potpunim međutim čovjekom postat ćemo tek onda kad postanemo sveti. Ali ne postaje se potpunim svecem, ako se ne postane potpuno čovjekom. Ne moli psalmista uzalud: »Od nepoznatih grijeha mojih očisti me!« (Ps. 18, 13). Nema uže životne veze nego li je veza između tijela i duše, između naravi i milosti. Gdje se u naravnom području krije još koja poznata ili »nepoznata« pogreška, tu je spriječen razvitak nadnaravi; njoj u naravi nedostaje točka na koju bi se nadovezala, temelj, na kome bi gradila. Milost obično ne gradi na praznome. Stoga se stopostotna svetost može izgrađivati samo na stopostotnom čovještvu. I stopostotno čovjek, može se postati tek onda ako se postane svet. Jer samo ako postanemo sveti moći ćemo obuhvatiti sve svoje pogreške, da ih umrtvimo. A to je moguće samo izgrađivanjem, a ne uništavanjem, ne samo odgojom volje, nego voljom i milosti. Samo naravno nastojanje za savršenstvom ne nadilazi nikada izvjesnih granica.

Zapovijed ljubavi, s našom jednom odredbom pri izvođenju, s »*da, Oče*« vodi nas u bezgraničnu slobodu djece Božje. »*Ama et fac quod vis,* ljubi i čini što hoćeš!« (Sv. Augustin). Vrši volju Božju i došao si u posjed prave duševne slobode, pobijedio si požudu i grijeh. Isporedimo svijet sa močvarom. Usred nje leži divan grad. Svi ljudi hoće da dođu u taj grad, jer tamo ih čeka vječna, beskrajna sreća. Sve vodi tome gradu. Ali svakog čovjeka vodi k njemu

samo jedan jedini, za nj određeni put, uska vijugava staza, i samo po njoj ne će utonuti. Sam nitko je ne može naći. Samo tko dopusti da ga Bog vodi, dolazi u taj grad. Svi drugi tonu. Svi, koji sami idu ne dosižu cilja. Moramo se dati voditi.

Zar dakle nismo slobodni? Tko je slobodan? »Sloboda je cilj prisiljavanju« (Fr. W. Weber). »Gdje je duh Gospodinov tu je sloboda«. (II. Kor. 3, 17). Bezbožnici su robovi propasti (II. Petr. 2, 19). Mi smo slobodni. »Naime ne djeca ropstva, nego djeca slobode«. (Gal. 4, 31). Zato nismo primili duh ropstva, nego duh djetinjstva (Rim. 8, 15). Mi stojimo »ne više pod zakonom, nego u milosti« (Rim. 6, 14). Mi smo slobodni, mi smo pobijedili svijet, mi smo »slobodni od grijeha« (Rim. 6, 7). Mi ne gledamo više na ono što nam je neugodno, teško, nego što je supravo, što je dužnost, što je volja Božja. Naši sudovi i naša djela ne ravnaju se po tom da li se dopadaju ili ne dopadaju ljudima, nego samo po našoj savjesti. Mi smo slobodni, neovisni o svijetu, o ljudima, o dnevnom mnijenju, o naklonosti i nenaklonosti. Neovisno idemo svojim putem. Ne služimo ni sebi ni ljudima. Služimo samo Bogu. Pazimo samo na volju Božju, i kažemo: *da, Oče. A Bogu služiti, znači vladati.*

Ima li većih osobnosti, ljudi s većom duševnom slobodom, nego smo mi? I tako nas *da, Oče* odgaja do prave osobnosti. Mi ističemo svoja osobna prava, koja Bog hoće, a ipak smo zadahnuti jakim

duhom zajednice. Opet opreke, koje *da, Oče* dovodi u sklad. Mi živimo posve u zajednici. Naš život samo u njoj ima smisla i vrijednosti. »Tko ne ostane u meni, bit će izbačen napolje kao loza... i u oganj (će se) baciti i gorjeti će« (Iv. 15, 6). Tko ne živi više u zajednici, mrtav je. Mi živimo sasvim od zajednice. »Tu je jako korjenje tvoje snage« (Schiller). Sami od sebe ne možemo ništa. Nama je sve zajedničko. To ne vrijedi doduše u cijelom opsegu za prolazna dobra, premda bi to trebalo biti kao kod prvih kršćana. »Nije bilo potrebnih među njima.« (Dj. Ap. 4, 34). Zajednička su prije svega duhovna dobra. Mi smo sinovi Božji i stoga smo dionici nasljedstva Kristova. (Gal. 4, 7; Rim. 8, 17). Krist je međutim zajednička baština (Hebr. 1, 2). Mi imademo udio u cijelom bogatstvu njegovih dobara i njegovih zasluga, na svim njegovim darovima i milostima. Sve, što pripada našoj braći i sestrama na nebu, na zemlji i u čistilištu, pripada i nama. Sve nam je zajedničko. Mi smo svi jedno u Kristu Isusu (Gal. 3, 28). Stoga moramo uvijek živjeti od zajednice i za nju moliti i žrtvovati; tada će sve biti beskrajno veliko, beskrajno vrijedno.

Mi živimo *u* zajednici, *od* nje ali i *za* nju. Ja sam ovdje samo za druge, živim samo za njih, žrtvujem se posve za njih. To nije ukočena, bezdušna žrtva, od koje konačno ni ja ni zajednica ne bi imali ništa. To je put k ličnom, vlastitom životu, k najsnažnijem razvitku moga *ja*. Da, to je jedini put do

toga. »Tko mrzi svoj život, spasit će ga za vječni život« (Iv. 12, 25). Izgubimo se posve u zajednici i za nju, ali samo, da kao čitavi ljudi, čitave ličnosti iskrsnemo iz zajednice.

Kao što *da, Oče* ovdje sjedinju razne opreke, tako i u drugim svojim učincima i u svom biću. Mi smo posve radini, kao da bi imali sve sami učiniti, a opet smo posve u stavu iščekivanja, posve predani i pripravni na ono što nam Bog šalje. U trpljenju govorimo: »Ne molim ništa, ne tražim ništa. Hoću život od tebe, o moj Bože, kako mi ga daješ.«

»Da, Oče«, izvana gledano, samo je mala molitvica, a ipak obuhvaća svu našu vjersku djelatnost. To je naš duševni stav kod usmene molitve, razmatranja, to je naš život u prisutnosti Božjoj, predmet našeg posebnog ispitivanja, našeg euharistijskog zahvaljivanja, naše posvetne riječi, predanost trojedinom Bogu. To je poslušnost prema Ocu, nastavljanje Spasiteljevog života u nama, u snazi Duha Svetoga, najveće čašćenje naše nebeske Majke, nasljedovanje njenog »službeničkog djela«. S jedne strane promiče ono sve naše djelovanje, a s druge strane služe mu sve naše sile i vježbe. Ovdje pristaje što sv. Franjo Saleški piše u jednom svom pismu: »Razum treba potaknuti osjećaje, a osjećaji odluke, odluke pak vježbe, vježbe ispunjavanje Božje volje u koga naša duša mora zaći i rastvoriti se«.

Po svome *da, Oče* težimo samo za jednim, za sjedinjenjem s Božjom voljom i vršimo kod toga

sve Božje i ćudoredne kreposti. U tome *da, Oče* leži ispunjavanje ljubavi prema Bogu i bližnjemu. S ljubavlju prema Bogu rastu istovremeno kreposti vjere i ufanja. Nerazdjeljive pratilice ljubavi prema bližnjemu jesu kreposti poniznosti, strpljivosti, dobrote, krotkosti. Tko ovo »da Oče« proživljuje, pokazuje činom mudrost u dočekivanju i iskorištavanju sviju prilika, pravednost ukoliko Bogu daje sve što mu pripada, umjerenost uporedo s Božjim vodstvom, hrabrost u svim trpnjama. *Da, Oče* vodi čovjeka da se razvije. Ono iskorišćuje sve sposobnosti u talente u nama i vodi svakoga putem od Boga označenim k najvišem cilju, k svetosti.

Pregledamo li ove razne suprotnosti, vidimo posvuda čudnovato izjednačenje. Ovo da Oče dokida sve napetosti, premošćuje sve suprotnosti i vodi nas katoličkim pravcem neposredno našem cilju — Bogu. Svuda divni sklad. On nije svakome jednako primjetljiv i ne smijemo očekivati da će oni koji izvana stoje biti uvijek prema nama posve pravedni. Čitava ljepota ovoga sklada ostat će mnogima sakrivena. Ali nama je malo do toga, da nas oni sude ili ljudski sud: »Koji nas sudi, Gospodin je« (I. Kor. 4, 3 sl.). »A naravan čovjek ne shvaća što dolazi od Duha Božjeg . . . ali mi posjedujemo Duh Božji« (I. Kor. 2, 11 sl.).

S ovim *da, Oče* darujemo Bogu najjaču i Bogu najsličniju snagu svoga duha: svoju volju, svoju ljubav. A Bog nam za to daje najizvrsnije plodove

Duha Svetoga: zadovoljstvo i mir već na ovom svijetu. Tko vrši ovo *da, Oče* mora naći mir. »Mir ljudima na zemlji koji su dobre volje«. (Lk. 2, 14). Tko kaže *da, Oče* ima najbolju volju. Njegova volja stalno nastoji biti jedno s Božjom voljom. Mir je sjedinjenje. *Da, Oče* čini nas jedno s Bogom mira (Rim. 15, 33) i unosi jedinstvo u nas. Moramo se dakako boriti i trpjeti, ali znamo da borbom dolazimo do pobjede, žrtvom do pretvorbe i pričesti. Znamo da nas ništa od Boga ne može rastaviti, da sve od Boga dolazi i k njemu vodi, da se onima koji Boga ljube sve na dobro okreće. Grješnici koji su se s Bogom zavadili ne mogu imati zadovoljstva. »Nema mira . . . za grješnika« (Is. 57, 21). A i prema Bogu neprijateljski svijet ne može darovati mira. Oni uvjeravaju to olako: »Mir, mir, gdje ipak mira nema« (Jer. 6, 14). Mi nemamo briga, jer: »sve naše brige bacamo na Gospodina« (Ps. 54. 23). — Prošlost smo utopili u moru njegova milosrđa, budućnost prepuštamo njegovoj očinskoj dobroti. Mi se pouzdavamo u Gospodina. Naš Otac zna šta nam je potrebno. Mi se ne bojimo. Otac sjedi na krmi našeg životnog brodića. »Kad je netko lebdio između straha i nade, gotovo se raskidan od briga u crkvi bacio pred oltar u molitvi, pomislio je ovo u sebi i govorio: »O, da mi je znati, hoću li ustrajati!« I odmah je čuo u svojoj nutrini Božji odgovor: »Pa da to znaš, šta bi učinio? Čini sada, što bi onda htio činiti i bit ćeš sasvim miran«. Brzo se utješi i ohrabri i preda se u Božju volju, i mučno kolebanje isčeznu. I nije htio znatiželjno ispitivati da bi doznao što će ga u budućnosti zadesiti, nego je mnogo više nastojao doznati što je ugodna i savršena volja Božja, da počne i dovrši svako dobro djelo«. (Naslj. Kr. I., 25). *Da, Oče* tjera strah. »Mir nema nikada svršetka« (Is. 9, 6) pod vladanjem Kristovim. Premda živimo u nevolji, ipak smo mirni, jer naš je mir u Bogu (Iv. 16, 33). To je Spasiteljev mir. »Mir vam svoj dajem« (Iv. 14, 27). To je mir koji nadilazi sve predodžbe« (Fil. 4, 7). »U ovom njegovom miru mirujem i spavam« (Ps. 4, 9).

»Plodovi Duha jesu: ljubav, veselje, mir« (Gal. 5, 22). *Da, Oče* je vršenje jedne dužnosti, dužnosti ljubavi. Prvi plod je mir. Iz mira slijedi veselje. Veselje se ne da silom izmamiti. Općenito trpnja potjera veselje, poništi ga. A ipak iz trpnje može procvasti veselje, dapače najljepše, najčišće, trajno veselje. Po vjeri nam samo mora biti jasno da iz trpnje niče najveća sreća, da po trpnji ljubav sazrijeva. »Blago vama kad vas pogrde i usprogone i uzgovore na vas sve zlo, lažući mene radi. Veselite se i kličite, jer je plaća vaša velika na nebesima« (Mt. 5, 11 sl.). Sveti Pavao nije se samo veselio u trpnji što ju je za braću podnosio (Kol. 1, 24), on je dapače bujao od veselja u svim svojim nevoljama. Mir i veselje su sestre: djeca ljubavi. Kao što nam je Spasitelj darovao svoj mir, tako je također darovao i svoje veselje. Naše veselje mora postati potpuno;

njegovo veselje mora biti naše veselje (Iv. 15, 11). U velikosvećeničkoj molitvi on osobito moli za ovo veselje. (Iv. 17, 13). Gotovo u svim svojim pismima potiče sv. Pavao na veselje: »Veselite se uvijek« (I. Sol. 5, 16). »Uostalom, moja braćo, veselite se« (II. Kor. 13, 11). Iz ovog *da, Oče* imamo u duši mir, i naizvan veselje. Veselje mora biti upravo znak savršenosti. U Bogu nema sjete. Ne smije biti žalosnih svetaca. Ne smijemo biti ćudljivi, niti se ćudljivosti podavati. Moramo biti posve otvoreni svijetu, moramo imati srca i smisla za Božju ljepotu u prirodi. Sve se okreće u Bogu i iz njega. Svemir nam daje u svojoj mnogostrukosti i raznolikosti, samo mali odraz beskrajnog Božjeg bogatstva. »Veselite se uvijek«. Sve je vaše. Vi ste djeca Božja, Božji baštinici (I. Kor. 3, 22; Rim. 8, 16, 17). Ta mi ništa ne očekujemo od svijeta. Moramo se naučiti da se izmirimo sa svojim prilikama, u koje nas je Bog stavio (Fil. 4, 11). »Ja znam postiti, znam i obilovati: u svemu i na sve sam upućen, i sit biti i gladovati, i obilovati i oskudijevati.« (Fil. 4, 12). »Unutarnji čovjek uzima stvar kako dolazi« (Naslj. Kr. 23. I. K.). On kaže svemu *da, Oče,* pristaje u svemu na volju Božju. »Tko uvijek kaže *da,* doživljuje u sebi kraljevstvo Božje, koje se sastoji u zadovoljstvu, veselju, u Duhu Svetome« (Rim. 14, 17).

»Veselite se uvijek u Gospodinu, opet velim: veselite se. Blagost vaša neka bude poznata svim ljudima. Gospodin je blizu. Ne brinite se tjeskobno

ni za što, nego u svemu molitvom i prošnjom sa zahvaljivanjem neka se javljaju Bogu potrebe vaše. I mir Božji, »koji nadilazi svaki um, neka čuva srca vaša i misli vaše u Kristu Isusu. Bog mira bit će s vama« (Fil. 4, 4 sl. 9). »Sve što je prolazno, samo je »prispodoba« (Goethe), slika onoga vječnoga, božanskoga. Nepomućeni mir, i nepomućeno veselje dobit ćemo tek u vječnosti. Tamo će naše *da, Oče,* pjesma našeg života dovršena, dalje odzvanjati — tako čisto i oduševljeno kao nikada na zemlji — u potpunom sjedinjenju naše volje s Božjom voljom.

Tko je u životu vršio *da, Oče,* toga smrt ne će zateći snena, nego budna »s opasanim bokovima i zapaljenim svjetiljkama u rukama« (Lk. 12, 35), pripravna da učini posljednji odlučni korak iz vremenitosti u vječnost, po volji Božjoj. Mi očekujemo smrt. Kad ova vjerna i poslušna službenica Božja zapjeva »*Ite missa est*« našega života, kad naša i Kristova misa bude pri svršetku, tada će *da, Oče* naša riječ pretvorbe na zemlji biti također i naš »*Deo gratias, Bogu hvala*«. Posljednjom snagom i posljednjim dahom svoga života koji nestaje, govorit ćemo svoje najveselije *da, Oče.* Sad dakle smijemo Ocu. Bogu smo služili na zemlji, smijemo s njime i vladati cijelu vječnost.

»Evo dolazim skoro« (Otkr. 22, 12).

Da, Oče.

Amen.

SADRŽAJ:

TISAK NARODNE TISKARE, ZAGREB, PALMOTIĆEVA 3.